

53.3 (2583241)
F 44 - 80

E. Ja. FORTUNATOVA.

КЪСЪРАР ВІСІК

II БӨЛҮК

OGIZ
NOVOSIBIRSK
1937

94599

xp.

США

Колл "Ганамер"

1014

80617075
op 80

E. Ja. FORTUNATOVA

БАШТАМЪ ШКОЛДЫН
ЕКІNCI KЛАССКА

КЪСЫРАР ВІCІК

ЕКІNCI БӨЛҮК

OGIZ
NOVOSIBIRSK
1937

3.3(2=632.1)-3971
74

Е. Я. ФОРТУНАТОВА

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ

ВТОРАЯ
ЧАСТЬ ПЕРВАЯ

ДЛЯ ВТОРОГО КЛАССА
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ
НА ОЙРОТСКОМ ЯЗЫКЕ

ОГИЗ
НОВОСИБИРСК
1937

5-ФЕJ-KB-42

Erten tura.

Tandaktalыр таң атты.
 Күн сыгызъ çарады.
 Суи ол çанында айдардын,
 Тун çарыткызы өчти.
 Çalandагы çараş cecekter,
 Çалыга çалтыразыр çарандылар.
 Çылу kongon maldar, çаланга
 Öttoorgo турыр vastылар.

Çaltanbas.

Sereza Sanja la eky agaşyn ortozyн çaar vardылар. Çol-do Sereza surady:

— Sanja sen wöoryden korkujtan bedin?

— Sanja deze maktandy:

— Olordon ne korkujtan? Agaş la wazyна soksom—
 ölturyр salарым.

Агаşын ortoзына kirdiler.

Агаşтардын ortoзында karanuj күн өtkyre tijbeј çat.

Butың алдында сывагалдар сыпыр, çалырактар тавыштанат.

Sanja ajlandыра көrip Serezadan koly la tudunыр турат.

Sereza deze onon surady:

— Korkыр çadyн-ва?

Sanjaga deze korkыр турганын айдарга uјat, çaltanbas
 kizi wolyр турды:

Men ne korkıjtam? Men kicinek vala emes.

Sereza deze     tijn k  jg  r ijdi.

— B  ry!

Sanja korkugan vo  nca otura t   ti:

— En-e-e-e-e

Sereza deze on   elekter katk  r   at:

— Sanja   altanvaz  n vu-ba!

Urg  n   a  m  r.

K  n  kt  n ırılğan suud  j,

Korku  tu   a  m  r   aad  .

K  k  p ojnop turgan valdar,

Taskak alt  ,   aar   gyrdiler.

  a  m  r   aar   d   verzin dep,

  gyrizerge sanad  lar,

  uug  ndag   suuga var  r

  zyr ojnoorgo saktad  lar.

Sana  r taar al.

*  eten   olgo m   s  k t  gyldi,
teezir alatan kizi tab  lvad  .*

Kykyrt.

Men kicinek   a  tu tuzumda, meni aga  t  n ortoz  nda me  ke var  r ekelzin dep ijdiler.

Men aga  ka   ettim, me  keni teerip alala   anarga sanad  m.

Kenetke karanı  j volo verdi,   a  m  r   aar kyrkyrej verdi. Men korkugan vo  nca   aan t  rekt  n t  zine kelip otura berdim.   alk  n   alt etti.   alk  n  n   ar  g  na men  n k  zim a   j verdi, men k  zimdi   umund  m.

Men  n vaz  m  n   stynce kand  jda neme t  zyraz  r,      raj verdi. On  n k  jninde men  n vaz  ma kand  jda neme t   ti. Men   g  lala   a  m  r toktogonco   att  m.

Kacan men ondonьp kelzem, vastra agařtardan tamь tamьp turdь, kuckařtar kozondozьp řattь. Kyn ojnop turdь.

Čaan terek sьngan emtir, onon ьř burlap turdь.

Meni ajlandьra terekтин oodьktarь cacyьp kalgan řadьrь.

Meniь kijip algan plat'jam vastrazь suu, edime řapřьp turdь. Bazьmda deze volcok tizik var, emeř acьp turdь.

Men voььmnьp vorkymdi taap aldьm, meřkemdi aьp alala ajьm řaar řygyrdim. Ajьmda birde kizi řok emtir. Men stoldon kalař aьp alala peckege cьktьm. Kacan men, ojgonьp kelele peckeden kьrip řatsam meniьn ekelgen meřkemdi kaarala stolgo turguzьp salgan, azanarga turgandar emtir.

Men kьjgьrьp cьktьm:

Sler men řokto, ne azanьp řadьgar!

Olor ajdьzat:

Sen ne ujuktap řadьn? Kapřaj kel, azan.

Meřke alarga varalyktar.

Baldar oncozь řuulazьp algan,
Kalama vařьktarьn tudunьp algan,
Agař ortozьnan meřke alarga,
Čygyrizip řatkanьp kьznьktьn kьr.
Agařьn ortozьnda deze
Čьmzak řeņistin, ьlennin ortozьnda
Čarьk řьraanьn arazьnda,
Meřkeceke kořtoj meřke ьzьt.

Sananьp taap al.

*Kicinek te bolxo culmus boьr.
Vastra řerdi odip kьzьl bořik
taap aldь.*

Tylkycektekter.

— Ağaştıñ ortoźy ǵaar baralыk—dep, Marişa Leşań kысыр ǵat—ǵojgonnyñ ortoźynda tylkycektekter сыккан volor.

Leşa sygyndı. Ol tórt ǵaştı, tylkycektekterdi deze kórbөгөн.

Bardylar ǵanmyrdyñ kijninde erten tura ajas ǵakşы. Kuc-kastar сығырзыр ǵat.

Bargan, bargan, tijn-kat óskөн ǵerge ǵettiler, aspaktyñ tözine ózөөci meşke taptylar. Leşa tijn-katka kórbөг-de ǵat. Ickeri vazыр, ǵojgonnyñ byrıp aғы veri ǵarыр,—tylkycektin icegenin ódө verbeske ǵoloj асыктар varыр ǵatty.

Udavas-ра emdi?

Nemezi?

Tylkycektekter-ci!

Udavas, udavas, emeş сыdanзан,

Kenetke Marişa kыжырыр ijdi:

Tylkycektekter, tylkycektekter! Мыныñ көbizin!..

Marişa ickeri ǵygyrdı, Leşa deze tórt tamandap ǵada verdi. Enmektejt, тыңбайда ǵat,—tylkycekti сосытpaska, көzin ǵumпыр алған.

Ǵuuktaj enmektep kelele, kоly-la byrdı ǵarыр ijdi ǵojgonnin tözinde meşkeler oturgаныñ көrdi.

Meşkelerdin көbizini korkuştı. Kicinek, ǵeeren nemeler oturat. Leşa tórt tamandap алған кымыктабай tura verdi.

Kanajda Marişa meşkeni ǵuup, kalamazyна salыр ǵatkanıñ көrip turdy.

Meşkeni kalamaga salarda, ajdyпыр ǵat.

Tylkycektekterdin көbizin! Сындардың ǵarazyñ! Sen ne, Leşa, meşke alбай турғы?

Leşa ǵerge otura tyzip tizelerin kоlycagy la kucaktaj alыр, кыжырыр сыкты.

Мынды tylkycektekter турғы ne! Men сыñ tylkycektekter volor dep vodogom. Tөгyn-ci-i-i-i.

Kuzuk.

Bolcok, bolcok volыр,

Birden, ycten, altыdan

Bargaada ǵazyndы.

Biske tapтырбай turdy.

Оноң мынаң bedirep

Oncolorыbs ǵygyrdıbis.

Kuzuk, kuzuk mında dep,
Къжъ съкканъ иктъвъс.
Kalamazъ çok kelgender,
Kalaktazъ turdъlar.
Евѣн таар volbosto,
Edegine teerdiler.

Baştъgъ çok kelgender,
Baza tutup turdъlar.
Војъныңъ argazъn bedirep
Berkine teerdiler.

Къжгъръзъ kozoңdop
Kuzuk terip aldъвъс.
Алганъвъстъ çyktenip,
Ајлъвъс çaar çandъвъс.

Алнвagan kuzuktar,
Artъp kalgaj teştibis.
Boro çaraş tijinderge,
Kursak volgoj teştibis.

Çылан.

Bir katap bistin sadtъn aрь çanъnda өлөн kezip turgan-dar. Men buguldъn ystyne сьгара çygyrip, tyzire kalъp ojnop turdъm. Çъдъ çaraş өлөңгө andanъp ojnop turdъm. Өлөн kezip turgan ulustar uraak volgon. Ijt buguldъn ystynde søök kemirip çattъ. Men bir buguldъn ystynde andanъp ojnop turdъm. Kenetke kandъjda sook, çыlvъrkaj neme menin kolyma tijdi. Men сосьган војънца, turъp ськтым. Ne volo verdi? Kөrzөm өлөңнөң çылан сьгъp kelele, kujrugъnan turъp алган, men çaar udura kelerge turgan emtir. Men de-ze onоң kacъp çygyrerdiң ordъna but vazъna taş çылар kada bergendij turdъm, çылан deze men çaar војъныңъ kazъr көzile көrip turъ.

Kenetke ijt, buguldan tyzyre kalъjla, çыlandъ kelip tuttъ. Ijt çыlandъ tizi-le yze tartкылаp, koly la çava vazъp turdъ. Çылан deze ijtтиң оозъna, төzine, icine cagъp turdъ. Çe, çaan udagan çok çылан канca çerden yzylip kalgan çerde çadъrъ. Ijt maңtap bara la çogolo verdi.

Menin ynim çаныла асылъ: Men къжгъръp, ыјлар тура berdim. Өлөң kezip turgan ulustar çygyryzip kelele, emdige kajmъktanъp çatkan çыланныңъ yzykterin calgъla өltyre sogъp ijdiler.

Mecik.

Menin culmus mecigim,
volcondop kajdar cygyrdi.

Cookьr ijtі cocyть,
Cockocokko do tavardь.

Sen tenekle sekirip

Men de çetkerge kiredim.

Kəznək şilizin oodor volzon

Kəmələdər kizi men voldьm.

Sananьp таар al.

*İci testek, kьlьgь ocьz, baldar
onь tьn, sogot. Koockijdi nenin,
ucun sogьp çat degezın, onьn,
icinde keј koptogoni kezeginde.*

Suuga ezingeni.

Baldar, valьk kajnadalьktar!

Baldar ot salьp alala otko kicinek kөөş azьp salдылар,
vojlorь deze suuga ezınerge vardьлар.

Suuda vojь vojlorьn syryzip ezındiler. Çanьsla Petja
suuga ezinip bilbes volgon.

Ajльвьs çaar doskolo ezinelikter-be dep Stepa ajть.

Petja ezinip bilbes, ol karmaktardь ajльвьs çaar aparьzn.

Sler kanajьp kurcьp turugar! Dosko-lo mende ezinip
bilerim le.

Kem çok. Bis karmaktь ertenge çetire aralda sugьp
salarьвьs.

Мьнаң arь tereң çerler var, sen, Petja çoju bargan vol-
zon amьr-dep Stepa ajть:

Sler menen ne ajьлvaj turьgar? Doskodon tudunьp cьga
bererim ondo ne korkuştu neme volo verdi.

Ezingilej verdiler.

Petja öskələrinin kijnine artıp kalvaj turdı. Çe, kenet-ke ol doskozın ыскыңыр іjdi, kоlь talvандар suuga cөгip tura verdi.

Dosko deze onоң urap ағыр çat, Petja suudын tyvi çaar cөгө verdi.

Baldar vojlорының doskolorынаң kalьдылар, Petjanь cь-гарь alala, онь la kozo çarat çaar ezindiler.

Petja tyry kizidij emes çatт.

Baldar çajkagar онь silkiger!

Petja көзин асыр, вазын көdyrip keldi. Baldardын санаа-ларына vojlорының doskolorь çаныs мында kirdi.

Senin kereginde, vastra kerepterdi tapaj. kaldьвs—dep Stepa ajтт.

Kandьj emeş, emdi arga çok, suuga ezinerge yrenerin.

Lagerde otrjad.

Cөliceктің арь çанында

Bajkan gorod turgаның

Kөгyp турьн-ва?

Salkын шууlap kelet,

Gorod silkinize берет.

Turalарьн şунавagan

Агаştarga вууlap salgan.

Parustarga çyzyndeş

Teңeri çaar şilтер kalgan.

Oromdorь мырьк мырьк,

Çatkan ulustарь ödyk çok.

Lagerge otrjad kelgen dezet

Ulustar onojdo ajьzat.

Boльşылар.

Buluttын, buluttын korkuştuzын!

Kolhozсылар өлөңdi çуup alala, аврага salarga mendep turдылар. Кызы galstuktu baldar çygyrgence kelglep çatканың-kөрдiler.

Ezender, nekөрлөр!—dep pionerler кьжьрьşтылар.

— Bis slerge boльzarga keldibis.

Sraңaj kerekty tuzunda keldiger kylikter.

İş kajnaj verdi. Ölen tartıp turgan attar kelgiledi, canakı salıp tura verdiler.

Казь віругер, вері сьгьр воізьгар!
Захар өвөгөн сапакка екі уулсак аіьр ськть,
Емді валдарым, өлөң җакшь көптөң кірзин деп җакшь
тыңда тепсеҗер.

Onojdo җаңмыр келгелекте, өлөңдi җуур алдылар.

Maala.

Байбак узун сагалду,
Көк sogono бу отуру,
Оноң емеş тіштеп ійзен
Көзіннің җазь төгyle веретен.

Вазь байбак капуста,
Воского кирерге мендептурь.
Катај-тетеј ак тоңы
Кіјіп алған бу отурь.

Огурсьн ваза өзур вьзьр,
Там ла көгөріп җоопојт.
Огурсьн емес деп ајткады
Улустар җаткан турады.

Казьында да үрен вар
Бектең вектеліп җаткандар.
Сомок, вектууш—чок то болзо,
Турасактан сьгьр болвос.

Sananьp таар ал.

*Козноғи езиғи җок тизада
толта улус җуулган отьрат.*

*Казаньда отьган кызыктын,
тулумь тошкарь чаккан тизат.*

Bistin maalavьs.

Bistin maalavьs bisti җaj ɵkyre azьradь. Kьşkьda җiir aзьktь bis onon җuup aladьvьs.

Erte җajdan ala, bis kɵk sogono җij beredibis. Kvaska kozьp, kalaška kozьp, kartopko kozьp җegenibis.

Ғaan udagan җок ogurcьn vьзьp keldi. Grjadadan җa-
ньla algan ogurcьn syrekej amtandu. Bis onь tyšte de enirde
de azanar tuzunda җip turganьvьs.

Onьn kijninde kapşagaj vьzatan kartop baştaldь. Ғaş kartoptь, kazьp alala, suuga җuпp vьзьpьp aladьvьs. Vьзь-
gan kartop syrekej amtandu җakşь topsьj vьşkan terezi kь-
җьrazьp turar!

Pomidor vaza kьzarьp keldi. Ol syrekej җakşь! Suulu da
amtandu da. Onь kɵcɵgɵ dɵ salarga kartopko do kozьp
җiirge, emeze tuzap alala, kalaška kozьp җiirge syrekej җakşь.

Sentjavr' aj җuuktap keldi, maaladan oncoзьn aзьkka
җuup alarga kerek. Oncoзьnan la ozo bis pomidordь yzip
aldьvьs. Olor sookton korkuncaak. Sogononь җylьp alala
vojь-vojьna vuulaştьpьp, kurgazьn dep peckenin җaньna
ilip saldьvьs. Ғakşь kurgadьp albazan kɵdrezi җьdьj verer.

Calkandь, markovtь vaza sveklanь orogo urьp, kurgak
kumak la ystyn bektep saldьvьs.

Onьn kijninde kartoptь baştadьvьs. Ol biste syrekej kɵp
volgon. Kyn ajas volgonь җakşь boldь, kartop vaza kurgak—
onьn ucun turguza la orolop salarga kem җок boldь.

Kartoptь vozodolo, kapustanь kestivis. Kertip tuzadьvьs. Kьşkьda da җaҗ kapusta var volzьn dep, volcogь-la orogo ilip saldьvьs. Oncozь belen kьҗtan kьrkьrь da җok.

Sananьp таар ал.

Maalacь Fedot uzun tumcuktu җadьp җat, Kajdaazla eңsejgende suu aqa bezet.

Тазыль-ва, ајла вазь-ва?

Ozьgьda biste kartoptь bir de kizi oturguspagan. Ol kandьj neme volgonьn, кем de vilbejten.

Bir pomeҗcik talajdьn aрь җaньnda kartop degen aҗ var dep bicikteң kьсьгьp aldь. Ol kartoptь aldьгьp alala, maalazьna oturgustь.

Kartop syrekej җakҗь өзөлө, bastrazь cecektene verdi. Cecekteri tyҗti. Olordьn ordьna katu volcok, җaнь kuzuk kreezi nemeler vytti.

Онь җуур alala, sarҗuga kaardьlar.

Pomeҗcik таңь ulustarьn kьсьгьp alala olordь җaнь kursakla kyndyledi. Aьlсьlar kaarьp salgan nemeni bir volcokton aльp җajnar җysteri җуургьp turдь. Eezi voьь da vaza amzap kьrөrdө җyzi cьrcьja verdi. Ol cuguldanala aьdьp җat.

Mьndьj җaman nemeni tазьлыла җульp җасьp iьger.

Ekinci kyn kartoptьn savьn җульp aldьlar. Kөrөp volzo tазьлында volcok nemeler var voldь.

— Акьr, tазьлындагь volcok nemelerin вьзьральктar!

— Amzap kөrөp volzo, syrekej җakҗь emtir.

— Ex, men tenek, tenek-dep aьdьp җat,—tазьлындагь volcoktoгьn җуур kerek volgon, men deze vазьндагь volcoktoгьn kaarganьm.

Sananьp taap al.

*Gjadada tosty oloň ozip çat,
Onoň tozin emez kazьp kozzoň.*

Карустаньн көвөлөги.

Bistin sad la maalaвьстын ыстыnce көр көвөлөктөр: ысьр çat, Olordьн cокьr buduktu kanattarьн kunge көрөгө чараш. Onьн ortodo, olordьн көр чань syrekej karьu четтирп çat. Көвөлөктин чьмыртказынаң kurttar ыдип çat. Bu kurttar maalanьн азын чип çat, sadtardьн агаштарьн вазa ыгp çat. Kezik тизьнда kurt syrekej көр воьр çat.

Bir katar temir çoldьн poezdь çoldьн ortozьна kelele, varьp çatkanь tamla arajlap tura verdi. Ucunda ol tort toktoj verdi.

Varьp çatkan passazir ulustar, ne воьр çatkanьн көрөгө тыштна ськтылар. Көрөр volzo, temir çoldьн ыстыne uzak çerge чаан kurttar kalьндaда çajьльp kalgan emtir. Poezdтьн tergenderi olordь syrekej көр вьлca baskan. Çe ucunda deze vojь rel'ska tajkьльp tura vergen, tergenderi чаньс çerge ajlanьзьp tura vergen. Poezd toktogon.

Мьньзь kapusta çijten ak kurttar volgon. Çoldьн eki чаьнда kapusta salgan çerler көrynip turgan. Çe kapustanьн ordьна, ondo yze kemirip чип salgan kapustanьн чаньс savь-turdь. Kurt kapustanь oncozьн чип salgan. Emdi olor tijbegen esko çerge varьp çatkandar.

Baka.

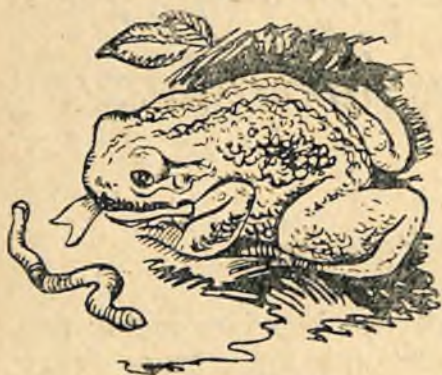
— Baka, vaka! sogьgar onь! dezip тапвазьна valdar кьjгьрьзатан.

Çe vaka kiziniң начьзь volgonьн-olor bilbej çat. Kizige onьн четирп turgan çamanь çok, чаньс onь kolgo-lo albagar. Bakanьн vastra edi seoldь volor. Ol seolderdөн korundu suu агьp çat. Ol koronnon kiziniң terezi кьсьр çat.

Baka tyške kandyj bir karanuj cыktu çerge yrgylep oturar. Ol enirdi çakъp. çat.

Enirde ol andap cыгъp çat.

Cөjlөşkөн emeze kurt enmekter varъp çat. Baka deze onъ sezip salala, ogo kiske cыlap bildirbej çuuktap keler. Tujkaa çuuktap alala, cөjlөşkөndi kalъp cыgala vojъnъn tilile tudъp alar. Bakaнъn tili kajkamcыktu neme. Onъn tili oozъna tözile çapşыngan emes vazъla çapşыngan.

Tilinin kijin çanъ voş. Baka onъ oozъnan cыgarъp çat. Bastrazъ çapşыncaaк cilekejly.

Tudъp algan nemezi ol celekejge velen çapşыna verer. Baka tili le cөjlөşkөndi emeze kurttъ çъrs sogor, onъn kijninde oozъ çaar tartъnar.

Tartъnar tuzъnda көzin çumunъp alar, onod aгъ çudъp tura verer.

Tamagъnan azъгъp ijele, vaza peni tudъp alajъn dep көrip oturar.

Tyndi өtkyre ol kurt, cөjlөşkөн, көвөлөк maalaga, къraga өлөн eder çerdi, sadtъ yrejten, tynde çurer kurt конъstardъ tudar. Baka—kiziniң naçъzъ. Bakaнъ korulagar!

Sad.

Cынъnca sygyncily boldъ!

Ucъ ucъnda çakъp aldъvъs!

Gruşalar, javloktor vъzъp keldi.

Slivalar çuluktu boldъ.

Slivadan tatu çuluk cacylat.

Çuluktu javloktor къçъrazat.

Baldar, frukta өзөтөн sadtъ

Tegin karuuldagan emezibis!

Өскө вур.

Агаşтын ортозында алаанын явлोक вyder агаşы өzip, атты. Sadovnik темir кyрекty келеle, ийлектy агаşты көrip айтты: — Сырекей акшы агаş емтир, ол меге керекty вolor.

ийлектy агаşты себерлеp касты, тазылына коомoj етпеди, оны арағыр агаşтар өскyриp турған ерине отургузыр салды.

Екinci ылында sadovnik койрык кайсылу келди, ол агаşтын көк вурлерин онcoзын кезип салала, аныс-ла воыын артырды. Онын устыги анынан арала акшы явллоктын агаşтын аш корвозын сугыр салды. Онын кийининде sadovnik ваяағы арған ерине елимды неме сыртиp, амасы ла таныр салды. апы агаşтарынын анына казык кадар салала ыре верди.

— ийлектy агаş емеş ооруган, е ол аш, кyкty волгон. аан удaған ок азыла берген. Өскө агаşтан кондырган корвозы козо биригип өзө верди.

Вур ийлектy агаşтын сығын тартыр капсагай өzip ат: вурyектин устыне вурyек сығарыр, алврактын устыне алврак сығарыр ат. Тамла аандар салаалары көптөp вурленип ат.

Ус ылдың вазында агаş ак-кыскылым сеceкty воыр сеceктеди.

— Ак-кыскылым сеceги тызе верди, онын ордына көк волcок немелер өzip сыкты. Кyске уик ваяағы көк волcок немелерден явллокaлар вольды. Тегин ерде өzip турған кызыл-кат емес, аан араş, амтань тату явллокa вольды.

ийлек явллокa акшы волгонь керегинде, өскө садтардаң улустар келип онын вyрин алыр турдылар.

Өскө буу.

Агаştын ортозында җаланның яблoк бууы агазы өзіп, җатты. Sadovnik темир кыректү келеле, җилектү агасты көріп айтты:

— Сырекей җакшы агаш емитир, ол меге керектү болор.

Җилектү агасты себерлеп касты, тазылына коомој етпеди, оны арагыр агаштар өскырип турган җерине отургузыр салды.

Екинци җылында sadovnik койрык кайсылу келди, ол агаштын көк буулерин онсозын кезип салала, җаныс-ла воуын атырды. Онын устыги җанынан җарала җакшы яблoктын агаштын җаш корвозын сугыр салды. Онын кийинде sadovnik вајагы җарган җерине җелимдү неме сыртип, җамасы ла таныр салды. Җаны агаштарынын җанына казык кадар салала җыре берди.

— Җилектү агаш емеш ооруган, җе ол җаш, кыкты болгон. Җаан удаган җок җазыла берген. Өскө агаштан кондырган корвозы козо биригип өзө берди.

Буу җилектү агаштын сыгын тартыр каршагај өзіп җат: бууыектин устыне бууыек сыгарыр, җалбрактын устыне җалбрак сыгарыр җат. Тамла җаандар салаалар көптөр бууленип җат.

Ус җылында агаш ак-кыскылым себектү воуыр себектеди.

— Ак-кыскылым себегі тызе берди, онын ордына көк болчок немелер өзіп сыкты. Кыске җуук вајагы көк болчок немелерден яблoкалар boldы. Тегин җерде өзіп турган кызыл-кат емес, җаан җараш, амтаны tatu яблoка boldы.

Җилек яблoка җакшы болгонь керегинде, өскө sadтардан улустар келип онын буурын алыр турдылар.

Baka тыške кандыj bir karanuj сыкту çerге yrgylep oturar. Ol enirdi сакыр. çat.

Enirde ol andap сыгыр çat.

Cöjlöşkөн emeze kurt еңмектер вагыр çat. Baka deze оң сезип salala, ogo kiske сылар bildirbej çuuktap keler. Tujkaa çuuktap alala, cöjlöşkөndi kalыр сыgala воjыныl tilile tudыр alar. Bakaң tili kajkamсыкту neme. Оң tili оозына төzile çаршыган emes vazыla çаршыган.

Tilinin kijin çаңь вош. Baka оң оозынан сыгарыр çat. Bastrazь çаршыңcaak cilekejly.

Tudыр алган nemezi ol celekejge belен çаршына verer. Baka tili le cöjlöşkөndi emeze kurtty çыrs sogor, оң kijninde оозь çaar tartынар.

Tartынар tuzында көzin çumunыр alar, onod ағы çudыр tura verer.

Tamагынан азыгыр ijele, vaza neni tudыр alаjып деп көrip oturar.

Tyndi өtkyre ol kurt, cöjlöşkөн, көbөлөк maalaga, кь-raga өлөң eder çerdi, sadты yrejten, tynde çurer kurt коңьs-тardы tudar. Baka—kiziniң наçызь. Bakaң korulagar!

Sad.

Сыныңca sygyncily boldы!

Усь усьнда сакыр aldывьs!

Gruşalar, jabloktor възьp keldi.

Slivalar çuluktu boldы.

Slivadan tatu çuluk cacylat.

Çuluktu jabloktor кьçьrazat.

Baldar, frukta өзөтөн sadты

Tegin karuuldagan emezibis!

Өскө буу.

Агаştың ортозында җалаппың јавлок бууер агазы өзіп, җатты. Sadovnik темір кыректү келеле, җилектү агаştы көріп айтты: — Сырекеј җакшы агаş еміт, ол меге керектү волор.

Җилектү агаştы себерлер касты, тазылына коомој етеді, оны арагыр агаşтар өскыріп турған җерине отургузыр салды.

Екинсі җылында sadovnik којрык каясылу келді, ол агаştың көк буырлерін онсозын кезіп салала, җаныс-ла војын артды. Оның устыгі җанынаң җарала җакшы јавлоктың агаştың җаш корвозын сугыр салды. Оның кийинде sadovnik ваягы җарған җерине җелімду неме сыртип, җамасы ла тапыр салды. Җапы агаşтарын җанына казык кадар салала җуре верді.

— Җилектү агаş емеş ооруган, җе ол җаш, кыцтү волгон. Җаан идалан җок җазыла берген. Өскө агаştан кондырган корвозы козо вірігір өзө верді.

Буу җилектү агаştың сығып тартыр капсагај өзіп җат: буурыектің устыне буурыек сыгарыр, җалбрактың устыне җалбрак сыгарыр җат. Тамла җаандар салаалар көптөр буурылеп җат.

Ус җылың вазында агаş ак-кыскылым себектү воыр себектеді.

— Ак-кыскылым себегі тызе верді, оның ордына көк волчок немелер өзіп сыкты. Кыске җуук ваягы көк волчок немелерден јавлоклар волды. Тегін җерде өзіп турған кызыл-кат емес, җаан җараş, амтаны тату јавлока волды.

Җилек јавлока җакшы волгонь керегинде, өскө садтардаң улустар келип оның бурын алыр турдылар.

Jabloko.

Başkanьnaң çuluk toltıra,
Kandьj aru, çьdь çaraş kandьj,
Ondo altьndьj çaranьp turat.
Mөt urunьp algandьj!
Sьrtьnaң yreni көrynip turat.

Micurinnin sadьnda.

Micurin—adь-cuu cьkkan
sad өskyreeci. Ol 50 çьldan
azьra voььnnьn syugen izin iş-
tep çat.

Ol çanь uktu, çanь çy-
zyndy agaştar өskyrerge çy-
zyn-çyur cenemelder өtkyrip
çat. Ol vaza onojdo-ok sooko
aldьrьşpas çijlekty agaş өsky-
rerine tartьzьp çat.

Kaan tuzunda Micuringa işteerge
syrekej kyc volgon.

Kaan başkaruzь onьn izin kerekke
vodovogon. Cenemel iş өtkyrerine
ogo akca vozotpogon, izine bir de
emeş volьşpagan. Onьn iştep tur-
gan izi krest'jandargada iştep tur-
gan volzo, çе krest'jandrağa çedip
kelbej turgan. Onьn çanь çyzyndy
çijlekterin le agaştarьn çanьsla ku-
laktar la pomeşcikter tuzalanьp tur-
gan.

Sovet başkaru tuzunda Lenin elden ozo Micurindi eze-
nip, onьn izine akca bergen.

Partija la başkaru Micurinnıñ kycin syrekej vijik vodop çat. Ogo akca, çer bergen. Ondo көр volıščylarla vaza yrencikter var. Micuringa Leninıñ ordenıñ nagrada bergen.

Micurin көр kajkamсыktu işter etken.

Kicinek gruşanıñ agazın alal. Kicinek agaştardın çijlegin çuup alarga çenil. Olordın kijninen çyretenide belen. Salaazь bu turь, vyryn көрөк volzo çodranıñ vyri, çijlekteri deze vişnja. Bydeeci ajьnca kazьla sadta ekiden vyder emes, çе көптөң vyder emtir. Çodradan la vişnjadan Micurin çanь çijlekty agaş öskyrıp algan.

Vişnjaıñ agazь bu turь. Ol stoldın ыstynde turgan gorşok özip çat. Bu kicinek agaşta көр çijlekter kalandap kalgan turat. Kicinek agaşka көр çer kerer çok, çijlekty deze ol көр verip çat.

Micurinnıñ sadьnda karuulсыктar çijlekty agaştardın tözine uььктаarga korkьp turar. Çijlek agaştan тыşкезин uьkudan çaan volcok tizikty turar.

Мьндь çijlekty eki alakanьna vadьгьp tudьp volvozьp. Micurin sadьnda көр çijlekter öskyrıp çat çijlekteri çaan da çuluktu da.

*) I. V. Micurin 1935 çьlda 1jun' vьdьp 7 kьninde ölgөн.

Ağaş çijlek (malina) tegindegizinen tørt katap çaan, çijlegi bek öskö çer çaar tartkanda yzylbes.

Micurinньñ sadьnda kajkamсьktu nemeler көр. Onoor sad öskyreçiler varьp, çanь çyzyndy fruktanь, maala azьp, çijlekti kanajda öskyrerine yrengilep çat. Sook, çajь kьska çerге, kacanda öspөгөн çerге Micurinньñ çyzyn çyur çijlekterin öskyrerine olor onon yrenip çat.

Çuluk.

Çuluktan tatu neme çok!
Tьrgen ucar kuckařtar
Çuluktь cokьglajt—
Viřjanьñ suuzьp ickilejt.
Kavortozьp ickilejle
Tal ortozьna cokьp ijet.
Tolьk-la volgonь çaar,
Tumcugařtarьñ sugьp ijet.
Çuluktan tatu neme çok!
Boro kuckařtar
Viřjanьñ çakьзььp vilgilejt.
Cokьp onь çigilejt.

Karuulськ.

Çajдьñ ucь. Kolxozьñ sadьnda çuluktu çaan çijlekter le gruřalar көrynet.

Ignat öвөгөн tьn zaiьnla sadь koruslap çat. Enir-le zaiьñ Senja, ogo amьr vervej suranьp turat.

— Karuulga meni kozo aparzagar, öвөгөн, aparzagar meni!

— Sen, uckan ujuktap kalarьñ ijne—dep öвөгөн arvanьp çat.

— Aparьgar-la, men ujuktavazьm, sraңaj ujuktavazьm. Uçunda öвөгөн çөptөndi.

— Çe varьp көрөlik!

Kandьj karuulськ volor emezin көргөjim.

Sadta тьm. Aj cьгьp keldi. Kandьj bir, tavьř ugulza, mege varьp, ajdarьñ—dep Senjaga öвөгөн çakьj-la çapař çaar çyre verdi,

Senja, erten vastra baldarga, kanajda tynde ujuktavaj
өвөгөн-лө еку сад каруuldaganьн куусьндаjтаньн санаьнр
отурдь.

Senja aj çaar көrip санаьнр отурдь. ОI көrip, көrip
отurganca, aj, aj емес volo верди, çaан сарь дьнја volo
верди. Senja дьнјань аларга санадь, коьла onor sunьр тур-
дь, канаяьпта çedip volvody.

Kenetke onь kemde кьжмьктадьp иjди;

Çakşь koguulcьк emtirin!

Senja өвөгөннin ynin угьp çat.

Ne volo верди?

Senja турьp сыгала көzin uuzady.

Көрөр volzo, onьд алдында Ignat өвөгөн турь, teneride
deze aj емес, кьп турь.

Өвөгөн katкьрдь.

Syrekej karuulcьк emtirin.

Karlagашtar.

Menin sadьm kynin saьн ujadajt.

OI uuzalьp сьньp kalgan een турat.

Korvolop өзip турган agaштарь,

Ottьj cecekterin tyзыrip braat.

Temikence turanьн ysti çaar көредim—

Kөznөk vazьnda een ujalar turadyлар.

Onon karlagашьн kozonьн ukpajдым:—

Salamдарь syrekej salvajьp kaldьлар.

Eki karlagаш onь edip

Iştegenderi sanaamnanьн сыкраj çady.

Сьгваалдь balkaş-la tuduштььp,

Tьkter ekelip турганьн unduваj çadyм.

Olordьн izinin еrcili

Beş kicinek çaraş vaштарьна

Ujadan udura көrip турarda,

Olorgo көрөргө syygyncily volgon.

Uzun тышке сыкьldазьp,

Baldar сылаp куусьндазьp,

Onьд kijninde uca верди.

Olordь onon veri as көрдim.

Кысырган аялылар.

Ҷајыда кoјoндoр садка. кeлбeј җат. Кысыкда онды емес.

Кысыкда кoјoндoр аштап җат. Оlor курсак бедире җyre садка кeлдилeр. Садта јавлоко выдетен җаш агаштар өзип җаткан. Кoјoндoр, oгo мантап кeлeлe, тeрeзин кeмирip тyра бeрдилeр. Бир канца агаштардын төзиндеги тeрeлeрин онcoзын кeмирip салдылар.

Ҷас кeлгeзин, агаштардын тазыль иштене бeрeр.

Оlor җeрдин сыгып соотыр алала, агаштын тeрeзинин алдынca җалырактарына бeрeр.

Ҷалырактар вазa курсак җуур, онь тeрeнин алдынca төмөн тазы җаар аткараp. Курсак агаштын тeрeзинин алдынca кoјoннын кeмиргeн җeрине җeдip кeлзe,—җoль тyжyктаныр калган, онoң арь барар җeр җoк. Тазы деze җалырактардан курсак сакыр җат, курсак деze кeлбeј җат. Оlor кyргaј бeрeр, агаштар yрeлип кaлар.

Агаштардь кoјoннoң канайда кoрyлаp алар?

Kolhozçylar agaştıñ tızine salam ekelip orodılar, e kojon belen yzyr alat. Onıñ ystıne salamda ckandar ken. Agaştıñ terezin kojondo ckanda ij verdi. Anajarda agaştı ojgonnıñ vyřile orodılar. aradı. Kojondor ojgonnıñ katu vyřine kadadar volor dep korkıp tijbej vardı. Baza bir kolhozto sadtı ortozıñ uuk edip manap salgan. Kojondor cedennin anına ekgnc mantap yřele, sadka kirip volvoj yře veret. Agařtar deze vydyn artıp kalat.

Bydymcily karuulktar.

Bir derevnede sad syrekej kp volgon, ajdarda onı krgnd anıs aan sadtıj volıp kryndi. askıda agařtar cecektedi, onıñ koju vyřlerinin ortozında kuckařtar usıp turdı. Ajlandıra arař yndy kozondor ırkıraşkanı ugulıp turdı. Kyskyde deze alvıraktardın ortozında, javloktor, grıřalar, slivalar, ajkanızıp turdı.

e kp valdar uulızıp alala, varıp kuckařtardın ujaızıp ackandar. Kuckařtar sadtı tařtap varala baza katap kelbediler. Kys keldi, onı eecij kış tıřtı. anı as keldi. Sadta deze tavıř ok erikceen völd.

Ondo, aldındagı tuzunda kuckařtar tudıp ip turgan kurttar tavıldı. Olor agařtardın anıs cecegin igen emes, e alvıraktarın baza idi. ajgıda agařtar kışkıdagızıp ylar vyři ok, erikceen turdı.

Kys keldi. Sadta javloktor da grıřalar da, sliva da ok völd.

Kys. Bistin kerkij sadvıřtıñ vyři tgylip at,
Sargarıp kalgan alvıraktar salkına ucat.
anıs la kovı iktin ortozında,
Bele kızarıp krynip at.

Boro kuckařtıñ ujaız.

(Crck).

Sarıp tumcuktu boro kuckař urtadı, adı onıñ Pudik völd, ol mılcanın kznginin ystındegi arıkta, ılı ujaızında urtap attı.

Emdige çetre ol usьp көргөлөк. Çe kanadьn talbanda-
dьp çaantajьn ujazьnaң көrip oturgan.

— Cirik, cirik—dep, onon kuckaş enezi surap turdь.

Онъзь kanadьn talbandadьp, çer çaar көrip, сыркыldap
turdь.

Өtkre kara, өtkre.

Adazь сыp keldi, Pudikka көвөлөк tudьp ekeliьp vere-
le, maktanьp turdь:

— Civli men!

Ene yrenci онъ çaradьp turdь:

— Cirik, cirik.

Pudik deze көвөлөkti çip turdь. Çaantajьn la ujazьnan
vazьp сыgarьp, çaantajьn ajlandьra көrip turdь.

— Cirik, cirik,—dep enezi amьr oturbaj turdь.

Çaantajьn la mьndьj volor voldь, kanadь deze өзөргө
mendep turganь çok.

Bir katap salkьn keldi.

Pudik deze ujanьn sranaj kьrьnda oturgan salkьnga
sokтьrьp ujazьnan çajьla verdi. Enezi deze kijninen tyştı.
Çazьl көsty kara kiskecek mьnda çedip kelgen turdь. Pu-
dik korkudь, kanattarьn çajьp algan, voro vudьna çakşь
turьp volvoj çajkanьp сыркыldap turdь.

Enezi deze онъ tuura ijde salьp çat, оньн tygi yrvejip
kalgan—көрөгөдө korkuştı, çaltanbajт, oozьn асыp algan,
kiske çaar keze көrip turь.

Korkuganь voro kuckaştь çerden өрө көdyrdi. Ol se-
kirip ijele kanadьn talbandattь—bir, eki-kөznөktө—сыкть.

Enezi deze kijninen kujrugь çok usьp сыкть, çе sygy-
nip turganь syrekej: ogo koştıoj oturьp alala, оньң çitkezine
cokьp ajтть.

— Cirik, cirik!

Kiske deze çerde oturьp algan, tьrmaktarьn kuckaştьn
tyginen arcьp oturdь. Çazьl көsty kara kiske olor çaar кө-
rip maarap turdь:

Сыккандьj çьmzak kandьj çakşь kuckaş edi, mja-a-a-u,
mja-a-a-u...

Enemnin kujruk çok artkanьn undup salza, kerek on-
cozь çakşь volьp vozodь.

Kys.

Karlagaştar çogolo berdi,
Kece tan erteneñ ala,
Bastra kuckaştar uckandar.
Ol turgan kыrdыñ вазыпса
Онъ çok көр eles edip turgandar.
Enirden ala ujuktajдыбыс,
Ezik aldында karanıj,
Kurgak çalbraktar tyzip çat,
Tynde salkыñ cuguldanat,
Kөznөkti tokыdadat.

Ozogъ la emdigizi.

Ozogъзы.

Мынан ozo kазь da тушта
Kycи арык уjan at,
Izy kynde Ыlamзыrap,
Өлө talganca кьра syret.
Aksak бутту salda deze
Çer karартыр, cокьrlajt.
Өндьj çерде salgan аш,
Argазь çok as bydet.

Emdi.

Ajlandra көрзө көс çetpes,
Kol tijbegen ak çalandarga,
Aş salыngan кьралarga
Kөrөrgө çараş мында turat.

Temdek vererin sakьp,
Уп сыгарьп тындар,
Алть çys traktor
Çer tartarga belen turь.

Куси çаап алгьr маşınalar,
Алть çys şьjдылу traktorlor.
Онь tudьp ваşтаар,
Алть çys traktorсылар.

Алть çys rulevojlor
Kol çаньrьп şindegiler,
Sакьj bergen belen turat.
Уren salарь beletenip kalgan
Çeri de beletenip kalgan.

Sastьn ordьnda.

Baldar agaşьn ortoзь çaar at bedirep vardьlar. Kьrla-
ды өгө сыгьp braadala Matvej өвөгөн амьrap oturgаньп
kөрдилер.

— Ezen-be, Matvej өвөгөн! Bistin attь көрдигер емеş-pe?

— Slerdin adьgar kulagьna çetire saska tyzip kalgan,-
dep Matvej өвөгөн kokurladь.

Kандьj sasta?

Slerdin sagьзьgarda, mьnda çaantajьn çalan volgon
dep-pe? Ozogь өjdө, kaan tuzьnda, mьnda sas volgon. Çit-
kek volgon, kojlor tyzeten, kulundar tyzeten. Bir katap uj
arajdanla tyşpegen.

— Uj ogo kanajda varьp kirgen?

— Varьp-la çadala, myyzine çetire çitkeke cөгө bergen.

— Matvej өвөгөн, sas kajdaar vardь?

— Suuga vozodьp ijgen, mьнь sovet vaşkaru volgon
kijninde etken. Gorodtoң ulus kelip, ajlandьra bastrazьn
kөrgөндөр, onьn kijninde: „sastь kurgadar“—dep turgus-
kandar.

— Ol tuzunda biste tartьş көp volgon. Kьjgь көp
volgon:

Sastь bister çajavaganьвьs, kurgadьp-ta bis onь volbo-
зьвьs. „Tuza volor ta volbos belindi deze eңzejtip kanava-
нь kas“.

Çe onдыj-da volzo sastь kurgadьp salдылар, emdi deze
mьnda kьra syrgylep çat.

Baldar kuucyndazыр oturala, aldыnda sas volgon ырдин ортозынса ыгыризе berdiler, Matvej ывегон deze postronkazyн tartыр aldы.

— Су-и-и! деп Keleten ывдэги ашка веleter, кырань тартыр тура verdi.

Ус ыл ывtti.

Bu ok ыалanda saldalа traktor kyrkылdep ыatty. Оi војының kijninde ыалбак edip kedyrip salgan kara ыok artыгыр турды. Агаштардың ар ыанына kire le vаza malta catылdap ыatkanь ugulыр турды. Оndo, агаштың ар ыанында, toritu sasta, elektrostantsija etkilep turgan.

Eki uulcak агаштан veri vazыр ыattyлар. Оlorго идыра кигында malta кыстаныр алган Matvej ывегон туштады.

— Ezen ve Matvej ывегон!

— Kайдаң keldiger?

— Stantsijaga varыр keldibis.

— Онды-ва! Udavas elektrostantsija byder dezet—деп Matvej айтты.

Ajlandыра vаstra kolxoztordы ыарыдар. Teermenge kycti vаza verip turar.

Ee, valdar, men slerdij tuzымda, slerdin emdi koryp ыatkan nemelerdi, tyzymde de koryvogom. Men kicinekten ala кырань агаш saldala syrgem. Temir saldaga on ыл krely temigip turgаныбыс. Emди deze traktor varыр ыatkыларь. ыыл la тоозына солын nemeler volot.

Çazal.

Çылу çitkek sastың ordына,
Куу cöldin ортозында,
Emdi çaan zavodtor vydip,
Iştep tura berdiler.
Stolmolordың bargan çolыncа,
Emikter cөjilip varыр çat.
Elektrostantsijalar edilip çat.
Gorodtor tөzөlip çat.

Elektricestvo.

Bistin çurtыvыsta elektricestvo өtkyrdiler. Bojыvыstың turavыska bis vaza eki lampa ilip aldыvыs. Biste taadaвыs var volgon. Ol lampany ilip çazap çatkanың көrөлө ajttы:

— Slerdin bu kuuk oşkoş şiliger kyjbes.

Edip çazap turganca, men vaza vytpеj turdым. Sranaj kajkamcыktu neme volgon kerosin da kerek çok, serenke de kerek çok.

Eki lampaga ottы vozodыр la ijerde, bis oncovыs sygynydybis.

Мында adam biske ajttы:

— Kөrdiger-be, valdar, ulustar neni edip çat, çarыgь көp, ыştалыр turganь çok. Peckenide otlo oдыvaza kem çok—electricestvolo kandыj la kursakты kajnadар. Kырань da at la syrbeze kem çok electricestvolu salda edip алып ol tuzunda ol воjь çyrip syrer.

Turadan oncovы çyre verdiler. Men oncovың vilip alarga encigip volvoj turdым: Bolcok şiliniң ортозындагы usukтыj nemeler kyjip çatpa, ajla çok-па? Bolcok şiliniң ystynde kara vaş edip salgan, vazыnda deze kicinek tutkыş var.

Men ol tutkыştы оң çаның çaar tolgodым ot kyjip cыkты. Ol ok оң çаның çaar vaza katap tolgodым,—karanıj volo verdi.

Kajkamcыktu neme!

Men volcok şili lampany vazыnan tolgop cырcыр aldым. Ot өсө verdi. Bazың, lampaзың tolgojton çerinen aldыnan өrө sыjmap tura verdim, meni deze savarlarымnan silkij tartыр ijdi.

Men korkugam воjыncа кыjырдым;

— Meni kem tartыр çat?

Bu ok çerden vaza katap sьjmadьm, vaza katap meni silkij tartьtь. Men vaza kьjgьgьp ijdим. Adam turaga kirip kelele, menen surap çat:

— Sen ne kьjgьgьp turьn?

Men ogo ajьtm:

— Menin savarlarьma kem de sokьtь.

Adam mege ajьtь:

Sen lampanь cupca tolgor algan, elektricestvonь deze kelves edip ezily nemezile vьur salganьn çok. Stantsijadan emik-le tok vozodьp çat. Mьnan arь men çokto vaza katap cupca tolgovo, onun ɵskɵ ɵetker cьgararьnnan magat çok. Elektricestvonьn tok—odь attь-da ɵltyrip çat.

Eki lampa.

Kerosinньn lampazь.

Ozogьnnьn aajьnca,
Temikennin evince,
Men almьs cymь ɵogьnan
Serenkeden kyjip ɵadьm.
Ɛe slerdi onojьp kyjdyrip volvos.
Sler kьcьru ɵogьnan kelgen kilincek.
Sler mendij lampa emes
Sler teginle ɵilicek.

Elektricestvonьn lampazь.

Sler tenek emegen
Slerde ɵɵk kyjip çat,
Kyjip ɵatkanь koomoj volot.
Onьn ortozьnda menen
Kajkamcьktu ɵarьk tɵgylet.
Nenin ucun ondьj deze,
Teuerinin ɵalkьnь mege,
Ɛakьь ak tɵrɵgɵnim volot.
Mege kerosin kerek ɵok emej,
Stantsijadan emik-le
Mašina tok ijet mege.
Men tegin ɵilicek emes.

Eki usukty biriktirip
Buuvaj çolymdy aca
Menin çarğym kyjet.
Slerge çart-pa, ajla çok-pa?

MTS-ten kelgen ajylsýlar.

Kolhoztyň çalanyna traktorlor keldiler. Kýra syreri başaldy.

Körzögerde, kandý çalbak tartyp çat!—dezir baldar kýjgýgýr turdy.

Tereni kandý!

Kacan iş vooj vererde, traktorcy traktordy toktodýr ijdí.

Çe kem çaltanbas, oturgar.

Baldar çýga vazýsty, birzi-birzin ijde saldýlar.

En çaltanbas baldar—Sanja la Kostýa.—çýgýr alala çy-re berdiler. Çakşy! Katkýgýzat.

Olordy esij öske baldar vaza oturarga sanadýlar. Bast-ralary suradýlar:

Oturgussan öwögen, oturgussan!

Çaan udagan çok, bastra traktorlardo uulcaktardyň baş-tary cokýrlana verdi.

Onyň kijninde bastralary suuga ezinerge vardýlar. Suu-da baldar la traktorcylyr kozo ezinip oýnodýlar. Ajylsýlar

turguzala öskə kizi emes, vojlorynny azyjdan veri tanyş ulus-tary volo verdi.

— Oj, əvəgən, sler kajdan keldiger?—dep traktorçylardan suraj verdiler.

— Potemkinan, stantsijadan.

— Kandyj stantsijadan?

— Maşino-traktornyj. MTS—dep adalyp çat. MTS-te traktorlor, aş cacar, aş kezer, sogor, ölən kezer maşınalar var. Bu maşınalar çerdi iştep, kolxoztyn azyñ iştep çat. Slerdin kolxozko baza keldibis.

MTS-te biblioteka baza var: ondo gazetter, bicikter var. Radio, kino var, spektakl' ojn baza edip çadybys.

Sler kelip turıgar valdar: biste slerge kergyzer neme-ler var-dep traktorçylar kysıgı turdylar.

Ozogı ejde.

Kyskıda ölən çok volordo, pomeşcik krestjandarga salam bergen. Çajgıda deze olor pomeşcikka ərəkə toozyna eki kbradan çer iştep berer boldylar.

Bistin ylyybiske kaskak çaman çer çedişti. Çeri deze kadalgak, ot öləndy volgon. Enirgeri tyn emes çanmyr çaar, çerdi çymzadyr ijdı.

Adam sygynip turdy:

— Kanajda-kanajda kycibis çeder volvoj. Kerdin-be, salda sarçuga tijgendij varyp çat.

Enirde kursaktanyp alala, bis avranyn aldyna kirip çat-tıbys. Attı deze tuzajla ölənin kezip salgan çerge vozodyp ijdibis.

Tynde men keriş tabıška ojgono verdim. Çamyngan to-nyşagymdy asyp ijele ıgyp çadygım.

Ajlygarga çanyp kelgen sılap çadygar-va? dep ajdyp çatkan öskə kizinin yni ıgıldı.

— Men sege kergyzerim...

— Nokto kajda? Kapşagaj veri-ber!

Onyñ kijninde tört ezi buttar tirsildej verdi, kырlandagı сывагалдар tazrap turala tım volo verdi.

Erten tura, tan adary-la, men ujuktap çatkanca, adam pomeşciktin cedenine aparyp salgan adyn alarga çyre verdi.

Bir castyn vaznda vydyzi çaman, aryp-çylar kalgan keldi.

Unсыкпай авраны ыстыне отурып, екі колы сасынап tudunyp ıjladı.

Ус сalkovoj аксань мен kajдаң аларым? Nenin ucun тө-лө-ө-рим? Bазьн çajkadь. Sol көзинин altьнда çaan көк var emtir, kulagь deze сыгьлыр kalgan-emtir.

Ertен tura kursak icer aldьnda adam vaza pomeşçik çaar varala uzak kelbedi. Men deze avraga сыгьр alala, онь sa-кьр oturdьm.

Kyn сыкть, teneri көгөрө verdi. Bydyzi çaman volьp kalgan adam çedip keldi.

— Sen kursaktандь-ва?—dep ol menen suradь.

Kalaştь сыгарьр alala, kicinek кьртьş сындьгьр, куун-кyc çок çajnadь, оньн kijninde ajтть:

— Çanalьk!

— Äтть kanajdar—dep, men suradьm.

Ol uncьkpadь.

Kacan tьn kirgen kijninde çanьp kelzebis, enem ьлар oturь: bistin çetkerge kirgenibisti ukkan emtir.

Ekinci, ycinci kynde pomeşçik bistin adьвьсть verbedi.

Tөrtinci kyn suraarga enem voжь vardь.

Çe онь pomeşçiktьн ijdi tutkan, көзиниң çазь көлдөnip çандь.

Tьşte kursaktanьp alala, adam ol ok kyn ekinci katap vardь.

— Meni kanajdatan ediger, onojdo ediger-dep ol po-meşçikka ajтть meniң iştejten çььm өdir çat.

Senektiң çanьnda çerge otura verdi.

Adam онын çerin syrip turgанын pomeşcik угър alala, куйн sanандь. Ol attь akca çogьна verzin dep çakьlta verdi, çe onдыда volzo, adam çarьm кьга çer artьk iştєer ucurlu boldь.

Adam pomeşciktinь vuduna vazьrала, adьn mengence çardak çандь.

Aştар kalgan at salam çaar kalьj verdi, adam deze eneme ajttь:

— Mege kapşagaj kalaş ver, men varьp syrip vozodьm.

Teginde bir nedele zylyp kaldь.

Kezilbegen кьга.

Oroj kys çetti. Kuştар ucьp çana verdi.

Agaştnь vyri kaktaldь, çalandar een kaldь.

Çanьs-la kezilbegen кьга artttь, kaan turdь...

Erikcil sanaa biske ol tyzyrdi.

Kakşak mazaktar ermektezip turgандьj.

Kyski çotkondь тындаarga biske kunukcьl,

Tiry, cьндыj yrendi тоозьнга ujmaarga,

Çerge çetire vөkcөjөrgө vaza erikcen.

Talьpьp ucar acap kuştар,

Tyn le volgondo, bisti tonojt.

Bisti kojон do tepsejt salkьn da savajt.

Eebis kajda? Emdige neni sakьjt?

Ajla bis өskөlerinen çaman byttibis-pe?

Ajla bir aaj emes cecektep mazagьbьs çajьldь-ba?

Çok! bis өskөlerinen çaman emes turubьs

Udagанынаң veri tolo bis byştьbьs.

Kyski salkьnga bisti cactьrarga

Кьрань ol saldь emeş-pe?

Salkьn olorgo kunukcьl karu verdi:

Slerdinь elerigerdinь kyci çok dedi.

Nenin ucun syrip yrendegenin biler ol

Çe kyci çetpes iş baştagan ol.

Kөөrkijge koomoj—kursaktanvaj da çat.

Kurttar оору çyregин soorot.

Bu кьрань çoldop syrgen koldor.

Agaştьj kadьp, kamcьдыj kalandaп kaldь.

Kөстөри оңрајыр, уни җоголдь,
Koldorъ-la saldanь kadaј vazъp tutkandъj,
Асьпсылу козон козондор җыreten,
Кърась къразьна санааркар враатъ.

*Ozodo agas salda, aldonaң iz-
teezi; tezbezendeeri. Emdi ma-
zinalaz, kycti biziktizgeni, ozoo-
nnaң җазалъ.*

Kaan tuzunda bis zavodto kanajda. ıştedibis.

Men mexaniceskij zavodto ıştegem.

Erten tura 6 caska җetre ışmekciler zavod җaar җөjile
варъp турдь. Koldorъnda olor kursak salъp алган tyuncөk-
ter tudъnpъp алган. Anajtpaganca volbos volgon. Ỉştejten
kyn 12 cas volgon. Ỉştep alъp turgan җалъbbъs sranaj kicinek
volgon. Ỉşmekci aјъna 17—18 salkovoj ıştep alъp turgan.
Ỉşteer castaң azъra da ıştedip turatan.

Ỉşteerge syrekej kyc volgon. Masterskoјgo ezin kijdire
sogъp turatan. Verstaktardъ kar kyrtep salatan. Ҙanmъr tu-
zunda җamъncъnbъ өtkyre suu vazъna agъp turatan.

Vladimir Il'ic Lenin.

Oktjabrdin proletarskij revoljutsijazъn bajramdaar kyni
җuuktap kleetken. Vladimir Il'ic ışmekcilerdi tartъzuuga ka-
najda baştaganъn yredyci urokto baldarga kuucъndap, bal-
dardan suradъ.

— Aјъlgarda slerge Lenin kereginde neni-neni kuucъn-
dadъlar-ba?

Olja koљn көdurip ajttъ.

— Mege adam көр кuuсьндaгaн.

Ol Lenindь воѣ көргөн.

— Çe ajsa, neni ukaпьндь кuuсьндар бер.

Olja кuuсьндaj verdi, çe кuuсьнь araj, сокъм емес boldь. Em turguza кecinek, ajdarga кyc.

Yredyci ajдыр çat:

— Bis seniң adandь, onьң кuuсьньң vastra valdar uksьң dep bir eңirde alдыrtарьвьs. Ol кeler-ве, çok-po, sen kanajda sananьр турьң?

Olja karuun ajтть:

— Keler, кeler. Ol кьѣъpas.

Bir eңirde Oljaньң adazь сьндар-ta çedip keldi. Ol vezen çaшту volgodьj, карьj vergen, сасьна ак carcar kalgan, syryk tondu işmekci emtir. Ol baldardьң alдына турьр alala, кuuсьндaj verdi:

— Çe, sovet respublikanьң çaş grazdandarь ugarga sanangan volzogor, çazar ugьgar.

Onoң veri uzak boldь, odьs çьl artьгьңca тьнан ozo volgon. Men ol tuzunda кicinek uulcak volgom mexaniceskij zavodto iştegem. Meniң adam çok volgon: onь zavodto maşına vazьр ełtyrgen. Meni le kozo enem, сьпньм, vaza кicinek karandazьм çatkan.

Biske çadarga ol tuzunda kyc bolgon: vastra vilebis kicinek kыpta, podvalda çatkanьbьs. Steneleri cыktu, көznөktөri kicinek, ol көznөktөri de balkaşla klejte сыjmap salgan kirpic stenege odoş bolgon. Bistin кьbьbьska onьn ucun kyn kacanda kijdire calьvajtan. Karanuj da çittu-da bolgon.

Kaзыла kyn, taң çarьgalak erten tura-erte, cөjө tartьlgan gudok ugulьp turgan. Onьzь-işmekcilerdi zavodko kьcььp turganь. Bis oncovьs көstөribisti arutanьp, turglaj-dьbьs. Enem deze ozo turьp algan, kapşagaj samovar aзыp gorşoktor peckege sugьp çat. Kara kalaş la saxarь çok çaj-dь icip alala, kapşagaj işteerge varatanьbьs. İş deze syrekej kyc bolgon, kynyne 10 castaң işep turganьbьs. Bu iştin ucun өjinen өtkyre kicinek çal alatanьbьs. Biske çarьm akcalar eezine deze astam çedeten bolgon.

Bir katap bistin işmekciler zavodto tujmezip cыkтылар. Çaldь koşsyn dep nekep tura verdiler. Kajdaarь kozoton. Eezi ugargada turganь çok. Bis zavodtьn ezeğine çuulьp alala çuun ettibis.

Bir işmekci cььp kelele kuucьndap çat.

Çalьbьstь koştyьp albaganca, işteerge bis varbazьbьs.

Bis ugьp, çaradьp turdьbьs nenin ucun deze, ol cьn nemeni ajdьp turgan.

— Kenetke кьjь çыktь:

— Kazaktar! kazaktar!

Attu kazaktar mantadьp kelele, visti kamcьlap tura verdiler. Menin belime kamcь eki katap tijdi. Camcam deze kesken neme cьlap eki vaşka çarьla verdi, çardьmda deze kamcь tijgen çer çarььp, kan aktь. Çuulgan ulustar tььn aлыp kajdarla kactьлар. Çiirme kirezi kizini deze kazaktar tudьp alala, tyrme çaar atkardьлар.

Bistin çadььbьs ondьj volьp turdь.

Bir katap menin çaan nөkөrim meni kьcьrdь:

— Enirde mege varzan-dedi.

Men onьn aлына vardьm. Ondo deze on beş kirezi kizi oturь көp çanь işmekci ulustar. Olordьn ortozynda çaan mandajlu, kurc көsty kizi oturdь.

Ol biske kuucьndaj verdi:

Sler nenin ucun çoktu deze, slerdin izigerden eeger vajьp çat. Eelerdi cьgara syrvegence, slerge çenil volorь çok.

Eelderdi çok ediger! Bojыgarga išteger, çanьs, epty-çerty vo-
льp išteger.

Bis ogo ajdьp çadьbьs:

— Оньзь сьп! Çe, eelderdi kanajda syrer politsija olor-
go volьzar. Kaan voжь olordьn ucun turuzar.

Ol biske onьn karuun ajttь:

— Ozo vaştap, kaandь syrer kerek. Onьn kereginde
işmekcilerge birigip alala, voжьньn partijazьn tözөp alarga
kerek. Bastra işmekci alvatь tyjmer cьgar volzo, kaan olor-
go cьdap volbos.

Men kuucьndь ugьp oturala, icimde sanandьm:

„Ol сьп ajdьp çat“.

Ol kelgen kizi Lenin voжь volgon, dep-men kijninde
uktьm. Lenindi men vaştapкь katap onojdo көrdim.

Onoң veri çiiрme cьl өtti. Germanija-la çuu vaştaldь.
Çuuga көp alvatь ajdadьlar. Onoң deze, kezikteri vudь
çok, kezikteri kolь çok kelip turdьlar. Kezikterin deze çer-
ge көmip saldьlar.

Meni ol tuzunda baza soldatka algandar. Kөрөp volzo
neniң ucun çuulaşkan? Kaan ucun, pomeşcikter ucun, fabri-
kanttar ucun. Bistiң ortovьsta koldoң-kolgo listovkalar çyrip
turar voldь ondo bicigeni mьndьj:

— Çuu kerek çok! „Bajlarga udurlazьp tartьzьgar“.

Listovkalar deze Leninnan kelip turgan.

Ol tuzunda ol gran'arь çanьnda çatkan, onoң biske
ondьj bicikter verip turgan.

Ус cьl çuulaştьbьs: ucunda tort arga çok volo verdi.
İşmekciler tyjmedi, soldattar tyjmedi. Lenin bisti kanajda
yretken şak onojdo ettibis.

Kaandь syrip salgan, çe vaşkaru işmekcilerdiң kolьna
turguza kirbedi. Ol tuzunda kezek өjgө turgan vaşkaru çar-
landь. Onoң kol kycile çatkan uluska tuza volvodь: Ol
kapitalistardьn ucun turьşkan. Mьnda tartьş volo verdi:
kezikteri kezek өjgө turgan vaşkaruudь çaradьp turdьlar,
kezikterine deze kerek çok deşti. Men көrip turzam, bastra
işmekci alvatь çanьs kizi cьlap varvas volzo, neme volorь
çok. Men vol'şevik partijaga bicittim. Partijada iş көp vol-
gon. Ol tuzьnda bis bastra fabrik, zavodtorgo çyrip çuundar
ettibis, işmekcilerge kuucьndadьbьs: „Birigiger, nөkөрlөр!“

Bojъgardың işmekci partijagardъ ajlandra kyyrelej vek turъgar!

Tartъzu çanъ la baştalъp çat.

Bir kanca volgon vazъnda bis uktъbъs:

„Lenin gran'arъ çanъnan kelip çat“.

Bis onъ vokzalga utkuurga vardъbъs. İşmekciler le soldattar çalanga tolo verdiler. Barъp çadarъbъsta, çyregibis tort lo typyldep turdъ.

Kerzobis, poezd çuuktap keldi. Mъnda ulustar kъjmk-tazъp tavъştana verdi.

Kenetke kerzom, ok etpes edip çazagan çuuga çyrer avtomobilge kandъj da kizi cъktъ.

Ajlandъra oncolorъ kolъn savъştılar. Men kerip turzam: ol emtir, ol Lenin emtir.

Kep-tê çyldar etken volzo, men onъ turguzala tanъdъm. Ol avtomobilge turъp alala, biske kuucъndadъ:

— Kezek ejge turgan başkaruuga vytpeger. Ol vajlardъn kolъn tudъp çat. Başkaruudъ vojъgardың kolъgarga alъgar.

Bastra başkaruudъ sovetter alъzn! Germandar la çuulaşpaj, pomeşcikter le, eeler-le, burzuılar-la çuulazar kerek.

Men icimde sananъp turdъm.

— „Çe, emdi bistij alar. Bistiң vaşcъbъs bisle kozo“.

Şak la ondъj volo verdi. Baza bir kanca ajlar etti.

İşmekci albatъ kezek ejge turgan başkaruunъ syrip saldъ. Pomeşcikterden çerdi blaap aldъ. Zavodtor lo çer sovet gosudarstvонъn kolъna kirdi. Zavodtordъn eelerin syrip salgan.

Lenin bisti başkarudъ kanajda başkararъna yredip saldъ. Onon veri kol kyctylerdin sovedi başkarъp çat.

Onon veri bis pomeşcik—kapitalisttarga iştep çatkanъbъs çok. Emdi biste eskê kizinin izinen vajъp çatkan kizi çok, kazyla kizi bastralarъna tuza ederge iştep çat.

Kem iştebeske turgan volzo, ondъj kizige biste çer çok.

Lenin onъ oncozъn kanajda çanъskan etken?—dep valdar suradъ:

İşmekci karuun ajttъ:

— Onъ oncozъn Lenin çanъskan etpegen. Ol onъ işmekci klass la baza bastra kolkyci le çatkandardъ baştap

агаръr çatkan, partija-la kozo etken. Lenin deze çolъn aj-
dъr bergen, Lenin partijanъ condop biriktirgen, Lenin bistin
kёzibisti ackan. Bisti yredip salgan, slerge de, çaş baldarga:
yreniger yreniger, vaza yreniger dep çakъgan. Sler—solucъ.

Баşcънынъ ёлгёни.

Къзыl маанъ

Traurda, traurda.

Kynninъ cъgъзыn kara vulut bektedi.

Çok! Ol ёlbёгёn! Lenin bis le kozo! Ol tiry!

Баşcъbъs ёlip çat, keregi onъn tiry.

Leninnъn ёлгёnine.

Kazyr annъn bargan çolъn

Kecegi karlu çotkon bektёdi.

Sanaarkap turgan çojgonnъn byrine

Karlar yzik çok tyzip çadъ.

Kъrdъn aldъnan kovъnnъn icine çetre.

Kъjmragan alvatъ cёjilip çattъ.

Karga agarъr, kalgan Leninnъn mezigine

Baza karlar tyzip çattъ.

Баşcъla kalgancъзыn ezendeşkeni.

Vladimir Il'ic Lenin 1924 çыlda janvar' ajdъn 21 ky-
ninde, Gorki dep derevnede ёлгёn. Onъn sёёgin Moskvaga
alъr keldi.

Sook syrekej volgon. Oromdordo odular kyjip turdъ.
Sookko tonъr turgan ulustar oduga çыlnarga kelgilep turdъ.

Gorodtъn ortozy çaar vaşka-vaşka oromdordon kёp
alvatъ çuulъr turdъ. Olor uzun volъr cёjilip kalgan ulajlazъr
turglap turdъ.

Sojuztar Turazъnnъn çaan zalъnda, Vladimir Il'ic Lenin
meziginde çattъ.

Muzyka ugulъr turdъ—acъncъlu poхoronнъj marş ojnop
turdъlar.

Ismekciler, vastra kol kycile çatkandar, voъnnъn ёлгёn,
vaşcъзыn kalgancъ katap kёrерgё bargъlap çattъ.

Vladimir II'ic Leninnyň sөөgi sojuztar Turazьnda beş kynnin turkynьna çattь.

Janvardьň 27 kyninde Vladimir II'iciniň sөөgin Kьзы ploşcadka apardьlar, 4 cas çederde le waşььnyň sөөgin çuup saldьlar.

Bu өjde wastra oroondo fabrik-zavodtor, parovoztor gudoktor çьnyraј verdiler. Gudokton ulam, Vladimir II'iciniň sөөgin çuup çat dep bastralary bilip turdьlar.

Баşсь, yredyci, naşь.

Kalgancьььň çolygьp alarga vardь,
Kalk-çon көckөdij ezilip çattь.
Olordьň ortoььnda tabьş çok boldь.
Oncolorь acurkangьlar turdь.
Slerdin adalarьgar kolynda
Oньň mezegin tudunьp apardь.
Kөziniň çazь көdөнөөј turgan
Kizi ondo as boldь.
Baldar, ol slerge waşьь,
Yredyci naşь bolgon.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Zakavkaz'ede, Gruzijada, Kurь dep suudyň çakazьnda Gori dep kicinek gorod var. Mynda 1879 çьlda işmekci Vissarion Dzugaşvilidьň bilezinde—keleten өjde kommunist partijanyň, wastra telekej ystynde işmekci klasstьň la kol kyci le çatkandardьň waşььь boloton. Iosif dep uul cьkть. Oнь kijninde nөkөr Stalin dep adap turgan.

On segis çaştaң veri işmekcilerdi ajgьp çajьmdadьp alar tartьzudьň keregine ol wastra woььň verindi. Ol revoljutsioner woььp aldь. Ol işmekcilerdi tujuka çuulьp turar kru-zokko viriktirgen. Kaan la eelerge kanajda udurlazьp tartьzarьň ol çartap ajdьp verip turgan. İşmekcilerdin tyjmenin ol woьь çaңьs katar waşkargan emes.

Kaannyň politsijazььnan çazььp çyrerdin kereginde, ol çyzьp-çuyp at adanьp çyrgen. Kezikte oнь „nөkөr Devid“, kezikte „nөkөr Kova“, kezikte өskө at la adap turatandar. Politsija nөkөr Devidti bedrep turar bolzo, ol deze ol өjde kandьj bir çerde nөkөr Cizikov dep adanьp algan iştep çadatan. Politsija Cizikovtьň izin taap alar bolzo, ol işmekci-

lerdin aldına nekər Kova volıp kuıusın ajdıp çadatan. Onın kalgancı adı Stalin bolgon. Ol bu adla bastra telekej ıstıne çarlu voldı.

Politsijanın kılına ol çanıç katıp kirgen emes. Ol tırmege uzak oturıp turgan Korkuştı sook Sibirge, onon do      uraak, een çerlerge onı ssılkağa ijiř turgan. Çe ssılkadań ol kasıp, çanı      at adanıř alğan iřteř turgan. Ssılkadań ol bir kanca katıp kackan. Kaannın zandarmaları onı bedirep vaza   ralagandar la.

Lenin le kozo Stalin Oktjabr'dın proletarskij revoljutsijan   lelegen. Pomeřcikter le, kapitalisttar la tartızarına ol k  p kıc salgan.

1917 çıldıń çazı keldi. Kol kıcile çatkandar tıjmer s  gala, kaandı ańtarıp saldı. Çe vařkarudı kapitalisttar voıjınıń kılına alıp aldı.

Gran'arı çanınan Lenin ojto keldi. Nek  r Stalin voıjınıń kalgancı ssılkazı—Sibirden çandı. Kapitalisttar-la kajralı   ok kalgancızn tartızar kerekti olor kılına bekteř tudıp aldılar.

1917 җылда Октябр' ажда и̇мекчилерле soldattar т̇ймеп с̇кты. Lenin le kozo н̇к. Stalin т̇ymeendi б̇шкардылар. Bol'ševikterge б̇штадыр и̇мекчилер җенип алала, sovet б̇шкаруды тurgузыр алды.

Pomešikter-le kapitalisttar өлөргө җеде vergenin vodonыр алдылар.

Оlor kalgансы kycin җуур алала, озогы җадынн оjто буыр аларга санадылар: Sovet б̇шкаруды җок ederge, bol'ševikterdi җоголторго и̇мекчиле krest'jандардан өчин аларга санадылар.

И̇мекчилерле kol kycи le җаткан krest'jандар kapitalisttarla бир канса җылдын туркунына тартыштылар.

Grazdanskij җуудын бу кату җылдарын н̇к. Stalin frontto өtkyрген. Кызы cerydin kереги kajda-la kyc болгондо, ол онын онcolorында вольт турган. Н̇к. Stalin воjынын курc санаазы-ла тывектен сыгар аргань җаныс катар тапкан емес. Ол өштылердин ceryzin оодыр cacатан plan тurgузыр турган. Җуулазатаны керегинде plанды ол кызы komandirlarga аjдыр берип турган.

Kacan ол кызы җуусыldарга келгенде, онын келгени кызы җуусыldарга syreen sygyncily болотон. Өштылерди җаман көрөр, җенип аларына выдip турар edip ол олорды kyjdyrip турган. Җуусыldар җууга kirip, җенип тургандар.

Lenin өлди. Bastra kol kycи le җаткандардын syyген б̇сзынын mezigини җанында турыр, н̇к. Stalin, bastra kommunist partija, воjынын kycin кысканваj, б̇штаган керекти усына җетиреривис деп certengender.

Улу Stalin, sotsializmнын җазалы usун partija la и̇мекчи klasстын тартызуузын syрекеj санаалу век б̇штап җат, kолын туура албай, bastra керектердин җартына kirizip җат.

Н̇к. Stalinнын җакыltазы аajынca, онын kolsалаазы la канса-канса муң җаны заводтор, фабриктар edilген, җаны gorodtor edilip җат, заводтор syрекеj көр aeroplандар, машиналар, тракторлор, avtomobилдер сыгарыр җат.

Syyген б̇ссывстын kolsалазы-la, алдында җаныстан иштеген krest'jандар kozo—epty-җөpty вольт иштеерине kolhozко бириктилер. Kolhoztордын җаландарында җаны машиналар иштеj берди.

Kolhozсылар, и̇мекчилер сылап-ок mergendy brigadalar вольт, bastrазына тuzалу иш иштеp җат.

Bistin sojuzta başka uktu bastra albatylar çanys pravalu. Olor wojs woynna wolzysr çat. Olor, çadındy çanь aajnsa karşagaj edip alarga kiceenip çat.

Kol kyci le çatkandar kynnin le zajyn argalu çadındy wolysr-waryr çat. Olordyn çadyn çyrymı le oroonyyn aajь çaranysr çat. Kandys-la raakta çatkan çerlerge elektricestvo, radio, kino edip çat. Bistin oroonybys bastra telekej ystynde syrekej çaan bicikci oroony wolysr varyr çat.

Nek. Stalinnyyn kolsalaazь-la көр şkoldor. eskedө çaan yredyly şkoldor acylan. Bistin oroonybysyn bastra valdary şkoldo yrenip çat.

Nek. Stalinnyyn kolsalaazь-la kaan tuzunda sranaj artysr sondop kalgan kuldandyrys turgan başka-başka uktu albatylar, sovet oroonynda төрөл tilile yrener şkoldor, woynnyyn tiline gazetter bicikter aldь.

Bistin oroonybysyn bastra işmekçileri le kolhozçylarь ulu başçysyn syrekej syyp çat. Olor onь wojbysyn төрөл Stalin dep adar çadylar.

Stalinnyyn adyn bistin eştyleribis syubej çat. Onyn adьnan olor korkup çat. Çe bastra telekej ystynde kol kyci le çatkandar onь syrekej syyp çat.

Oktjabr' bolgonco turь.

Bu kerek Oktjabr'dyn proletarskij revoljutsijazь tuzьnda bolgon.

Ak vakanalu çaan turanyn eziginde, eki krasnogvardeets karuulda turdь.

Kacan başkaru sovetterdin kolyна kirerde, bir krasnogvardeets baza birzine ajttь:

— Çe, revoljutsijany edip aldьbys.

— Акыр, karьndaş, men-de-be!—dep ekincizi ajttь,—revoljutsija emdigee vozogon çok. Kөrөriñ, bis baza da çuulazarybys.

Сын boldь: Onyn kijninde grazdanskij çuу boldь.

Onyn kijninde çurt xozjajstvo, fabrik, zavodtor yreldi.

Bir kanca çyldyn vazynda olor baza çolygьştılar.

Grazdanskij çuу tuzunda tatap kalgan bir zavodtyñ stanoktoryn olor çamar arutadylar.

Bu öjde ekincizi baştapkьzyna ajttь:

— Revoljutsija emdi vozogon dep ajdarga çaraar.

— Çok—dep, vaştarкъзь ajttъ.—Men sege seniң ok sə-
ziң le ajdarım: revoljutsija volgonco turъ... Bu stanoktordъ
oncozъn çaпъ, onоң artъk stanoktor-lo seliir kerek. Orojъr,
artъr kalgan oroон çurtъvъstъ, telekej ystynde ozocъl oroон
edip alarga kerek, onоң өskө өştyler visti tumalap salar.
Revoljutsija volgonco turъ.

Bis edip çadъvъs.

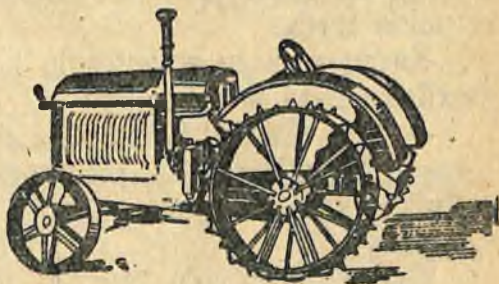
Sovettiң talalarъ çaаң, elbek.
Aldыndagъ turgan işteri көр—
Bis şaxtalar, zavodtor, domnalar—
Elektrostantsijalar, çoldor
edip çadъvъs.
Kolxoztordъn çalandarъna,
een cөldөrgө.
Kanca çys traktorlor bis ijdibis.
Bis çazaldu işti
Oktjabr' la çuular aldъvъs.

Bistiң zavodtorъvъs la fabriktarъvъs.

Kazыla altъ minutъn va-
zъnda Gor'kovskij avtomо-
bil' eder zavod çaпъ avtomо-
bil' cъgarъr çat.

Kazыla altъ minutta
Stalingradta traktor belen.

Ongo çetire toologolokto, bir
ezer galoş belen.

Өdyk көктөөр фабрикада—во-
тinkalar belen.

Өskө zavodto—cөjгөн belen.

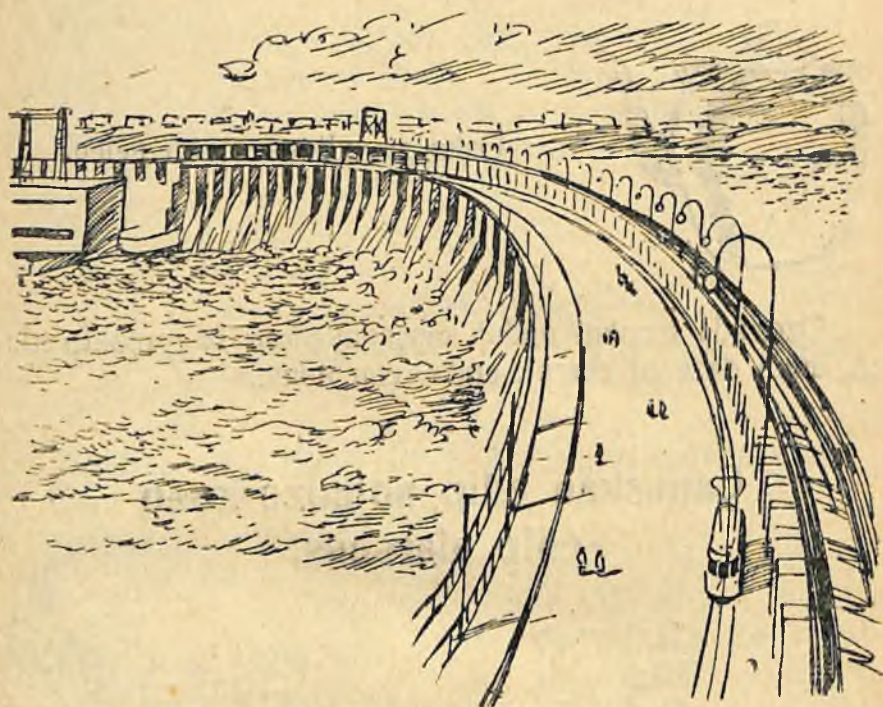
Ozogъda nemeni ondъj kapşagaj җaңыs la cөrcөktө ede-
ten, emdi deze ol cөrcөk emes, cъn neme.

Җаңыskan edip volbozo-kozo edip alarъvъs.

Tur!
Bar!
Gudok късъръ җадъ.
Bistin zavodko kelip җадъvъs.
Kandъj la kizinin izi
Tynej kerekty volъp җat.
Men gajka edip җадъm,
Sen deze—

Gajkaga
erezin edip җадъn.
Җиup biriktirer tsexke
Өncозънъn izi
варъp җat.
Tys yjtke
Vol'ttor kiriger.
Җaan cast'tardъ kozo
Kijdire sogъgar.

Ondo —ыш,
 Мында—kygyrt,
 bastra turanь talap çadьbьs.
 Uсьnda
 Slerdi le visti apararga
 Parovoz cьgьp çat.

Çendirgen suu.

Kizi Dneprge ajttь:
 Кьг вазьпап
 usьp
 tyzip,
 Çendirgen
 Şuu
 Maşınanь
 Kapşagaj
 Кьjмьktatsьn dep,
 Poezdtardь
 Ickeri tartсьn dep,

Saldanь
Kara çer-le
Elektricestvo
tartьrзьп деп,
Oromdorgo
turalarga
Enirde
Çarьk
bolзьп деп.
Men seni виир salarьт.

Bygyn le erten.

Bygyn көрзөн-еен туулар. Erten көрзөн sovettin zavodь.
Bygyn көрзөн—еен çalandar. Erten көрзөн çaan sovхоз.
Мыньп aldьnda aeroplannan көргөндө төмөңги çer, çy-
zyn-çyуr вөсти курар etken çuurkandьj cookьr, төрт tolьktu
kvadrattar, кьжьk-zajьk çerler kazь la yzyk çerleri eely.

Emdi көрзөн-kөs çetpes cөлдөр, көk kevisti çамьньр
algan çadat. Traktorlor yzyk çerlerdi tyzede tartьp salgan
başka-başka bөlyk çerler oncoзь kolhozтьп bolьp birige verdi.

Aзьjda suulardьп çаньnda een turgan bolzo, emdi elek-
trostantsija turьp çat. Aзьjda çьraa vazьp bargan cөлдөрдө
emdi көвөн agarьp çat.

Aзьjda kizi өдyp bolbos agaştar turgan çerде, emdi
agaş çарar çaan zavodko temir çol varьp çat!

Kajda-la bolzo, işmekciler, kajda la bolzo, maşinalar,
trubalar, iştin tavьзь, kajda-la bolzo, ucь-vazь çok çazal iş.

Kooruda.

Bir taman kirezi өskөлөrdin çerin kerektep turgаньвьс
çok. Çe вojьвьстьп-da çeribisti, bir-de verşok вojьвьстьп
çeribisti kemge-de verbezibis—dep nөkөр Stalin ajtkan.

— Berbesibis—dep işmekciler karuun ajttь.

— Berbesibis—dep kolhozьлар karuun ajttь.

— Berbesibis—dep bastra kol-kycile çatkandar karuun
ajttь.

Bistin Кьзьl Cerybis bek, sovetsi oroondь Кьзьl Cery
korulap çat.

Ceryge alğanь.

Petr Nefedovtyn kызы ceryge varatan өji çedip keldi. Enezi ыjlaj verdi:

Seni adañ—enenenñ ajrрr апаррр çat. Seni ondo kem көрөр, sege kem kileer! Seni ondo kem азығаар, kem suga-rar!

— Çe boldы!—der zavodtyn slesarь Egor өвөгөн ajttь. Kызы Cery çok volzo өstyler çedip keler, bistin çalandarь-вьсть, bistin fabrikтарьвьсть blaар alar. Bistin mында başkaru kol-kycile çatkandardьñ kolында турғаньна, kapitalisttar сь-dazьp volvoj турь.

Kызы Cery—bistin oгоопьвьстьñ bek korucьзь. Senin uulьñ воьпьñ keregin vydyrerge вагьp çatkanda, ыjlaар emes, karьñ sygyner kerek. Biste kызы ceryge көдрө ulustь alvaj çat, kulaktardьñ uuldarьñ onoор vozotpoj çat.

Senin ol ajtkanьñ сьп-der, Petrdьñ adazь ajttь: cery çokko gosudarstvo volbos. Soldattyn çyrymi syrekej kyc! Bir kатар bistin polk Kalugada турғань sagьзьma kiret, men oromdo vazьp oturdьm. Udura ofitser kelip çatkanьñ men açaарvaj kaldьm. Meni kelip kiziretti: „Sen meni neniñ ucun utkuvadьñ?!“ Kulagьma çuduruk-la sokttь! Men deze kolьm-dь çalmazьma сөжө tartьp ajdьp çadьm: „Burulu men vaše vlagorodije!“ Meni ok yc caska mьttьk çyktendirip тургузьp saldь.

— Çe бу каан tuzunda ondьj volgon. Kызы Ceryde ondьj emes. Emdi Kызы Ceryzinin adьñ adanganь maktulu neme. Kызы cerycide vastra prava var. Bistin komandirlar-da sranaj ondьj emes. Ol tuzunda ofitserleri gospodalardan volgon, bistin komandirlar deze işmekci le krest'jandardan volьp çat.

Kызы Cerycinіñ vicigi.

Ezender kyndyly adam, enem! Men slerge Kызы Cery-den çuucь kyndymdi ijip турьm. Çaңьla slerdin vicigerdi kьсьrdьm. Men Kызы Ceryde турғаньma, sler tegin le çerge kilep acьньp турьgar. Men kolьmda mьttьktu bistin Sovet Sojuzttь korulaarga kelgem. Men işmekci krest'jandardьñ Kь-зы Ceryzinin çuucьль volgonьma omorkop sygynip турьm.

Bistin kanajda çatkanьвьсть sler surap çadьgar?

Ujkudañ vis altь casta турьp çadьвьсь. Çununьp alğan

kijnde,-edi капывсть temiderge çyzyn-çyur taskadu ederge varьp çadьвс. Erten tura тыште stolovojdon kursaktanьp çadьвс. Kazьla kizide vojьнн kursak icer ajaktarь var. Bisti bir kynde yc katap aзыrap çat. Kursak kacanda syrekej çakşь.

Онсовьстн kijimibis çakşь. Kazarmavьsta syrekej aru. Kynьne segis cas yrenip çadьвс, мыткка, pulemet-ko, protivogazka yrenip çadьвс.

Мында Кызы Ceryde, bisti bicikke yredip çat, bisle куусьн өtkyrip çat. Gazetter кьсьгьp çadьвс.

Boş cөлө өjdi. Leninskij tolyкта өtkyryp çadьвс. Ondo şaşkalar, şaxmattar, çyzyn-çyur oьндar var.

Ulam zajьn oьн edip çadьвс. Bistin komandirьвс baza bisle kozo stsenada ojnop çat. Yredy, kerek vudyger tuzunda ol bistin nacal'nigibis, bis onь кььş çogьnan ugьp çadьвс. Boş cөлө өj tuzunda ol bistin eң artьk nekьribis, vojьвьстн kizibis.

Slerdin uulьgar *Petr Nefedov*.

КЫЗЫ letciktьн symezi.

Bu kerek aktar la çuulazar tuzunda volgon. Ştabtan prikaz aldьlar:

Korkudu çok çer çaar ucьн

Korkuştu çotkon kьdьryldi Kөнөктөн suu urgandьj çantьr çaadь. Öştylerdin attu ceryzi uraak ta emes volgon. Letciktar ucarga sanadь. Korkuştu çotkonнн, çaastьн ortozьnca eki cas ucьp çyrgen vazьnda, letciktar temdeky çerge kelip тыştiler.

Çanьs la çaş Gurtьn dep letcik bir caska tutadь.

Gurtьn azala, aktardьn turgan çeriniң тыьнда varьp тыşken. Samoletti kazaktar kьrdi. On krezi kazaktar letcikti kurcap ijdiler. Çe ol samolettьn kanadьnda кьзы colmondь kьrgen çөk. Bistin letcikti anglicanin dep vodogon. Gurtьn deze anglijskij kijm kijip algan volgon. Ol vojь latьş kizi volgonь kereginde, orьs tili le koomoj ermektenip turgan.

Kazaktar onь anglijskij letcik volor dep vodogon. Ary uzak emes stantsijada kazaktardьn ştabь turganьn olor kuucьndap verdi.

Stantsijaga çetre yc kilometrğa çuuk volgon кьзы letcik sagьзын endebedi. Samolettь slantsijaga çetire apararga volьşьн dep ol kazaktardь suradь. Kazaktardьн volьзь la

letcik motordь iştedip ijdi, ickeerlep tura verdi. Bu өjdө stantsija çaһыһаң көр ofitserly aktardьң attu ceryzi kelip çatkaһь көryndi. Къзы letcik kuş сылар өştylerdin ystynce kajьp сыкть.

Çarьm castьң vazьnda letcik voььпьң nekөрlerine keldi.

Өskө lө voььпьң.

Өskө soldat la bistin soldat, çuuga eky udurlazьp сыкть.

Өskө soldat мыльгьп tuttь,

Udurlazarga belen turdь.

Өştyge men udura epty сыкаһьмдь.

Sen vajla көrip alarьп

— Акьr, акьr,

nekөр!

Мыльгьндь tyzyr.

Sen өştyge çolьkan emezin

Naсьһa sen çolьkaһьп.

Senin adan karьndazьп

Kandьj işmekci volgon edi.

Men ondьj ok işmekci edem.

Bisterdi kem çuulaştyrgan edi

Ok tarьндь olorgo artьr.

Çuudь kem vaştagan edi

Multьgьндь onor ulandьr.

Uulcagьп senin meniindij.

Çakşь çajьm volьp kalar.

Bistin oroоньbьs.

Bastra telekejdin ystynde çaan oroон var. Ol telekej ystynde sraһaj-la çaan oroон. Ol oroон—SSRS.

Bu oroondo çatkan ulustardьң bastrazьһaң çaһьs aaj radiolo surajь:

— Slerde kьnnin kandьj өji?

Biryleri ajdar; biste erten tura. Ekinciceri ajdar: biste tal tyş. Ucyncileri ajdar; biste enir.

Bu oroondo çatkan ulustardьn, vastrazьnan çatьs aaj radiolo surajь:

— Slerde ыldьn kandьj өji?

Biryleri ajdar: Biste ыas. Ekincileri ajdar: Biste кьs:

Bu oroondo çatkan ulustardan surajь:

— Sler nege vaj?

Biryleri ajdar: bis temirge. Ekincileri: taş көmyрге. Үчин-
чилери: bis—nef'ke. Төртөңчилери: Bis көвөңгө. Безинчилери: Bis—
ашка. Алтынсызь: Bis валыкка.

Kajda aş çok volzo—онь ыetirip verer kerek.

Kajda көвөн çok volzo—онь ыetirip verer kerek.

Kajda нефт', көмыр, темір çok volzo,—онь ыetirip verer
kerek.

Темір ыол.

Kizi ыerdi tuulardь kazala, koloskolo өзөк ыerlerin bijik
төңдөрin tyzedip ыазajla кырlep salgan ыoldь tyzegeni tort-lo
ыажьр salgan вөs ошкөш.

Bu ыажьр salgan вөs ошкөш ыoldo kizi volot rel's eke-
lip salgan. Rel'ske trubalu, kazandu, peckely темір машина
turguskan.

Peckezine ođın emeze taş kömyr salar, kazanında de-
ze suu kajnadıdıp çat.

Parovoz attar çoğына тырген варыр çadar, оны канды
da at la syryzip çedip volbos. Bir caska wezen kilometrdan
варыр çat.

Parovoz vararda, vagondor tartыр çat. Bir kezek va-
gondorgo ulustar варыр çat, kezikterinde deze tovardь cok-
konь korkuştı.

Pioner Avrosimov.

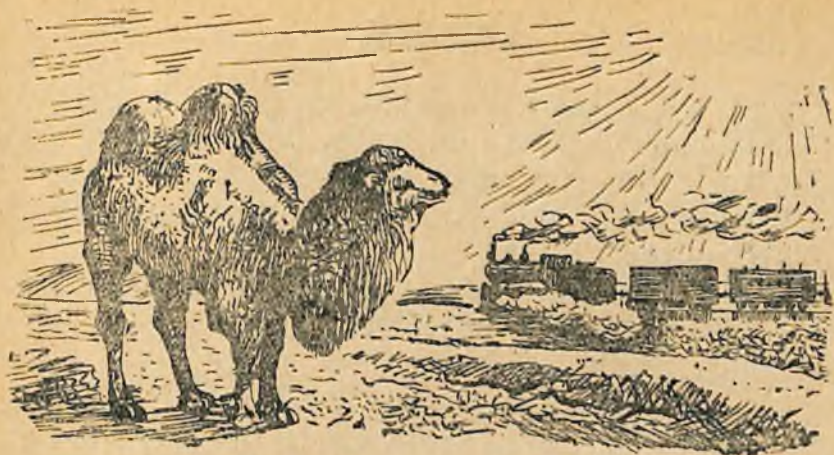
Pioner Avrosimov derevneden şkolgo varыр çadala,
çoldo rel's synьp kalğanь kərdi. Poezd kelip çatты.

Avrosimov galstuktь cecip alala, agaşka vuular, temdek
berdi. Ol poezdtь oodьlarьnan ajьp aldı.

Erten tura erte
kyskyde
eki çurttyн ortozyнда
pioner Avrosimov
Şkolgo varыр çatты.
Korkuştı çetkerdin aldьna
Pioner tura verdi: volot
rel's оның aldьnda
Synьp kalğan çadyрь.
Kөрөр ugarga çetkelekte
Sanaacyл sagьş ogo kirdi.
tonьcagьнын aldьnan
Kьзыл galstuktь cьgardь
Men belen!

Kacanda volbogon stre-
locnik.
çoldo karuldap tura verdi,
Bojь çazagan maanьзын,
temdek edip çanьj verdi.
Ondo kelip çatкан көстөр
Оны көrip алгылады.
Tormoztor karuзын ajтть:
„Prikazть ukkan“
Poezd cerge kadalğandyj,
кьjмьктавай tura-verdi.
Synган rel'sтың çanьnda
bьзь burlap kyzyldep
turды.

Bazala bir minut volgon volzo,
Kөрkuştı çetker volğьdyj edi.
Çepselderdi cьgardьlar
Şatьldak, тыньj verdi.
Çoldь çazap alala—
onoң arь çyre verdi.

Turksib.

Turksib degeni ol Sibir'le Turkestannın ortozında çan-
nı temir çol. Bu çoldı tyrgen ötkyrip salarına көр кыс
салыган болгон.

Turkestanda көбөн өзөт,
Sibirde буудай өзөт.
Cөлдөрдin ортозынса çол варат
Кыrlarga çол кызыкталат.

Eskide-tөөлөр келип çадатан,
Nedele, aj la варыр туратан.
Кезикте çotкон көдырылгенде
Төөлөр койды тьркразь туратан.

Emdi çalbak çаланнын ортозынса,
Parovozтын кыжызы сыңрайт.
Онзы poezd Sibirden варыр çат,
Төөлөр kumak-ka көмылгеп çат.

*Paravoz bazarda ulustar
çuuktaj berdi.*

Temdek.

Temir çoldьn karulьcьgь Semen bir katap agaşьn orto-
zьnca, vazьp oturdь. Kьn oroј voldь. Bir-de tavьş çok. Te-
mir çoldьn ucukтьј çolь uzak emes. Kajda da temir kaпьrap
turgandьј neme ogo bildirdi. Semen kapşagaj vastь. „Bu ne
volgoјne?“—dep ol sanandь.

Agaşьn ortozьnan ol cьgьp kelze, temir çoldьn çolьn
tyzedip tökkөн tөнi көryndi ystynde, temir çoldьn çolьn-
da korcoјьp kalgan kizi oturь, neni-de edip çat. Semen
arajьn ogo çuukтадь, kandьј bir kizi gajka urdaarga kelgen
velor dep sanandь. Kөrip turganca, kizi turьp cьkть: ko-
lьnda temir lom var emtir. Lomдь ol rel'ska takьp alala,
tuura kөdyrip kьjмьktattь Semennin көzi karanujlana verdi,
kьjgьrarga kerek, yп cьkpадь. Ol өрө cьgara çygyrdи, kizi
deze lomьnla çylkyrin tudunganca, çoldьn bir çапь çaar
tөndi төмөн togolono verdi.

Kizi tartkan poezd kelip çat. Onь toktodor neme çok:
maаnь çok. Rel'sть ordьna turguzьp volbos. Semen karuul-
ga oturaacь çeri çaar çygyrdи.

Fabrikada gudok kьjgьrganь uguldь—6 cas. -Çeti
caska eki minut varьp çadarda poezd өдөр. Semen ojto
burulдь.

Tort-lo sagьzь çok çygyrip çat, vaza, ne voloton voјь
da bilip çatkanь çok.

Kodorьp casьp salgan rel'ske çetire çygyrdи. Cogьp
salgan agaştar çadьrь. Eңcejgen voјьnca, bir agaş aldь.
Uraakta sьgьrьp çatkanь uguldь, rel'ster emeşten tьrkьrazьp
turganь ugulьp çat. Onon arь çygyrerge kyc çok. Ol bu
korkuştu çerden arь çys kulaş kirezi çerge varala tura тыştи.
Mьnda onьң vazьna çarьk çarьtkandьј volo verdi.

Bөrygin cectи, onon tyugen çys arcььp pladьn cьgardь
koncьndagь вьcаgьп cурca tartala, sol kolьnьң caganagьnan
eveş өрө kesti—kan cьkть. Izyu kan төgilip tura verdi. Voјь-
ньң kaпьna pladьn uјmadь, tyzede tartь, agaşka vuulap
alala, voјьньң „kьzьl maаnьzьn“ turguzьp iјdi.

Voјьньң maаnьzьn tudunьp алган, arь veri çаңьp turь,
poezd deze көrynip çat.

Kan deze emdige le akanca. Semen şьrkalu kolьn ka-
vьrgazьna çava tudьp çat. Onь çava tudьp alarga sananьp
çat, çе kan deze toktovoј turь. Bazьnda çапьsla sagьş: „Ma-
aпьнь tudьp volvoј çьgьlar volогьm“. Onьң көzi karanuj-

İana verdi. Мааньнь колънан салыр іjdi. Çe, maşinist deze onь көrip іjgen volgon.

Poezd toktoj verdi ulustar vagonnon сыгьр kelele, çu-ulaza verdi.

Kөрer volzo kizi çadyрь, onь çanьnda agaşta vuular-salган kandu çamacь çadyрь.

Rulevoj.

Paroxod talaj la varьр çattь. Pristan'ga çetire uzak emes. Ondo oturgan ulustar syrekej көр. Ustyndegi rul'da rulevoj turьр çat Kenetke palubaga kapitan сыкть, воьпн çaar matrostor alдырьр alala ajтть:

Aldьнан өрө ьş сыгьр çat. Ondo ne volьр çatkanьп varьр көrip kel.

Matros varьр keldi.

Ondo өрт kyjip çat-dep ol ajтть.

Өртти воьпнпн өjinde sespegen kereginde, өрт paraxod-тың tyvin oncoзьпн өртөр тура bergен. Bir-le minutta turьр varьр çatkan passazirlardyң ortoзьна korkuştu tabьş çarlana verdi.

Salkьп көдырьldi, өрт tam тыньды. Uj ulustarla baldardy oturgan kajutazьnan өskө çerge көcyrdiler. Çetker tam-la çuuktар klaattь. Paroxod çarat çaar kancala var kyci-le varьр çattь. Ustynde deze rulevoj alдыndagьla aajьнца rul'dь

tudunьp alğan, paroxodtь pristan' çaar vurьp vraattь. Sranaj la tьn ot onьn aldьnda volgon. Rulevojdьn turgan çerin ot alьp ijer volor dep, kazьla minutta sananьp turdьlar.

Өrt tam-la çaandar, kizi cьdazьp volvosko cуuktap klaattь. Matrostor yj ulustardь vuular tyzyrge, pөktөn etken te-gerikterdi beletep turdь.

Er ulustar ezinerge kijimderin cecip taştaгьlap çat... çarat tam-la cуuktap turdь. Çarattan volьzarga kemeler kelgi-lep çat.

Rulevoj!—dep, kapitan kьcьrdь.

— Ne kerek voldь?—dep ol rul'da turganca karuzьn ajttь.

— Turgan çerine vaza veş minut turьp cьdazarьn—ва?

— Men kiceenip көrөjin, kapitan.

Çalвьş deze tamla cуuktap korkuştanьp klattь. Ыştьn aгь çanьnda kapitannьn sözi ugulьp turdь.

Baldar la yj ulustar, ozo kemege oturugar. Artkandarь kalьp ezinzin.

„Argalar alğan turь“,—dep rulevoj sananьp, suu „çaar kalьdь.

Uckanь kereginde.

Letcikter temir kuşka oturgulap alğan, kuş cьlap tene-ride kajьp cыrdiler. Tөmөн deze gorodtor, çalandar, meze-likter, mөnyndij suular çaltьrazьp çat.

Ucarga kanajda yrengen? 300 cыl mьnan ozo, bir krest'-jan eki kanat edip alğan. Ol vijik çerden ucьp tyzerge vaştap—cenegen. Onьn ucun onь agaş-la sogьp kanadьn sьndьrьp salgandar.

Rjazan' gorodto çatkan vaza bir kizi—Furvin, keјge көdyrylip cыkan. Ol çaan volcok neme edip alala, ogo Ыş keptegen. Bolcok nemege calmadьj armakсь vuular alala, ogo oturьp salkьn sogordo, kajьnna vijik көdyrylgen. Bolcok nemezi tserkvenin şanьna varьp tijgen. Furvin şanьn tilindegi vuudan tudunьp, өlymnen ajьlьp kaldь. Abьstar deze krest'janindь keј çaar „kөrmөs көdyrgen“, onь өrtөөр. emeze tiryge көмөр kerek dep çarlady. Ol өlymnen arajla dep artьp kaldь.

Bolcok nemeni kandьj neme өrө көdyrgenin ulastar bilip volvody. Bolcok neme deze Ыş la kozo izy keјte-lip kalğanь kereginde көdyrylgen.

Frantsijada keĵge usьp uryer volcok neme edip alğan-
dar, ol nenin ucun usьp turgan degezin, ogo ыlu keĵ ke-
ter salğan. Ondьj volcok nemeni kajdar baыtaarьn baыtar
volvoj turgan.

Ulustar ucarga yrenip alğan, ыe kajdar usьp varatanьn
baыtar volvoj turgandar.

Ыe emdi ulustar ogo-do yrenip aldь. Emdi keĵge uryer
kerepter dirizabl'dar edip ыat, Onь letcikter baыkarьp ыat.
Ulustar aeroplan ederge vaza yrenip aldь. Aeroplan keĵde
propellerdin volьзь la usьp ыat.

Aeroplannьn propellerin motor ыьmьktadьp ыat. Aerop-
landь rul'dağ ɵrɵ tɵmɵn, kajdarla kerek volzo baыkarьp
turar.

Aeroplandar.

Aeroplandar,
aeroplandar!
Bataa, mьnьn vijigin!
Arajdağ la kɵrynet.
Bijik! vijik! kɵrzɵgɵr!
Ol ыri
turalardьn ystynde
Tɵrty... beы.
Tam ɵrɵlɵjt, tam ɵrɵlɵjt
bulutьn ystynde ыьgat,
Ondo varar oьk ыoldo ыok,
Ыaan-da ыol vaza ыok.
Ыoldor ыьska,
Kajdaar ucatan edin-uc,
Ыaньsla kyylep ыatkaнь ugulat.

*Taыьzar ыadaз, - arьan emes,
usьp braadaз, - kuз emes, taыьp
ыadaз, - at emes.*

Kejdiñ işçileri.

Аш саккань.

Samolet çalanıñ ıstıncı usır çat, samolettıñ altında deze, tort lo tuman turgandıj: onzı samolet çerге уren са-сыр тургань. Кырань usına четире uса кыра уrendelip kal-ган. Kaja usır keler volzo, bir çань уrendelip kalган.

Онојыр ucarga syrekej kyc: sranajla çerdiñ ıstyn cipcike ucar kerek. Оноп өскө çerге уren тыспей kalar, emeze војьн, çerге тijele, oodularың. Çe bistin letciktar бу kerekke уrenip algandar. Көп çerdi biske өрө keјden уrendep salган.

Kurt конысла tartызарь.

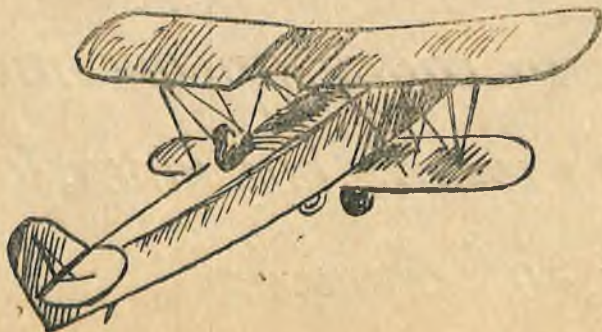
Kizi kirip volbos камышту sastarda apsandardың kurtta-рь çurtap çat. Apsandar kara buluttıj өzip alala, аш salган çalandarga usır keler. Kajdala oturar volzo, ondo bir-de neme artpas oncozың çip salar. Ondıj çerker volgondo, во-льшка samolet usır kelet. Ol sastardың кыралардың ıstıncı usır çyrip keјden koron төгөт, cacat. Apsanga emdi сың олымнен ажыларь çок.

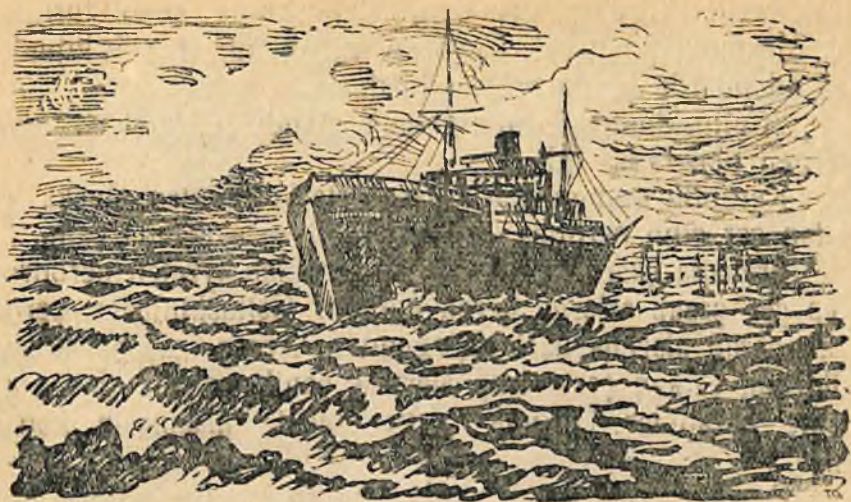
Toştı kajыр çyrip көрөри.

Bistin oroоньвьсть tyndik çанынаң çаан sook tenis kur-çар çat.

Бу өјгө четире ol өly tenis volgon: kerepter toştıң or-tozыңca çyрге korkыр турган, çаныс la morztor-la tjulen' dep andar baza ak ajular ondo tenip, vazыр çyretender.

Emdi deze toştı tenis bistin çолвььс volыр kaldы: Çaj sajың onың çарадыла çөјвөк karavan kerepter bargылар çat. Olorgo toştı çenip alarga кем volысть? Samolet. Ol ozolop usır varala, çoldı көrip çat. Kandıj bir kerekte çerker volo verze ozo-lo vaştар volысть ogo samolet çerirer.

Celjuskinitster.

„Celjuskın“—dep kerepti tyndyk talaazыnың talaj-la çyrer, ulu çolыn çyrip yrenerine ijgen volgon. Bu bargan ekspeditsiyanың nacal'nigi Otto Jul'evic Şmidt, kereptin kapitanъ—Voronin volgon.

„Çeljuskın“ tam-la arъ ickerlep çat. Onың çolыnda toş tam-la çaanap, көpter brattъ. Olor kerepti kazyла çанынап, kurcap çat. „Çeljusinga“ toştъ oodыр vararga tam-la kyc boldъ.

Fevral' ajдын 13-ci kyninde toş tavыştаныр кымыктана berdi. Ol кысыразыр, oodыыр, kerepke сыгыр turды. Sol çанындагы кавыргазъ oodылды. „Çeljutskinga“ suu-la oдылган toş tolo berdi. Anajdarda kapitan Voronin kamanda berdi:

Toşko tyzyger!

Celjuskinitster kursaktardъ, vajkandardъ, tere çuurkandardъ, çyktengilep tazyдылар, neft'ty वोкойлорды togolotълар.

Kerep suудың tyvi çaar cөгө berdi. Ulustar tyndik taladagъ toştu tenistin toзында, kardың şuurgannың, sookтыу ortoзында artыр kaldъ. Olordың ortoзында yj ulustar, sranaj kicinek baldar var.

Çe celjuskinitster çyreksebдилер. Olor turguzala ajыл çurt çazap tura berdiler. Bajkandar tartтылар, radio bereten alatan stantsija turgustылар.

Bis vajkandardъ „Celjuskındъ“ çudыр ijgen çerden

raak çerде тургусканъыс-деп, Celjuskinda kozo турушкан A. Mironov ајдыр çat. Сыгаръ салган kursaktardъ kijmder-di, одындарды urada апаръ турдыыс.

„Celjuskinyň“ nacał'nigi nek. Šmidt „Celjuskiny“ cөгө bergen деп radio iјdi.

Kereptin oodyғыnan-la çarcagalarynan ujan uluska çadatan çer edip verdibis, artkandarъ deze vajkanda çatъ.

Sranajla çaan kerekty neme aeroplan tyzeten aerodrom деп çer çazap salarga kerek bolgon. Celjuskinitster aerodrom çazap alaryna uzak iştegender, Arçыр çazap alдылар. Olordyn çatкан çerин таар alaryna çenil bolзып деп, bijk neme çazadyлар. Ol bijk çerге sovetin maanyзып kedyrdiler.

Fevral'dyn 27 kyny syrekej sygyncily kyn boldы: nek. Stalinnan-la vaza başkarydyn clenderinen radiogramma keldi:

„Geroj celjuskinitsterge çalbyştыj bol'shevik kyndy-bisti iјip turуыs çetker le slerdin geroiceskij tartызып турганьgardы kajkamсыktu көrip volыş çetirerge kancala var argany таар turуыs slerdin çakşыnak ekspeditsiagar amьr-ency volыp. Arktika kereginde tartыzuudyň istorijazyна çakşыnak stranitsa bicip alarygar, деп izenip turуыs“.

Toško çadarga syrekej kyc bolgon. Karanuj da sook to bolgon. Toştъ tam la arъ tenis çaar апаръ çatъ.

Ulustar kazыla minut ta çyrymin tapaj kalaryn şьrkalarын sakъp turgandar, çе işti taştavaj turды: işteer tuzunda katкьрызып, oјnop, kokьrlazyп turgandar.

Bir-de neme olordъ korkudyп volbody: partiya la sovet başkaryudaң volыş kelerine cokьm izenip turgandar. Onъ olor sygynyzip sakъp, iştep turдылар.

Celjuskindarga samoletter oturar çerdi toktodyп tudarga syrekej kyc bolgon. Kezikte onъ salkып alып varar, kezikte toş çaryla verer, kizikte voжъ çaryla verer boldы.

Çany çerdi arçыглап çany aerodrom çazap sakъp turдылар... samolettordъ sakдылар...

Bu өјdө olorgo kazыla çanynan volыşka olor çaar letcikter usьp varғылар çatъ. Olorgo turgan tuman, kar, sook arşamьk edip turды. Çе letcikter olorgo vazыncьktatpadъ. Şuurgandy, çotkondъ, tumandy ötkyre celjuskinitsterge volыzarga samoletter usьылап çatъ.

Marttyn 5 kynynde aerodromnon lagerdin ystynde samolet koryngen dep tabyş uguldy. Basturalar la aerodrom çaar cygyryştiler.

Kenekte kyjgy çyktı.

— Samolet! Ur-r-ra!..

Samolet bisti tapkan, biske ucuraşkan!

Kör ulustar okşonyştı, kezikteri ıjladı.

Bisti taap algan.

Samolet deze eki motor-lo korkuştı tyn kyrykyp, aerodromnyñ ystyne aylanızyr keldi, oturdy.

Şmidtyn çakıltazy aajınca samolet ozo-lo baştap yj ulustar-la baldardy apardy.

Aprel'din 10 kynyne çetire letcikter celjuskinitsterdin lagerine varıp volvoj turdylar. Şuurgandar, tumandar, sooktor olorgo arşamyk edip turdy.

Bastra telekejdin ysti bu samolettordı sinzilep turdy. Sovettin bastra alvatzı letcikter le celjuskinitster le çanyş çadyñ la çattı. Gazetterdi alğylap, onon kanca celjuskinitsterdi ajrıp alğanyñ bedirep turdylar.

Aprel'din 10 kynynde erten tura aerodromnyñ ystynde baza samolettory koryndı.

Tört kynnyñ turkunya beş samolet celjuskinitsterdi toştıñ alıp çyktı. Aprel'din 13 kynynde samoletter kalğancy altı kızını alıp çyktylar. Celjuskinitster le kozo segis ijt var volgon. Letcikter ony-da kozo alğylady.

Samoletter kedyrylip сыгала одуула калгансыз эзден-
дир айландыра устылар. Олордун алтында совет ороонун ма-
анызы салырап турды.

Letcikter wojnyň surymın kыskanbaj четкер болорун
sanapbaj, tam wазьна амьраш чогунаң иштегедер. Чаныс
celjuskinitsterdi kаpсагај la argadap alarga sanagandar.

Celjuskinitsterdi korular алганын ороон сырекеј улу sy-
gynip utkudь.

Bastra telekeјdin ysti letcikterdin Soviet Soјuztyň Ge-
rojlorunьň çaltanwazьn. bilgin kајkазыр turdylar.

„Maksim Gor'kijdyn“ насылары.

Сылу ајас кын. Ijun' ајдын 19 кыни. Moskvанын ором-
дорында wajрамга çazanьp algandy, ulustar tolo verdi. Ge-
roj celjuskinitsterdi utkьp çat.

Eziginde maанылар ilip salgan školdьn çанында yredy-
cilerle kozo екinci klasstьn baldарь çуулызыр kалган turdь.

Baldар utkuuldu wольp kyrkyrep turgan samolettьn ke-
lip çatkan çerin çaar өрө көрдилер.

— Çirme... oдыs... wezen... деп, olordь baldар toolop
çat.

Kөrzөң dө, көrzөң тынын çаанын! Korkuшту çаан em-
tir! Kөrzөң kanadyнда „Maksim Gor'kij“ деп wicip salgan!

Çааны başka emtir!.. Tавьзынын çаанына өskөлөri ugul-
baj dа çat... Kөrzөң-dө, ogo koštoј eki kicinek aeroplan.

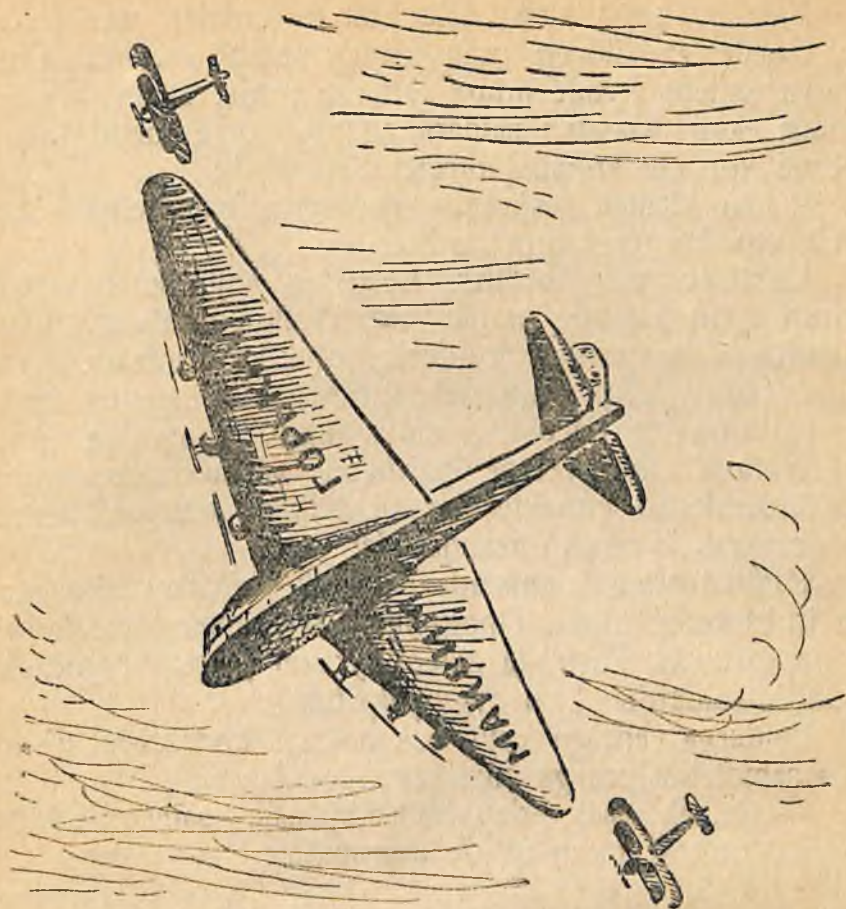
Olor kicinek emes-dep, Kolja ajttь: ol onь-la koštoј
bolordo, ondьj wольp көrynip çat.

Kandy emtir baldар? Çakşь-wa?—dep olordon yredy-
ci Marija Ivanovna suradь. Bu çаны wytken совет самолет
telekeј ystynde eң çаан самолет wolor. Bistinьn bastra oроо-
пыьs, bastra kol kyci-le çatkandar wojnyň samoledьn et-
kender: kөdrölөri akca bergender: işmekciler, kolhozсылar,
sluzaşcijlar bergender...

Pionerlerdi undьp salдыгар-wa? деп Zina kыjгыгыp
сыкть.

— Pioner waza vergen... Ozolo wаştар тындыј samo-
let edep деп pisatel' Maksim Kol'tsov sanapьp tapkan onьn
kereginde ol gazetke wicigen. Bastra gazet kысыраасылар ogo
wольştь, akcanь berip tura verdi samolettь onojdo etken.

Onьn icinde nele war:—kino, radio, telefon tipografija.
Ol agitatsija edep самолет. Bu samolettь ederin adь-cuu сы-

kan inzener Tupolevka bergen. Bu samoletty ederine көp zavodtor көp ulustar ištegen. Онь vastrazьn bistin zavod-tordo etken.

— Онь чууктап алала, көргөн kizi cakşь volor edi—dep baldar ajdьştylar.

— Çөp çok-ko vozotpos emej—dep Kolja ajttь:

Оньn kereginde pisatel' Kol'tsovko bicip көrzөгөр,—dep Marija Ivanovna symeledi.

Оl ok kyn baldar bicik bicidiler.

(„Pravda“ gazetke pisatel' Kol'tsovko.

Kyndyly nekөр Kol'tsov! Bis „Maksim Gor'kij“ samoletty көrөргө турьвьs. Kolja—çөbi çokko onoor vozotpos—dep ajdat. Sler bisti le vaza Marija Ivanovnanь onoor vozodор edip etseger.

„Maksim Gor'kijдың“ naşylarь—Moskva şkolьnьn ekin-ci klasstьn yrencikteri).

Kөрөтөн çetti алып алала балдар самолёт çaar барды-
лар. Узактан-ла олорго çаан куштык болуп көрүнди. Онын
мөнүн канада кунге удурат чалтырап турды. Онын бир ка-
надада екinci класстын балдары онкоз кизге ондо-до о-
ноорго көр çет аркадык турды.

Балдар кичине кышты өтө сыгып самолёттын ичине
киреле оны көргүлөп тура бердилер.

Летчиктер çаар көрдилер. Летчиктер вождюккуну çеринде
отуруп алган нени-де аражын еркектешип отурдылар. Онын
кыжында балдар пассажирлар отурап бөйүк-ке бардылар. Кезик
балдар отургуштарга отуруп алала, барбагадык сажышту турды-
лар, çе ошон аты онколорун радио, кино, типография, сто-
лов, библиотека көргүзгө апардылар. Балдар онкозуну çыр-
ды. Телефонло-до еркектешилер. Летчиктер отурган çеринен
типографияны кышты кучындаштылар.

Радио туратан комнатата механик çет çаар радио бере-
тен труба çазап турды. Типографияда самолёттын газетин көр-
кө вазып турды. Бастрала еткени сырекей çакшы болгон ке-
регинде, балдардын көзи çыгурызип турды.

Балдарга çанарга куну чок болды, көдрөзи-ле мынды
çаан самолёт-ла учарга çилбиркегендер.

— Çе, алдым, — деп балдар аждашты: — самолёт едилген
бис ого отуруп качан бир-де учармыстар.

*Улуста вождюккуну сыретен
çол көр, çе кейле сыз çол
онкозунан елбек.*

Radiolo.

Казыла городтор ло заводтор
Канайда өзип çатканын
Motorлардын кайыштар
Канайда мөндөп турганын,

Bu kynderde:
Parovoztordyn tergenderi
Kanaıda mendep turganyn,
Stanokto turgan kizinin
Koly kanaıda mendep turganyn,
Biske antenna ajdyp verdi.

Radio syyci.

Grişa kynnin le zayın iştep çadar boldy: emikterdi kezip kandyıda metalliceskij nemeler maska-la çazap turar boldy.

— Bu sen nege baştaktanyp turyn—dep, kargan emegen asynyp turdy—baza kandyı neme sananyp tapkan bu? Turanyn için çөptөp çat.

Enirde adazy surap turar boldy.

— Kerek kandyı vydip çat?

— Kem çok çakşy,—dep Grişa çardak karuzyn ajdat,—çаныs—telefonnyı truvkazy çok...

— Kanaıdar... truvkany sadyp alyp verer kerek voloton tur, sege volşy kerek pe, çok-po?

— Kerek çok, kerek çok,—dep Grişa kolyн çаныды —men voşym ederge turym.

On kyn өtti. Grişa voşynnyı apparadyn çuup aldy, antenna turguzarga turanyn ysti çaar сыкты. Enirde kvartiraga көр ulustar çuuldy. Segis cas sokty. Truvkada kandyı-da neme uncıgyp сыкты. Grişa apparat çaar çygyrip кыжгырп сыкты.

— Тым отурьгар, нөкөрлөр başталып çat.

— Rıporдын кем-de тың ajtty:

— Doklad.

Onyn kijninde baza eir yn mergendyci—kolhozсылардын çuunь kereginde knucьndady. Onyn kijninde muzyka uguldy.

— Çakşy emtir! dep Grişanyn adazy ajtty: көрдин-ве emdi kandyı—yjine oturyp ugyp otur.

Radionyn eniri vozogonyн Grişa çarlap ijdi. Kyyn kyc çok taradyлар: baza emeş ugarga sanagandar, çe rıpor uncьkraj turdy.

Sananьp taap al.

*Tuzanьz ystyne tuzьp algan,
Neni ukraj çat der ajdaz:
Uzaadьnanь koxonь, muzьka,
Kushьn uьolat.*

Çarşьrьp salgan passazir.

Bicik voжь,
Kajdarda barbas ijne
Çe kajьrsaка onь
Bозodьp ijze
Ol çyre verer.
Kanca muң verst çoldь
Uсьp, ezinip mantadьp
Çyre verer.
Bicikke vastra telekejdin
Ustin kørørgө kyc emes.
Ogo velet kerek çok
Çes akcaнь vergezin,
Çarşьrьp salgan passazir
Çerdin ystin ajlana verer.

Рoctоньн vagonьнда.

Taktalardьн ystynde
Paketerdi çazap salьp kojgon.
Eki çoldo onь ьlgap çat,
Eki poctal'endo ujukь çok
Vagonьн taktalarьнн altьnda
Tynde çajkanьзьp vradat.

Otkrýtka Dubrovka çaar,
 Posылka Pokrovka çaar,
 Gazet-Klin dep stantsijaga,
 Bicik Bologoego,
 Zakaznoj bicik gran' azar
 Berlinge çedip toktoor.

Kandьj korkuшту neme edi.

Ezik aldьnda kiskecek ojnop çattь. Kicinek, vurtunь ujan neme Kenejtkе ijt keldi. Kiskecek tura çygyryp, belin korcojttь, tygi deze řirkeje berdi, sagaldarьn sarvajtьp ijdі, řirkejip kalgan turdь. Ijt çanьnca ødø berdi.

Ijt ødip barganca, kiskecek køezin ijtten alvaj burula berdi: „Meniң korkuштуmdь kørzøn“. Tudarga sanava,— onon øske ylyyn alarьң—dep turgandьj turdь.

Kiskeniң tьzmatarь meeleyde.

Kicinek par.

Bis Dal'nij Vostokto çatkanьvьs.

Adam andap çanarda, pardьң valazьn ekeldi. Ol çarьm çastu, çaan kucyktij voldь. Onьң vazь çaan køzi çazьltьrьm tegerik, mandajь çalbak, kulagь kьskacak volgon. Aьn kolь uur çaktu, kijn vuttarь deze onon cicke. Kicinek voь adam-

нын видьна çaktалър, ого çазьнър турдъ. Онъ uzak çerde камышън ортозънда, çаан келдин çаьнаң тапкан. Онъ Vas'ka деп adap тургa-пъвъс.

Касан ујуктагa вa-гaръвъста, Vas'канъ çаьн-скан komnataga артыгър салдывъс. Vas'ka көрөр болзо, кaрануј, kizi çок еmtir. Кorkуган војьнца korkушту пар, divаннан tyзыре кaлыјла komnataga мaнтap oгъра верди. Adam ого вaрдъ. Vas'ka syгyn-ди, adam çаар удурa бол-дъ, мыркыдаp тура верди. Adam kicineк pardъ me-

kelep çазьда-ла, војьнън komnatазьна aлъp келди, oncovъс ујуктај verdibis.

Erten тура Vas'канъ vis војьвъстың наçиларъвъс-ла ijттер le тапыштырдывъс. Çе olor kujругън кърсьнър, мaнтaгылај verdiler. Pardың çьдъ ijтерге вaшкa çьтaнaн болгъды. Çа-пысла ezик sakыјтан kicineк ijdiceк korkивaды. Ol, Vas'канъ aзыра кaлыјла, kоль-ла ijде салды, шыкылдaда yrip çардак oжън вaштaлды. Vas'ka кьжмыктандъ, онън kijnineң мaнтaј verди.

Vas'ka, sestirbes çаьнаң komnataga kirip alala, ondo ojпоорго суур туратан. Ancadala çастык uурдаp аларга сууј-тен, онъ апарып алала къръ, толыгън kerte тиштер, кaль-ла so-гор: tyк deze вurlaј verер, Vas'ka deze çастыкты çьртър, ькьранъp турар.

Vas'kada өскө ожън вaзa вaр болгон—онзы eski kijs өдык, ol kijs өдыкти тaктага сууредип çyrip, сьскап сьлар тудър туратан.

Vas'ka aгашкa сьгaрга вaзa суујтен. Ol çерге çада tyzele, шыкаp көрөр, онън kijninde өрө кaлыр. Көрөргө çет-келекте, Vas'ka тизи, kоль-ла вудактан тудьнър алган вийик çерге çaјканъp туратан.

Vas'ka өзип çатты. Онън шыксыль сьп pardың шыгъндыј volo verди. Boш tudarga çaltamсыкты вoлды.

Çаан udаган çок adam онъ zooparkка садър ijген.

Tylki le kara-kula.

(Basnja).

Karakula karǵy verdi, ol andardǵy tudǵy bolvoj bardǵy. Ol symezi-le ǵadarga sanandǵy: kujga kirip ǵadǵy alala ooryp ǵatkan volǵy aldǵy. Andar onǵy kelip kɵrip turar boldǵy. Onon birzi de ojto ǵykradǵy. Kara-kula tudǵy alala, kujga kirgen kazǵy la andǵy ǵyp salar boldǵy.

Tylki keldi, kujdǵy oozǵy turǵy alala, kara-kuladan surap ǵat.

— Kandǵy ǵadǵyǵy?

Kara-kula ajdǵy ǵat:

— Koomoj. Ǵe, sen veri ne kirbej turǵy?

Tylki deze karuzǵy ajttǵy:

— Isten kɵrip ǵadǵy: Sen ǵaar kɵp andar kirgen emtir ǵe birzi de onon ǵykkandǵy ǵok emtir.

Sanitar ijt.

Grazdanskij ǵuu tuzunda men on kolǵm-la vudǵmnan ǵyrkalattǵm. Men ǵaratǵy aldǵy varǵy tyǵtim. Kɵp kan akkanǵy kereginde, ujadaj verdim. Voǵmnyǵy ulustarǵm kɵrgynbej de, ugulvaj da ǵat... Voǵmnyǵy suu alǵy ǵyrer nememdegi suudǵy oncozǵy icip saldǵm. Sagǵǵm endelip kalgan ǵadǵyǵm. Bir tuzǵnda bilinip kelgemde erten tura, ol emeze enir volǵy turdǵy. Volǵǵka kǵǵyrganǵmda birde kizi unǵykray ǵat: bistin ulustar uraj bergen turu.

Ǵyrka deze ooryp ǵat...

— „Oldim“—dep sananǵy ǵadǵy.

Gajka ǵok volgon volzo, ɵlip kalar edim, uuldar.

Ekinci kyniǵy usǵy ǵaar ugǵy ǵatsam: kajdada ǵuugǵnda ijt kazǵyktap ǵat. Men korkuǵtu sygyndim. Ǵanǵs ol meni-tavar-va, ǵok-po?

Taar aldǵy. Gajka meni taar aldǵy. Sygyngen voǵynca, kǵnǵzǵy meniǵy tumǵyǵk oozǵmdǵy ǵalaj verdi.

Kajran nɵkɵrim kɵɵrkij! Kajran meniǵy ǵakǵyǵyktu nɵkɵrim.

Onǵy kanajǵy nɵkɵrim dep ajtpas! Gajka meniǵy ǵanǵma ǵada verdi, arkazǵy men ǵaar ǵuuktadǵy ǵat. Onǵy arkazǵynda kǵzǵy kresty sumka var: „Ne kerek onǵy al“ dep turgandǵy. Men iod, vaza taǵatan vɵs alǵy alala ǵyrkanǵy emdep,

araj dep tańp aldım. Gajka deze brinzeldi tištenip alğan menen mantap çat. Brinzel ol wolcok agaş, onь sanitarnыj ijtin mojnolcығына vuulap salar. Kacan ijt şarkalu kizi tap-kanda, ol brinzeldi alyp çat. Onojdo ol voљынь sanitар ulustарына mantap keler. Kacan ol şarkalu kizi tapaza brinzeldi tištenbes.

Gajka, brinzel'di tištenip alala, voљынь sanitар kызы cery uulдарына варьp ojto mege vaştap keldi.

Onojdo meniң tынымды argalap alды.

Karuulcыk.

(Cып volгон неме).

Mixail Ivanovic dacada çatkan. Ol uzaka-da варьp çatkan volzo, kacanda ezigin vөktөvөjtөп. Bөktөjtөн keregi-de çok, ondo eki yredip salған karuulcыk ijt var.

Ol bir katar aљына çaпыp kelze, oturguştа eki uurcы oturdy. Olordың çaпында onың ijtteri çadyғы.

— Мында ne oturyғар varaksandarыm?—dep olordon Mixail Ivanovic surady.

Kanajdar vaza oturyp çadyғы. Ус castың turkunына oturyp çadyғы. Kөrmөstөр kымыктanarga da vervej çat. Kirer tuзында yrbegender. Emdi deze taңкы aзыp alarga kо-лынды karmanына la suksaң, olor yrip kо-лыңnan tudarga turar. Karmanga kol-do suktыrbaj çat. Taңкы tartыp dep sen olorgo ajtsaң. Taңкыdan aştaj verdibis.

Çe militsijada taңкыlagajығар. Ickeri vas, kacarga sanan-va onоң өskө ijtter yze tartыp varar. Karman çaar koldы vaza sukpaзып ajsa volzo slerdiң ondo мытык var, kacarga vaza kerek çok, ijtter slerdi vozotpos... Olordы onojdo yredip salған. Sen мында karuulda? dep Mixail Ivanovic bir ijtke ajttы; sen deze meni-le kozo var!—Ol birzin voљы la kozo alды.

Onojdo uurcыlardы militsijaga çetirip keldi.

Kicinek poctar'.

Bu kerek sook oroondo volgon. Temir çо-лы çok çerde. Ondo poctaнь nedeleniң vazында sok-çaпыс katar ijt-le tartыp ekelip çat.

Mek dep poctal'on çylu tere tongo oronьp алган canakta oturдь. On eki çastu Tod canakta oturьp алган ijtterdi epty vaşkarьp turgan. Ijtter onь syujten.

Çaňь çaagan karga canak çakşь çylьp çat. Kьrlaňьň aldьnda suu çadyрь. Canak kalьgan voььncsa toşko çylgaj verdi. Çylььrkaj çolgo canak onon kapşagaj çyla verdi.

„Kalyrt!“ — edip, canaktyň aldьnda nede vьçьgaza verdi.

„Toş çaryдь, canak uur-dep Todtyň sagьььna kirdi“, çakşь sananьp албай toşko kalьp iјdi.

Ijtter canak çenile vererde, kazattь өгө mantap cьkтьlar. Çyylgek iјt cьlap mantadyлар. Kijninde raak çerde, çanьskaan toşto artьp kalgan Todtyň sьň keberi көrynip turдь.

Tod çoju vazьp oturдь. Kar tamla koju çaar turдь. Çenil canaktyň bargan izin таар алarga syrekej kyc boldь.

Ijtter derevnege şuurgandyј mantazьp kirdiler. Bastra turalardan ulustar kьjgььььp çygyrdi:

— Pocta, pocta!

— Tod kajda? Sen çaňьskan-va?—dep Mekten surap turдьлар.

Ijtter voььňň kicinek nөkөri көrynveste, kajra көrgylep, encigip volgьlavaj kьňььza verdi.

— Ogo udura varar kerek,—dep. Todtyň naçьларь kьjgььььp cьkть.

Olordьň biryzi vaştap çyreeci iјtke kelip ajttь:

Tod ondo, onь varьp tap, Gro.

Baştap çyreeci iјt toкьňар volvoj ulьp cьkть.

Baldar canakka oturala tyzerde ijtter kajra çol-lo mantaşkьlaj verdiler.

Tod tereň kar-la arajьp vazьp oturдь. Çotkon kardьň tavььь өtkyre kandyј da neme Todka ugььp turgandyј boldь.

„Onььь Gro—vaştаagьňň yrip çatкань“.

Bir minut volgon vazьnda, ijtter sygyngenine bastralарь yryzip turдьлар. Gro onьň toңьp kalgan çyzin çalap turдь, baldar deze ono kьjgьrdь.

— Kapşagaj otur, Tod!

Tod canakka kalьp cьkть, ijtterdi çakardь ijtter deze oncoзь bir tyңej kardьň ortoььncsa mantaj verdi.

İt kızıgı cendek bolıscı.

Böeriler.

— Menin taadam agaş karuuldap turgan bolgon. Ol bir katap ajlb aar anbr klaatkan. Karanuj tyzip keldi.

Kenetke taadam böeriler uluzbr atkanbr uktı. Ol vazıdbr kapşagajlattı, e uluzbr atkanbr tam uuktap klaatkandıj boldı. Taadam ol lo ygyrdı. Ajlandıra kerdı. Kijninde altırazbr atkan kicinek neme koryndı. Böerilerdin tizi kanajda kıbrıazbr atkanbr ol ugrı aldı.

Taadam uzun cıvı aar ygyrip varala, aldındagı budaktan tudunbr ıga verdi. Böeriler onı agaşka ıgrı kalganbr korele, tura tyştıler. Bir kanca böeri kijnı budına turgılap cıvıge karajlap turdı. Taadam onon ere ıktı. Böeriler kanıbrıbr cıvının terezin kemirip turdılar.

Tyn kirgeni udaj verdi. Taadam mında tan atkanca, oturatanbr bilip aldı. Bijikteı ıgrı alala, budakka oturbr aldı. Salkın keldi, cıvının vırı ajkanıza verdi, taadamnıñ vorki asyıa verdi. Böeriler onı turguzala tudıbr alala, yze tartkılarp iddiler. Böeriler tumcuktarın ere kedyrip algan, kınıbrıbr oturdı. Taadam budaktan vektıbr tudunbr algan oturdı, cıvı deze salkınğa ajkanbr, vekerıbr turdı.

Taadam ondo tan atkanca oturdı.

Erten tura böeriler ogolo verdi. Taadam cıvının tyzip alala karuulga adatan turacagı aar vardı.

— Sen kanajttın?—deı emegeni kıjıgrıbr ıktı.

— Men vıgyn böeriler-le kozo kondım—deı, taadam arajdan-la ajdala taktanı ystıne ada verdi.

*Bөөгүни көк бозго болгонь кезе-
гинде согур çatkan емес, кой
çigeni кезегинде согур çат.*

*Bөөride тон бар, онь ого
çaba көктөр салган.*

Bөөri valdarьn kanajda yredip çat.

Men çol la varьp çadala, kijnimde кьjгь сыгьp çatkanь ukьm. Кьjгьгьp тургань кydycи uulcak emtir. Ol çalan-la çygyrip, neni de көrgyzip kolьn ulap turdь. Men açьktap көrdim. Akta eki бөөri mantap braat birzi çaan екincizi kicinek emtir. Kicinegi, tudьp алган kuragандь arkазьна азьра сальp, budunaң tištenip алган, apарьp çattь. Çaan бөөri kijninde mantap braattь.

Men бөөrilerди көрөлө, кydycи le козо olordьн kijninen çygyrdibis. Bis кьjгьгьştьbьs. Bistin кьjгьbьstь ugala, ijty ulustar çygyryzip keldi.

Çaan бөөri ijter-le kizilerди көргөн лө kijninde, çaş бөөri çaar mantap keldi, kuragандь onon альp alala, воjь-нь arkазьна азьра сальp alala, ekilezi mantap çyre verdi, çaan udagan çok көрyпbej kalgladь.

Anajdarda uulcak бу kerek kanajda volгоньн viske kuucьndaj verdi. Çarattьн aрь çaньнаң çaan бөөri сыга kopolo, kuragандь tudьp alala альp vardь.

Udura бөөриниң balazь mantap kelele, kuragандь tutть.

Çaan бөөri kuragандь apарьн деп çaş бөөrige verdi, воjь deze, çaньна коštoj mantap oturdь.

Kacan çetker çedip kelerde, çaань yredynи taştap kuragандь воjьна aldь.

Çaltanbas kojon.

(Cərcək).

Kojon ağaştın ortoźna cыkkan, oncoźnan la korkьp turgan. Kandьj bir çerde budak sьnza, emeze kuckaştar ta-lьrt etse, ağaştan kar tyşse-kojon argazьn tapaj çyrer. Kojo-nok bir kьp korkьdь, eki kьp korkьdь, bir nedele korkьdь, bir cыл korkьdь. Onьn kijninde ol çaandar əzip aldь, kor-кьp çyreteni kьynine tije verdi.

— Bir-de nemedən korkьvaj çadyт,—dep ağaştın or-toźna çaңландьra ol кьjгьгьp ijdi. Bir de emeş korkьp çatkanьт cок.

— Eji! Kьlсьг көs, sen vөөridən vaza korkьvaj çadyтva?

— Bөөridən de korkьvaj çadyт, tylkyden, ajuдaң da korkьvaj çadyт, bir de nemedən korkьp turganьт cок!

Onьзь eң le өtkyre көөгөт kajkamськ neme volьp turdь.

Мында nezin көp еrmektener!—dep kojon кьjгьгьp turdь.

— Ker—marda vөөri cольkkadьj volzo, onь мен voјьт çip salарьт.

— Kandьj katкьтcьlu kojon voloton. Kandьj tenek таңма voloton!..

Kojondor vөөri ucигьп кьjгьгьp turдылар, vөөri deze kajda varзьп, мында-la çede kelgen turdь. Bөөri voјьньң vөөri keregin vydyrip ağaştın ortoźnda vazьp çyrdи, aştaj la sanandь: „Kojonok tudьp çigen kizi“ ugьp turar volzo, uraak la emes çerde kojondor кьjгьгьzat, voro vөөrinin adьп adagьlajt. Ol turguzala tura tyzip cьt kajdaң sogьp turganьп cьtadь, ketep vardь. Bөөri ojnop turgan kojon-dorgo sraңaj çuuktap keldи. Olor onь elektep, katкьгьзьp turganьп uktь, oncoźnan la artьk maktancьгь кьlсьг көsty uzun kulaktu, kujrugь кьskacak kojon emtir.

„Акьг паcь sakьp al, мен seni le tudьp çip көrөjin“—dep, voro vөөri sananьp, kandьj kojon çaltanbas volьp mak-tanьp turganьп көrip turdь. Kojondor бирde neme көrip çatkanь cок, aldьndaгьзьnan artьk ojnodьлар. Kerek мында мындьj volьp vozodь, maktancьк kojon төнөштin ystyne cь-гьp alala otугьp aldь, kuucьndadь:

— Uksagar, sler korkьncaktar. Ugьp, мен çaar көri-ger. Men slerge bir neme Kөrgyzerim... Men... Men...

Maktancыктың тили мында тоңо бергендиј boldы. Kojon бөөрини көрди. Өскөлери көргөн çok, ol deze көрөлө тыңшта сыгарарга болбой отурды. Оноң ары сранай ааы çok kerek boldы.

Maktancык kojон калыры сыгала mecик сылар, korkыган воыңса бөөринин чалбак мандайна cип-cike вары тышти. Ol болcоктолыр бөөринин арказыңса сыlgady, оноң ары кейде база бир катар аңданды. Оның кийинде келип мантаарда, воыңны тerezиниң де cипcыла бергендиј браатты. Kojон cагы cыканса la мантады бөөри оны кийнинен ары сыгузып çat, emdi-emdi-le cedip tudыp alар болор деп kojон сананыр браатты.

Усында көөркијдин сагызы tort cыкты, көзин cумуныр алала сыrbagalдың алдына кирип чада верди.

Бөөри deze ol өйдө өскө cер чаар мантап отурган. Качан kojон оның yстыне калырда, оны кем де мытык-la аткан деп бөөриге bodoldы.

Бөөри deze мантај верди: „Агаштың ортозында kojон аs емес, өскө дө kojон таар албай, мынзы deze кандыј-da cуулгек kojон болгон“.

*Kojон kockыңcaak емес, ce воың
deze kockулар çat. Ucatан канат
cokto, kojон albаңга мантабай
кайсын.*

Syzegeñ uj.

Biste uj бар болгон, ce syzegeeni korkuшту. Bir катар кичинекей казaгaнды бaстрaзын сызип cactы, боозуды syzerге албаданыр турды. Оның мыузы cип-cike узун болгон. Adam оның мыузын чаңыс катар кезерге санaгaн емес, ce бош çok болып турган.

Bir katap enem çajğda uş saap alğan, voozucakъ वो-
zodъr ijele eçeme ajdъr çat:

Fenja, olordъ suu çaar ajda, suudъn çanьnda çyrip
otogъlazьn.

Fenja съвък tuduъr alala, çardъn çanьna ajdap keldi,
otoorgo vozodъr ijele, agaştъn tеzine varъr otura verdi.

Fenja kenetke ukъ; съvbagaldъn ortozьnda kandъj da
neme şьlbrazъr çat. Keriр oturza съvbagaldъn ortozьnda
kandъj da voro neme kelip çat. Kъzьsak bistin Serko dep
ijdivis kelip çatkan volor dep vododъ.

Fenja kъsъr tura verdi.

— Serko, Serko!

Kenetke kеrзө,—воозu, онъ eecide uş tort-lo çyylgek
neme съlap mantap kleet.

Fenja tura çygyrdi, agaşka çava tura verdi, воозu онъ
çanьna çava kelip tura tyştı. Uş deze kijin çanьla ekilezin
agaş la voşьnьn ortozьna vеkter aldъ. Bazьn tеmеn edip
alğan, bustap kolъ la çerdi casъr turdъ, myyzin deze vөө-
rige udura tudъr alğan.

Korkъgan Fenja eki kolъ la agaştъ kucaktaj aldъ, kъj-
ğьrarga kerek yn çok. Bөөri deze uşga kelip kalьjla kajra
voldъ myys tije bergen volgodъj.

Bөөri bir-de bir çanьnan vaza bir-de өskө çanьnan cu-
rap kalъr turdъ, kanajda—kanajda uşdъ, emeze voozudъ
tuurazьnan tudъr alarga curap kalъr turdъ. Kazьla çanь
çaar kalьr volzo, myys ogo udura turar. Kъzьsak kъjğьr
tura verdi.

Bistin ulustar uraak emes kъra tartъr turgandar. Uş
bustap vaza kъzьsактъn kъjğьr çatkanьn ugala çygyryzip
keldiler. Bөөri deze ulustъn çygyryzip kleetkenьn kеrөлө,
vaza bir eki katap tizin kъçьrattъ, съvbagaldъn ortozъ çaar
mantaj verdi. Adam deze uşdъn myyzin kespegenine sy-
gyndi.

*Uşdon sydi tilinde. Uşlaz
cedende baz bolzo, kuzsak sto-
ldo baz boloton.*

Sogъş.

(Съп волгон пеме).

Bu izy çerde volgon. Men negrlar-la kozo varъp çat-
tım. Kenetke men urak çerde çalanъn vujvolъn kerdim.
Ol vazъn tømøn salъp ijgen cokъr pardъn çanъnda ajlanъ-
zъr turъ. Bujvoldъn edinen kan agъp turъ.

Sogъzъp çatkanъn kørergø turugar va—dep negr kъj-
gъrdъ.—Ondъj volzo, agaşka cъgъgar!

Negrlar agaşka cъgarga kiske oşkoş. Olor meni vaza
alъp cъkтыlar. Bis budaktarga oturъp alala, kørip oturdъvъs.

Par oturdъ, ulup turdъ, vujvol deze ajlanъzъr turdъ.
Onojdo bir kanca minut øtti. Kenetke vujvol parga curada
kalъdъ, pardъ voъnъn myyzi le kadadъ. Par vujvolgo ka-
lъp cъgala tuurazъnaң azuъ la tiştep aldъ. Onъn kijninde
ol onon togolono verdi, onъn kijninde men çanъsla onъn
cookъr terezi kanajda øløndø cыtъrap çatkanъn kerdim.

Par vastra kycin çuup alala, kъjgъrъp, vujvoldъn vazъn
çaar kalъdъ. Bujvol çoon moъnъn tømøndedip, pardъ myy-
zine ilip aldъ. Ol myyzi le silkidi, par deze onъ tъrmaktap
tiştep turdъ. Bujvol pardъ minut kirezi myyzinde tudъp tu-
rala, onъn kijninde vazъn tømøndetti, onъ çer çaar cactъ.
Araj tizelenip tizezi le vastra voъnъn uur sъnъ la çerge
çava vazъp aldъ.

Огъръş... вагъръş... Kiske сылаp узaда тартъp мааръды. Бујвол воş вазып çайкар мөөрөп окşыр бустан турды. Буттаръ онын калтыразыр турды. Пардын уни тамла ујадар вратты. Бујвол деze окşыр оны тугагы ла тепсер турды.

Касан бујволдын канькар турарь çogolo верерде, ол токънај верди. Онын çаан еди вaстрaзы калтыразыр турды. Кенетке ол ачулу сөјө бустан тура верди.

Мынзы тизи бујвол,—деp, меge бир негр шымыраp айтты. Ол воозузын кыгъгыр çат. Көзөгөр.

Ол колын кичинеk кара неме çаар улaды онзы коју өлөнниң ортозында çадарь. Бујвол tentirilip воозудын çапында келди. Онызы турьp сыгарда, енези çалаp тура верди.

Ак-кijиктин балaзы.

Emelja Ысколо eky yc кynnin туркуньна вaсты, çе вaскaны тегин ле неме вoлды: воозулу ак-кijк ucuraвaды. Ол деze оору çеени Гришуткага сар-сарь ак-кijктин балaзын таар верер болгон.

Төртинци-ле кyнде олор ачаарвас çапынап воозулу ак-кijиктин изине ucuraдылар.

„Воозулу ак-кijик турь“—деp, Emelja, өлөндө çаан ла кичинеk ак-кijиктин изин көрiп турала санандь, Barаксапын Ыско, bedire олорды.

Ак-кijик аңсынь udagannaп вери сезип салган emтир, ол онын кaждаар вагыp çатканып кетep көрiп турган.

„Enezi meni воозунап ураадыp çат“—деp емеšten çулуктаp klaadala Emelja санандь.

Касан kargan өвөгөн ак-кijикти адарга шыкаарда, онызы северленip бир канца мантаp varала, вaза тура тышти. Emelja мытыгып алганца вазала çулуктаp enmekтеди.

Ак-кijик өлтiртерине килеjeй онысы катар аңсынь балaзынап ураадарга symelenip турды. Kargan Emelja өвөгөн ак-кijike cугулданып та турза, çе ак-кijктин çалтанвазына кайкар турды. Ыско eezi ле козо enmekтеp браатты. Касан онын көзине ак-кijик көрyнвеј varарда, Ыско онызына воынып изу тумcугь ла север тiiп iјди. Kargan өвөгөн ајландьра көрөлө отура верди: одьс кулаш кiрези çерде онын yc кyнге bedireп çурген сар-сарь воозузы мында турь. Онызы бир канца недеle болгон çараş возуu emтир, tyги сарь, вудь-коль cickecek emтир. Çараş вазып кaјра вурьп алган турь.

Byrdi bijikten yze tartıp alarga sanaganda, ol cikkecek moynın cöip turdı.

Ancı mazıyn kajra tartıp alala, kicinek annın vazına şıkadı. Çe bu minutta kargan ancınnı sagıyna. Enezi kanajda balazın korulaganı, kirdi.

— Ol sagıyna kirip kelerde, mıltıyn vozodır ijdı. Ak-kijiktin balazı deze sırıagaldın çanında vazır, çalbraktı yzıp cır turdı. Emelja sıgırır ijerde, kicinek an ağıştın ortalı çaar mantaj verdi.

Köröñ, mancız kandı?—dep sananır kılımlırene-le kargan öböñ ajttı.—Çanı la körıp kaldı: Saadak ogındı tyrgen mantaj verdi Lısko, bıştın ak-kijigibis. Çe ol çıgyryk körkijge baza emeş özöge kerek.

Ekinci kyn Emelja vıynın turazına çuuktıp klaattı.

— Boozudı ekeldin-be taada?—dep Grışa suradı.

— Çok, Grışa... körerin... kördim...

— Sap-sarı emtir-be?

— Vıyn sap-sarı, oozı-deze kara... Men adarga şıkagan.

— Çastra attın-ba?

— Çok, Grışa kicinek anga karuzdım... enezine karuzdım... Sıgırır ijerimde le, boozu kapşagaj mantaj verdi, çanı-la onı körıp kaldım. Kulugur mantaj verbej kajttı!..

Kacan olor ujuhtaarga çada vererde, ooru uulcak ujuktıp braadala, kargan öböğöññ kanca-kanca katıp suradı;

Boozu onojdo mantaj verdi-be?

— Mantaj vergen, Grişuxa.

— Sap-sarъ-va?

— Kədrezi sap-sarъ, çaңs-la oozъ-la vaza tujgaktarъ kara.

Uulcak anajъp la turala ujuktap kaldъ, tynine le kicinек sap-sarъ boozudъ tyzinde kərip çatъ.

Kerek neme volvoj kaldъ.

Kolxoz „Tandak“ dep adagan attu ve sadъp aldъ.

Tandak kan-çeeren, kulunzak ve volgon. Onon cъkkan kulundar çaraş, vudъ-kolъ çenil, sagъştu voloton. Bastra kolxoz Tandaktъ syujten, ancadala valdar. Tandak cъlu konjuşnjada vaşka kьpta turgan; ondo vaşka kicinек kəznек var volgon.

Çaan udagan cок tandak tərər verdi.

Baldar ulam zajъn kəznekkə kelip Tandak la onъn kulunъn kərəgə çilbirkep turdъlar.

Kolxozto ondъj kulunzak çakşъ ve var volgonъna, kulak Dolgunovtъn ici kyjdi. Kolxoztъn izi cъlgъr, çakşъ vratkanda, kulaktъn ici çarъla bergedij turat. Tandaktъ ol uurdap alarga sanadъ. Kolxoztъn ijtterin voъna yredip tura verdi: kezikte kalaştъn kьrtъzъn veret, kezikte sөөk taştap veret. Ijtter yrene vergen, yrvej çat.

Ol bir karanuj tyndi taldap alala, konjuşnja çaar tujukka keldi.

Zamoktъ lom temir le acъp aldъ. Beenin turgan çerine bildirtpej vazъp keldi. Tandaktъn çitkezi çaar yjgendi cacarğa la sanaarda Tandak voъnъn kulunъn korular korkъdъ, cъңъrada okъranъp tujgagъ la stenege tepti. Kulun deze koştaj kьpta turgan. Ol enezin ugala, onъn karuuna vaza cъңъrada okъranъp cъktъ. Konjux turъp cъktъ: attar nege cirkuraza verdi? Konjuşnjaga cъgyrip kelze, onzъ acъk turъ. Konjux cөcъdu etti. Kolxozcъlar cъgyryzip keldi. Fonardъ kyjdyrip alala kərər volzo, Dolgunov tolykta çapşъnъp kalgan turъ.

— Sen mъnda neni edip turъn?

Dolgunov ajdar sөzin tapadъ.

— Tandaktъ kərəgə kelgem.

— Attardъ tynde kərвөj çat.

— Zamokt̃y baza ootpoj çat.

Dolgunovt̃y tud̃yр aparala, erten tura gorod çaar atka-
гьр ijdiler.

Kocip azzap turgan at semis.

Att̃y tazskala ajdaba, sulala

ajda.

Kolxozcyñy izine tizy de at,

bolot to, at bolozc̃y,

Kulun.

Agast̃yñ ortoz̃nda çylkylar turgan. Çylkylar turatan
çerdin çañnca agast̃y øtkyre temir çol bargan.

Bir, kulun ølendi tojgonco çip alala ajl̃y çaar çanarga
sanad̃y. Dereвне uraak emes volgon. Ol usukt̃y sal̃yр koj-
gon temir çold̃yñ şpalalard̃yñ ortoz̃na vaz̃yр çat̃t̃y.

Kenetke kijinde kand̃yda neme kal̃yrap, kyrkyrep
kelip çatkañy uguld̃y. Kulun kajra kørør volzo, oñyñ kij-
nince kara çaan neme kelip çat. Ol korkugan võj̃nca çol-
don tuura c̃ygarga sanagan. Çe m̃nda çerd̃i vijktedip sal-
gan kazat volgon.

Anajdarda kulun, ozolodo mantap braadala, baza kaja
kørdi. Maşina ogo çedip klaatt̃y. Kulun onon t̃yñ mantad̃y.

Maşinist paravozt̃yñ çor̃ỹñ emeş arajlad̃yр ijd̃i. Ol
kulund̃y çoldon c̃ygararga paravoz̃ñyñ s̃yg̃rt̃t̃y.

Kulun deze võj̃ñyñ k̃yskacak kujrug̃ñyñ sodojt̃t̃yр
algan, rel'st̃yñ ortoz̃nca tam-la aрь mantap bratt̃y.

Parovoz baza s̃yg̃rd̃y, trubaz̃y azyra uzada tart̃yр m̃-
zyldaj verdi. Oñyñ m̃zyldap turgañy agast̃yñ ortoz̃na tunuk
çañylañyр turd̃y.

Kulun deze kanca la var kycile mantap çat̃t̃y.

Kenetke ol çol çavъzaj bergenin kœrdi.

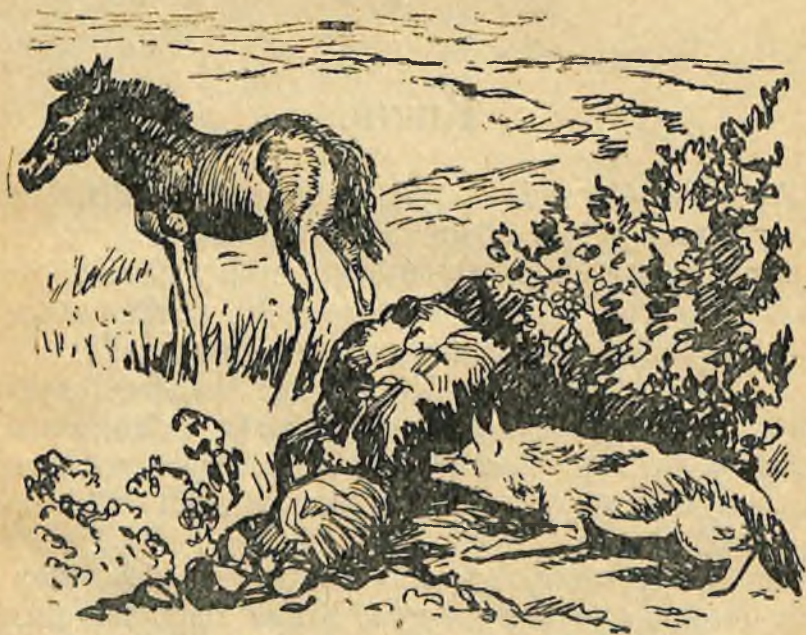
Kaja kœrœdœ mařinanъn çaltъrap çatkan eki kœzi kœryn-di. Mъndъj korkuřtu neme ogo çedizip keler. Anajdarda ol rel'stъ azъra kalъjla œlœndy çer le mantaj verdi. Korkuga-
nъna onъn çyregi tirsildep turdъ, mařinist katkъrъp sanandъ:

„Kandъj emeř, sağъzъn cъkkap volor-vo, tenek kulu-
gur çе emdi çorъktъ oјto tyrgendetse, kem çok“.

Pœezd kalъrap, kyzyrep, mъzъlap onon aрь tyrgendej
verdi, vurulcъk çerge sьğrđ.

Kulun agařtъn ortozyъna varъp çazъnarga tuura mantaj
verdi. Onъn kijninde uzun korkuřtu neme onъn çanъnca
œdœ bergen, onъ tudъp alarga—turganъ çogъn kœrip aldъ.
Ol turguzala sanaazъn tokъnadъp tura tьřti.

Onъn kijninde cicke-yn-le okъrandъ, sygyngenine vьř-
kъrdъ, œlœnnœn yzyp çip alala, çelek le çanъp çyre verdi.

Çalaңnъn kulunъ la řakalъ.

Bir yur çerdin cъkыlarъ raak azijanъn çalaңında otop
çyrdiler. Kъrlaңnъn vazъndagъ tařtardъn ortozyъnda çaan řakal
oturъp algan, bir kulundъ ketep oturdъ. Kulunnaң enezi
emeř uraaryn ol sakъp oturgan. řakalga kulunъn edinen
amtandu kursak çok.

Kulun ogo eki katap çuuktap kelgen, çe enezi kozo volьp turdь. Şakal onьң tujgagьnan korkьp turdь.

Sakьgan, sakьgan-neme volvody. Şakal sakьp oturagьn toktodorgo sanapьp, tuura enmektej verdi.

Kulun onь mьnda kьrip ijdі. Ol ne volgonьn, ogo tenek nemege ol syrekej kajkamcьktu volьp kьrindi kujrugьn ol sodojьp alala, şakal çaar mantadь.

Şakal oturьp algan sakьp oturdь. Kacan kulun ogo çuuktap kelerde, şakal tura çygyrip tuura voldь, çilbirkep turgan kulun onьң kijninen mantazьn dep vultaartьp mantadь.

Ogo kulundь enezinin kьzinen raadьp, mekelep turьp kьrlanьn aгь çanьna çetirgizerge kerek volgon.

Kьrlanьn aгь çanьnda şakal çalkьn cьlap vurulala kulunьn keçiri çaar curada kalьp keldi. Kulun tuura cacydь, өrө kalьdь, kijin vudь-la çerge tepti. Şakaldьn tizi onьn terezine çanьs tajkьla la verdi.

Kulun kijin vudьn cacylta tujladь kenetke mojnь acьp turganьn bilindi. Tьnda kiştep ijdі. Olok өjdө karu uguldь. Enezi kьrlanga cьgara mantap cьgala, kulagьn kьzьnpьr tizin tiştenip algan şakal çaar mantap keldi. Sarь tykter salьkьga ukladь. Tartьzu turguza la syryş volьp ajlana verdi. Şakal ozolop mantagan, ol çьlkьnьn korkuştu tizi çuuktap klatkanьn vilip turdь. Ucunda ol bir kьrlandь azьp çogolo verdi.

Kulun sygyngen voььnca enezi çaar mantadь. Onьң kijin vudьnda kan cickerip tamcьlap turganь kьrynip turdь. Suudьn çanьna kelele, enezinin sydin tojgonco lo, emip alala tatu ujuktaj verdi.

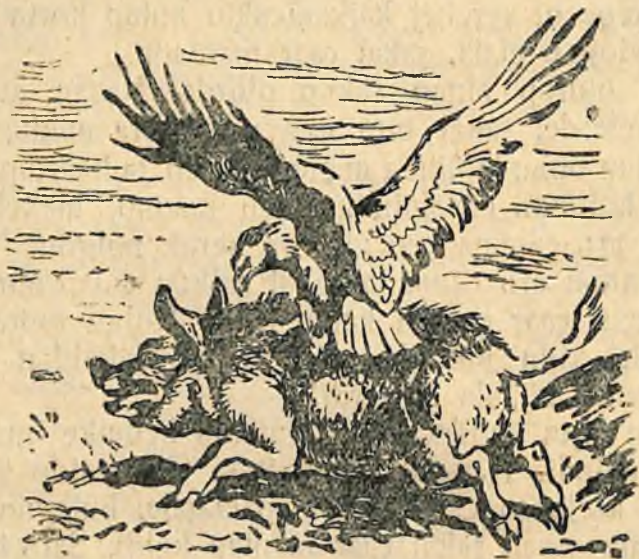
Kan-kerede.

Sranaj çaan kuş kan-kerede. Onьn vydyzi kara kyren. Uzunь onьң metrğa çuuk. Kanadьn çaja tutkazьn, bir kanadьnьn ucunaң ala vaza bir kanadьnьn ucuna çetre eki metrden artьk. Tumcuгь zek, tьmagь vөkөn, kurc.

Tizi kan-kerede çьmьrtkanь mart ajdьn tal ortozьnda salьp çat. 35 kynniң vazьnda valdarь çьmьrtkadan cьгьp çat. Baldardьn tygi ak volor.

Kan-keredenіn valdarь ujazьnda çatkanca ada-enezi 20-30 kilometr çerdi ajlanda kursak vedrep andap çyrgler. Bu өjdө olor көp kuştar өltyrip çat. Bir katap onьn ujazьnьң çanьnaң 40 kojоньң 300-ke çuuk suu-kuştьn sөөktөrin tapkan.

Kan-kenredenin çyrymı uzak. Çajm emes olçogo do tutkanda 100 artğınca çyldan çyrip turgan. Ujadan alğan kan-keredenin valdarь kizinin kolьna kapsagaj yrenip çat. Olor çakşь kolgo yrenip alğan tuzunda, eezi uzak çorьkka barganda, ogo erigip oturat.

Çajm çyrgen kan-kerede korkuştu neme. Kacan onьn ynın ukanda, vastra kuştar ujan degen andar çazyngylar çat. Kicinek valanь da aparьp turganь var. Kezik arazynda kizige kalьp kelet.

Bir katap mьndьj neme boldь. Aştap kalğan kan-kerede çaan cockonь kelip tepken. Onьzь sьңьra verdi. Krest'janin çygyrip kelele onь yrkytken. Kan-kerede cockonьn semis arkazyndan ajьlala kiskeni tudьp, cedenin ystyne oturdь. Şьrkalangan cocko sьңьrdь, kandalьp kalğan kiske maaradь. Krest'janin mьltьk alarga vardь. Kacan ol mьltьktu көгynip kelerde, kan-kerede ogo kalьp kelele, tьrماغь-la tudunьp, ogo çaktala verdi. Uçilezi kьjğьrğьzьp volьştь surap tura verdiler; semis cocko, kiske vaza krest'janin. Ajldaştarь çygyrip kelele kan-keredeni tudьp vuular saldьlar.

Martьška la ocki.

Martьška karьgan cagynda,
Kөzinen ujadap tura verdi.
Ulustan da ol ugьp çyrdi;
— Ocki taap alza,

Kəstin ooruзь neme emes-dep,
 Ugьp urygeni sanaazьna kirdi.
 Altь-çeti ocki aldь.
 Онь арь вери ајландьрдь.
 Kezikte karanujga aparьp tudat.
 Kezikte kujrugьna aparьp ilet,
 Kezikte uryap-ta turat,
 Kezekte tilile uryap-ta turat.
 Kanajьpta turganda,
 Ockilerden birde tuza volvojт.
 — T'fu, tegin le neme turvaj,
 Ulustьn tьgynin ugьp turgandar,
 Oncoзь tenekter emtir.
 Ockilerle alza uryakь deşkender,
 uryakьzьda оньн uryok emtir,—
 Dep martьska arvanьp ajtkьlandь.
 Оноң арь асьngаньна сьдаvaj,
 Ockilerdi taşka urya sokть.
 Ockilerdin oodьktarь,
 Şьnyrazьp cacyla verdi.

Ooru uryaan (slon).

uryaantajьn verip turgan aajьnca 6 casta Dzindau dep at-
 tu ene uryaanga turgan kletkaga eki zavtrak ekelip verdiler,
 birzin enezine, ekencizin оньн valazьna. Dzindauga kursak
 ekelgen avracakta: 30 kilogramm kartop, 40 kilo svekla, 1 ki-
 lo saxar uryattь. Dzindau kartoptь alala онь uzun tumcugь la
 oozьna ekelerge sanadь, urye volьp albadь. Dzindaunьn tum-
 cugь vьktelvej turдь. Dzindau асьmсьktu volьp tizin kьşьra-
 дьp tura verdi.

Dzindaunьn turgan kletkazьna ak xalattu veterinar keldi.
 Ol baskьş-la slongo сьgьp alala, Dzindaunь vазьnan ala
 vudьna uryetre асьktap şinder kьrdi.

Dzindaunьn edi izy volgon. Veterinar tumcugь uryaar kьrər
 volzo, оньн icinde volcok uryaan tizikter var emtir. Он urya-
 ньndagь kavьrgazьnda vaza bir tizik var emtir. Tujgaktьn
 vojьnda vaza uryaьp uladap kalgan emtir. Dzindau vastrа
 vojь oorugan tumcugь, keltegej kavьrga uryaь, vuttarь.

Veterinar Dzindaunьn vudьrmaştu icine kolьla taptap
 ajttь.

— Каръксъва, нѣкѣр, сен суу-кадык волонън. Bis seni тьнажда емдееривис: бутка изы ванна едеривис—онъзь бир, сьт сасър тураръвъс—онъзь еки, курсакъ кѣптѣн вереривис—анъзь ус. Bis sege saxardъ кѣптѣн верип тураръвъс онън устыне bis sege бир portsija javlok вереривис. Çѣр-ре?

Çаан ермектенетен болзо, ол ваяла каруузын тьнажда аждар еди.

— Baza ne kerek. Çѣр волвој кайсын. Men tatu neme-ni syrekej суур çадым. Çе анъ кем суувеј çат деп аждар.

Dzindau војъ курсак çип волвос—волгонънаң вери еки неде ле boldъ. Ogo курсакъ кырекке салъп екилип вередилер, суудъ çаан торомго, су cacatan резиновъј icegege уръп су-гаръп çат.

Dzindau визентен еткен сопог кийгенинен вери еки неде ле boldъ. Тѣрт кизи Dzindauga сопок кийдирип çат. Сопок-тън icine оло изы суу уръп çадылар. Veterinar вудъна ван-на едер деген немези ол. Izy сопокту турарга Dzindauga сырекеј çылу да, çакъшъ да. Кунунле сайън онън вудунън оруузы тамла çазылып турар boldъ.

Çаанпын валазъ сопоктъ ачыктап кѣрип турды. Magat çок онды сопок кийерге турган волвој кайсын?

Akula.

(Куисън).

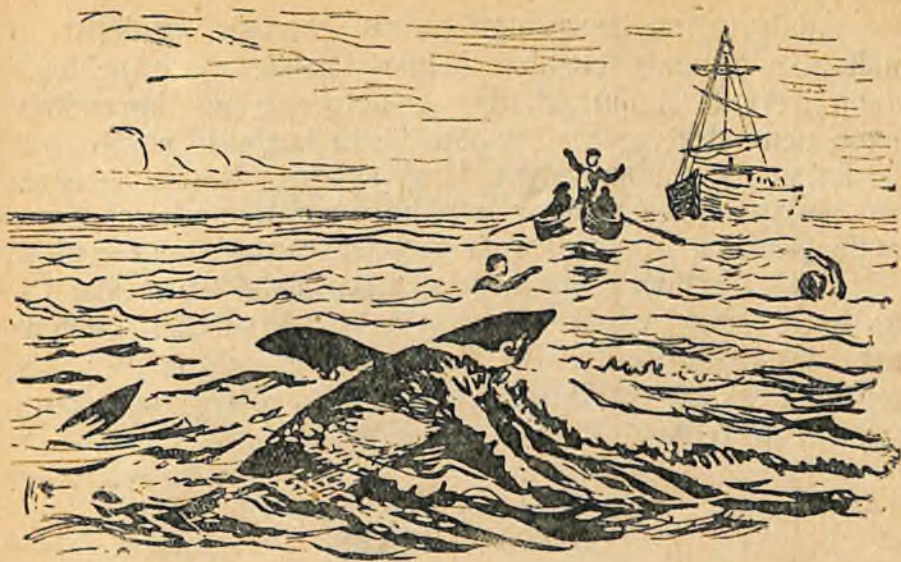
Bistin кереивис Африканың çарында jakor'do турды. Кун сырекеј çакъшъ волгон. Talaj çанынаң сalkын согъп тур-ган, çе енirgeri куннын ажалгазы кубула верди: çыту volo верди, saxараның een çеринен, peckeden biske изы кейле yrip тургандыј ezin согъп турды.

Kyn azar алдында капитан palubaga сыгала, кыжырды: „Suuga ezinelikter!“ Bir le minutta matrostor сууга калып ijdiler, сууга парус тызырдилер, анъ вуулап алала, изинетен çер еттилер.

Kerepte ололо козо еки uulcak бар волгон. Uulcaktar сууга ozo калыгандар, çе parusta олорго tapcъ волгон. Оло асык talajга çарызып ezinerge санадылар.

Ekilezi сууда kelesken сылап мыжындаза верди, канча-ла бар кытериле ezinglep, jakor'dың алдындагы voconko тур-ган çер çаары ezindiler.

Bir uulcak ozo ваштап нѣкѣрине çedizele ozolop враат-

kan. Çe onьn kijnde sondop tura verdi. Uulcaktьn adazь azьjgь artillerist volgon, palubaga turьp algan voьjьnьn uulcagьna çilbirkep kьrip turdь. Kacan uulcagь sondop tura vererde adazь ogo kьjgьrdь:

— Margaandь aldьrva çakşь tьnьda tudьn.

Kenetke palubadan kemde kьjgьrdь:—„Akula!“ Bis vast-ravьs talajdьn korkuştu nemeziniьn arkazьn kьrdibis.

Akula cip-cike uulcaktar çaarь kelip çattь.

— Kajra! Kajra! Ojto ezineger! Akula!—dep artillerist kьjgьrdь. Çe valdar deze anь ukkan çok onon arь ezingle-di, katkьrьzьp, kьjgьrьzьp turganь anan artьk çardak voldь.

Artillerist tort lo ak vajkan сыlap agara verdi, kьjмьk-tanvaj valdar çaar kьrip turdь.

Matrostor keme tyzyrdiler, kemege otьrьp alala, kancala var kycile uulcaktar çaarь ezindiler; çе olor em turguza uraak voldь, akula deze olordon 20 le altam krezi voldь. Uulcaktar ozo vaştap olordьn neni kьjgьrьzьp çatkanьn ukragandar, akulanьn kelip çatkanьn kьrvөгөndөr, çе onьn kijninde birzi ajlandьra kьrdi. Bis oncovьs syrekej acu өtkyn yn сыкканьn uktьvьs, uulcaktar eki vaška ezinglej verdi.

Ol syrekej acu өtkyn ynnen artillerist ta ojgangodьj voldь. Ol turgan çerinen surt edip uь mьltьktarga çygyrdi. Ol uь mьltьktьn oozьn vurьp, uь mьltьkka çada tyzip şьkar alala, mьlta aldь.

Kerepte kanca la kizi var volgon oncovьs korkьgan voьjьnca, uncьkpaj tura verdibis, ne volorьn sakьp turьvьs.

Адълганьнън тавъзь угулдъ, вис көрзөвис артиллерист уј мытыктың җанында җыгылып калган, колыла җызын вектеніп алыртыр. Акүла ла уулцактарда не волгоньн вис көрвөдөвис, пениң усын деңе ыш бир минутка вистин көзөвисти вектеп ијди. Җе качан ыш суудың устыне тарай берерде, казыла җанынан озо ваҗтап тың емес тавъш угулдъ, оның кижинде ол тавъш тамла җаанадъ, усында казыла җанынан җардак уңдер угулдъ.

Азыҗы артиллерист җызын аты, турыр алала, асык талај җаары көрди. Өлип калган акүланьн сары иҗи суудың коолына козо таҗтаңдап турды. Бир канца минут волгон вазында, кеме уулцактарга җууктап келеле, олорды отыргызыр, кереп җаары алып келди.

Boro kuckaş.

Кышкыда мен көзнөктың фортөказын атым. Уҗге төзи кызыл, канаттары кара, арказы боро кuckaш кырып келди. Мен ого аш ла ваза калаштын оодыгын вердим, Ол оны сокыр җиди, оның кижинде аҗашка отырып алала, ургылей верди.

Бир канца кын өтті. Боро кuckaш менин саварыма отырып, алаканьмдагы ашты җыр турар, емеңе менин аркамда отырып җадар вольды. Меҗе җаантайын катар, катар ијт келип турар волгон, Боро кuckaш ваҗтап оны көрип турар волгон. Оның кижинде уреніп насылла верди. Оның арказына, кезикте вазында отырып турар вольды. Мындыј неме сырекеј җакшы вольды ијт кужругыла җалгансыр урер, кезикте секіріп турар вольды. Боро кuckaш җерге отырып алганды отырып җадар вольды.

Мен ого сыуген козоньмды катар-катар сыгырып беріп турар вольдым.

Боро кuckaш, качан оны еркелеткенде сыуп туратан волгон. Качан мен оны колыма алып алала сыјмар,—„менин сыуген кыцказым“—деп узада тартып ајтканьмда онызын сыујтен. Ол тузунда кuckaш војы козондоор, секіріп, кактапыр козондоп туратан, омок волып секіріп туратан. Мен бир канца кынге җыре бергенде, боро кuckaш мен җокто еріккен емитир.

Качан мен җаныр келеримде. меҗе кижим җестирбеј,—аршамык едіп турар вольды, кижиминди арајданла җестим. Ол меҗе казыла җанынан усыр келип турды. Боро кuckaш менин ијнине отырып алала, кiske җазыганды, ваза онојдо ок җызып турды.

Онъ kijninde ол менің вазымъ ајландыра учала шка-
ка варър отырды, бирде емеъ частыгъај менің сууген козо-
нымъ сыгыръ верди.

Саң ваъка тсыпуъка.

Dar'ja emegen on yc ымырткага такаа отыргызыр салды.
Kargan emegen bir ымыртканың өскөзинең ыазылмак, емеъ
чаан болгонън асаарвады.

Takaa ыркеј отырыр алган ымырткаларың ылыдыр ту-
рат; kursak чирге; suu иип аларга варыр келер, аның kijnin-
de ojtolo черине отырат.

Takaa yc недеде отырды, ымырткалардан тсыпуъкалар сы-
гыр тура верди.

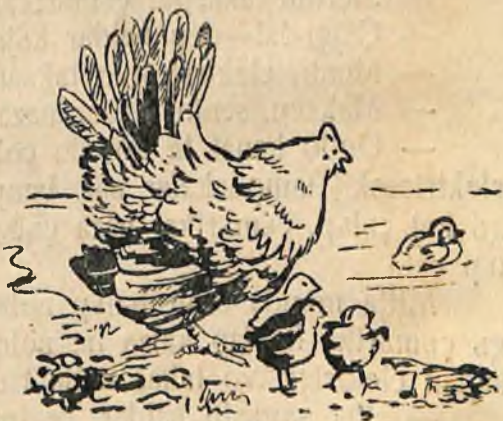
Bastrazyның la kijninde ыазылмак ымырткадан тсыпу-
ка сыкты. Kandыј kajkamсыкту тсыпуъка сыкканың ајдарга
da volbos, tygi ырек сары, koldory кыскачак, tumcugъ ва-
за валвак кыскачак болды! Takaa vudy мыркы тсыпуъканы
көрөлө kajkady, kanajdar ваза: kandыј da болгон volzo uuly
bolvoj kajsyn. Ol onъ өскө valdaryна tynej суур турар болды.

Takaa, valdaryң чеден сөйлөшкөнди канай-
да казарына ыредип тура
верди, bastra vilezin ty-
ynti суудың чаның чаары
апарды.

Kыскачак тсыпуъка
сууды көрип le ijele onoor
чыре верди. Takaa kala-
ktar, kanadyн talыр
чат, suuga кирерге тур-
ды. Тсыпуъкалар чыгыри-
zip, сыкылдазыр турдылар: „Karyndazyбыз сууга сөгип чат,
volыssagar улустар!“—деп тургандыј. Чед карындазы сууга
сөкрөди, сууга чардак чакшы езинип, savarлары tudуш чалвак
алаканыла сууды еzip турды.

Takaalaryн кыгызына сыдавар, Dar'ja emegen turadan
сыгара чыгырды. Ondo ne volыр чатканың көрөлө кыгыгыр
сыкты:

E! calda: men көзим четпей турып, takaanың altына suu
кузының ымыртказын салып, kojgon turum иjne.

Коркытты!

Ezikte petykter sogъsty. Mojnъndagъ tykteri yrpejip, kanattarъn  ajgyлар aldyлар. Bir petyge   aan emes volgon. Kacan tygin yrpejtip alarda,  aan petyk volo verdi. Taka-alar suguldanganda, tygin vaza yrpejtip alat. Baza  aan volo veret.  aan volgon kijninde kandъj la e ty udurla ыр volbos—korku tu volot.

Elektricestvolo  ымртка vastыrganъ.

Baldar Maksimdy kurcap alala suradyлар:

— Maksim, elektricestvolo  ымртканъ kanajda vastыr  at? Sler onъ biske kuucыndap veriger.

— Slerdin takaagarдыn aldyna канса  ымртка salza кем  ok? Sler ozo anъ mege kuucыndap veriger.

— On ve —dep men evej Mitja ajda saldy.

Onъzъ ondъj volvoj kajsыn,  ымртка vazatan menin elektricestvo takaam deze,  аныs aaj bir канса  ys, anan da artыganca  ымртка vazыр cыgyр  at.

Baldar oncozъ kajказа verdi.

— Slerdin takaagar  ымрткага kandъj ejde oтыр  at?

—  ajgyda!—dep valdar kyjgyрty.

— Menin elektricestvo takaam,  yldъ evrede vazыр  at.

— Maksim, senin takaan vaza kanattu, koldu-va kandъj?

— Ondo kanat ta kol do  ok. Ol kajrcak, onъn icinde elektriceskij lampockalar var, lampockadan ulam kajrcakta-gъ kej  ыр,  ымртка vaza  ылыр. Ol inkuvator dep adalыр  at.

Mitja mъnda toktodynыр volvoj turыр cыkty. Kajrcakta-gъ  ымртка kajnap kalza ne volor? Kajnap kalgan  ымрт-kadan elektricestvo takaа vajla tsыpu ka cыgarыр volbos.

— Sler sagъ tu valdar,  e inkuvatordy sananыр tapkan kizi bisten koomoj sagъ tu kizi emes.

Inkuvatordy etkeni mъndъj: inkuvatorдо  ылу oтыre izy volo verze, bir lampocka eo  verer.

Senin takaan  ымртканъn ystyne канса kyn oturыр  at?

Slerdin takaagar канса kyn oturatan edi, meniji vaza anca ok— irme kyn oтыrat.

 e  ымртkadan tsыpu ka cыказыn, onъ kurgadatan  er  aar kocyret. Olordъ ondo elektricestvo pecka turguzala  ы-lyдыр kurgadyр ijer.

Kurgadatan çerden tsypuşkanь „matkaga“ көcyrer. Matka degeni ol yc kьptu tura. Baştapкьзь elektricestvo pec-kalu—ujuktajtan çeri, ekincizi aрь veri vazьp çyreten, ystin şililep salgan kьp, ycincizi deze, savaktan reşetkala çazap salgan çer.

Kicinek tsypuşkalar mьnda—„matkada“ tьньp çaanap al-ganca.—altь—segis nedele çadar.

Ajldьn eezi yj kizi le takaa

(Basnja).

Bir takaa kьnniң le zajьn bir çьmьrtkadan salьp turar boldь.

Ajьldьn ezi yj kizi deze takaanь çakşь көptөң azraza, takaa eki katap көp çьmьrtka salar dep sanandь.

Takaanь көptөң azrap tura verdi.

Takaa deze semirele tort salvas bolo verdi.

Тьрмакca er.

Bir katap kьştьn koron soogь tuzьnda,
Men agaştьn ortozyьnan cьktьm. Koron sook volgon.
Kөrzөm canakka toltьra cьrbagaldь,

Адьcак кьрдь cьгьp çattь.

Çaan çамьlu kizi vodoldь,

Çaan sopoktu, koj terezi tondь.

Çaan melejly... воjь deze тьрмакca.

Адьн çedingen uulcак klaadat.

— Cакşь—ва uul!—dezem, Çolьn alьp өt dedi.

— Men көrzөm, sen өtkyre kyrket emtiriң.

— Odьndь kajdan aldьn? Agaştan kezip alvaj baza.

— Ugьp turьn—ва, adam kezip turarda, men tartьp çadьm.

(Agaştьn ortozyьnda maltanьn tavьзь ugulьp turgan).

— Акьr, adanьn bilezi çaan—ва?

— Bilevis bistiң çaan, er ulustan

Eki le kizi: adam la men.

— Ondьj—ва! Seniң adьn кем?

Vlas!

— Kanca çastu boldьn?—Altь çaş өtti...

Cu, cu çozon—dep uulcак çoon yndendi.

Attьn oozьn selkip tyrgen baza verdi.

Baldardь satkanь.

Bu kerek munan ozo udaganda kaan tuzunda volgon.

Ol tuzunda viste myndьj volgon. Togьs җaшту uulcaktь, emeze kьзьcaktь kursaktan kajdar uradatan dep argazьn tapaj oturgan derevnenin җoktularьna baldardь sadьp alatan kizi kelet. Sadьp alьp turgan kizi, uulcaktь kandьj bir neme ederine yredip salar volьp sөstөp, ada enezin mekelep turat. Ada enezi ogo balazьn sygynyzip veret.

Onojdo on krezi uulcaktar, emeze kьзьcaktar җuular. Konduktorlo җөптөzip algan aajьnca tiry gruztь (koшть) kojон сылар, gorod җaar atkarar.

Sadьp alala, ekelgen kizi ondo olordь: өdyk көктөјcilerge, slesarlarga, бөryk көктөјcilerge alьp җyrip ylep veret.

Tьнду ваштьn тоозьna өн salkovojdon alala, sadьp algan kizi on krezi baldardь җaньs kvartiraga verip ijele, җaньdan vaza ekeler volьp molҗonьp җat.

Tiry tovardь sadьp algan kizi, encigip volboj surap җat.

Sen тьнь mege turguzьp verdin ajsa volzo, тьнда оньn төрөгөндөri var.

— Ғaltanbagar,—dep sadьp ekelgen kizi ajdat.—Оньn тьнда kandьj da төрөгөн kizizi җок, vastrazь senin tavьnda.

Van'ka Zukov.

Van'ka Zukov togьs җaшту uulcak, онь өdyk көктөјcige yrederge vergen.

Bir katap eeleri le olordьn volьщыларь җyre vererde, ol eezinin җkавьнаң cernilalu җildi aldь, tatap kalgan perolu rucka aldь. Војьньn aldьna uuzalьp kalgan list caazьndь җajьp alala, bicip tura verdi.

Baštapkь bukvань bicirden ozo, ol korkьp ezik le көz-nөk җaar bir kanca katap көrdi. Caazьn deze отьргьштьn ystynde җattь, војь deze отьргьштьn җaньnda tizelenip algan turdь.

„Kajran taadam, Konstantin Makarьc!“—dep ol bicidi.—Sege bicik bicip җadьm. „Mende ada ene җок boldь, җaньs la sler artьp kaldьgar“.

Van'ka ulu tındь, perozьn cernilaga sugьp alala, onon aрь viciди.

„Kese men kavajdagь vala җajkar oтьrala, volgoonvoj uјuktар kalganьm kereginde, meni syrekej sokьtьlar. Eelerim-niң volьşьlarь meni elekter katкьrьp җat, eezi deze koьna ne le җoьkkanda onь-la sogьp җat, kursak deze tort җok. Erten tura kalaş, tuşte kaşa, eңirde baza kaşa verip җat. Tynde meni se-nekte uјuktadьp җat, kacan vala ьjlaganda uјuktар җatkanьm tort җok, vala җajkar җa-dьm.

Kajran taadam, sler mege karuзьgar, meni mьnan aьp, de-reve җaарь араьgar. Mьnda җadьp cьda-zарь җok. Slerdin vudьgarga җaьnarьm, meni mьnan араьgar, onon ɵskɵ men mьnda ɵlɵrim“.

Van'ka oozьn tartьştьrьp, voььnьn kara җudurugьla kɵ-zin arcьndь, tumcuгьn kajra tartьndь.

„Kajran taadam—dep Van'ka onon aрь viciди—Sler ьrьзь җok ɵskys mege acьньgar, meni mьnan араьgar. Onon ɵskɵ meni kenede sogьp salarlar, kursakta җiirge tur-ganьm syrekej, erigip turganьmdь ajdarga da volbos, җaan-tajьn la ьjлар җadьm. Baza Alenaga, kьcьr Egorkaga la ku-cerga (ulaacьga) ezen ajьrьp turьm. Meniң suranamьdь bir de kizige berveger. Senin җeeniң men Van'ka Zukov artьp җadьm. Kajran taadam keliger“.

Van'ka oncoзьn viciр salgan caazьnьn tɵrt edip vьk-tejle onьң aldьndala bir akcaga sadьp алган konvertьna suktь. Bir emeş sananala, cernilaga perozьn sugьp adrezin viciди.

„Derevne җaарь taadama“.

Onьң kijninde vazьn tьрманьp emeş sananala, viciди:
„Konstantin Makарьска“.

Bałyk sadar lavkada.

Bir katap taadazь Il'janь ujkudan turguzьp ajttь:

— Çakşь turgen le çununьp alzan!

— Kajdaar?—dep ujkuzь cьkkalak Il'ja suradь.

— Voյьnnьң çerine!—Bałyk sadatan lavkada išteeriң...

Il'ja oromdo Petruxa la eky varьp çattь. Kacan lavkaga çedip kelze, kontorkanьң aғь çanьnda uzun sьndu ici çaan kizi turdь.

— Ol kizige çalьn!—dep Petruxa cьmьranьp ajttь.

— Adьң kem?—dep lavkada çoon un kyulep cьktь.

— Il'ja—dep Petruxa karuzьn ajttь.

— Çe Il'ja mende eki kəzinle kəp, kəzinniң kurcь yç katap tьң volzьn. Sende emdi mennen vaşka bir de kizi çok. Təreğen də, taпьş ta çok bildiң-be? Men senin adan la enen.

Saducьlardьn biryzi Il'janь çaan canda ujkutap kalgan bałyk taldattь. Uulcak çenin tyrip alala, bałyktь aajь—vazь çok tutkular tura verdi.

— Vazьnan tut,—dep saducь çarьm unle ajttь.

Kezik arazьnda Il'ja açaarьvas çanьnan tiry, kьjмьктаvaj turgan bałyktь tudьp turdь. Çe onьzь savarьnan çьlvьrap, vozоньp turdь.

— Ъlgьm tudьn!—dep saducь kьjgьrdь.

Il'ja, suuda kajkalap çyrgen bałyktьn səəgine savarьn kadadьp alala, savarьn oozьna sugьp soorьp turdь.

— Savarьndь cьgar!—dep eezi kьjgьrp cьktь.

Onьң kijninde uulcakka çaan malta verele, toştь tyzede çadar edip ootsьn dep podvalga toş oodorgo tyzyrdiler.

Toştьn oodьktarь onьң çyzyne cасьlp, çakazьnnьң altь-na kirip turdь. Podvalda sook to, karanьj da volgon. Bir kanca minut volgon vazьnda, vastra voյь suulangan Il'ja podvaldan cьgala eezine ajttь:

— Men ondo kandьjda vanka oodьp saldьm...

Eezi onoorь açaarьp kərele, kekenip ajttь:

— Baştapкь katap taştap çadьm. Voյьң ajtkan kereginde taştap çadьm. Ekinci katap ondьj volzo, kulagьndь yzerim...

Çol acьk.

Vasjanьң adazь ədyk kəktəər fabrikada iştep çat. Ol işten çandь. Kərzə, Vasja vicik kьcьrp otьrь. Ol suradь:

— Sen neni kьcьrp çadьң?

— Van'ka Zukovkereginde kuusyn kysygyr çadyt.

— Çakşy neme-be?

— Çakşy, çanyş uulcak asynsly.

— Mege kysygyr ber men ugry köröjin.

Vasja kysygyr verdi. Adazy ugry alala, ajdyr çat:

— Мьнь сын вичген. Meni kicinekten ala baza onojdo yretken.

Опын kijnde katkыrynala kozыp ajty:

— Çe kanajdar, udavas sege baza çedizer. Bicikke emes yrenip alğanyn ol volor. Seni baza masterskojgo yreder öj çetti. Men seni şkoldon ajryp alala, masterge vererim. Seni baza onojdo ok yreder.

Vasja karuzyn ajty:

— Çok, çok. Biske şkoldo ajtkan; emdi oncozy şkoldy yrenip vozodor ucurlu. Men voýmıdy soktyvazym. Men pioner, otrjad menin adaanyta turar.

Adazy katkыrdy.

— Сын ajdyr çadyt. Emdi ozogy öj emes emej. Sovet çan valdardы kыnatpaj çat. Emdi işmekcilerdi onojdo bele-tevej çat.

— Kanajda beletep çat?

— Мьnajda volыp çat: Çeti çyl yrener şkoldы yrenip sen usыna çetire vozodor ucurluzyn. Tolo oorto şkoldы vozodolo texnikumga kirer argaı var. Çakşy kiceep yrener bolzon universitetke kirerın. Onon arы yrenbezen fabzaucka yrenerge kir. Onon proizvodstvonyn çakşy yrengen işmekcizi volыp сыгарыt. Emdi işmekcilerge çol asыk, çаныsla çalkuuvaj yrener kerek.

Kyn ajyldap kelgeni.

(Nenetskiş şkoldyn yredyciziniң kuusynы).

Kaan tuzunda tyn talada çatkan albatyga kem de şkol etpegen. Olordo voýmyn azbukazy çok volgon. Voýmyn tötöl tilinde bicik baza çok volgon.

Sovet çan tuzunda olordo voýmyn azbukazy, bicikteri, voýmyn şkoldory var.

Baldardы şkolgo yraaktan ekelerge kerek volыp çat. Ada enezi şkoldon arы tundrada 600—700 kilometr çerlerde көсіp çyrip çat.

Çajğьda tundra көк өлөндөр лө, агашларla ыркелип çat. Оlor-дың ортозында оок көлдөр, састар, суулар ылыгразыр çat. Кыс-кьда tundra ак-кижиктерге мантап ыurerge ыол ыайым volot.

Nenets ыенil canakka ак-кижиктерdi ыегип алала, балдарды caska ыетре ыренерине ыkolgo арагьыр çat.

Bir ыылдың туркунына ыkoldo ыrenip turgan nenest bal-darga sranaj sygyncily kyn—онзы kyn көрынip kelgeni.

Nenetster çatкан ыерде, eki aj poljarnыj tyn volor, бу аjлар ыuurgandu, ыotконду volыp турар.

Bistin ыkoldon uraak emes ыерде, bijik төн ыер бар. Ogo сыгьр alganda uraak көрыner. Төnnөң kyndi ozolop erte көрөрин. Baыtapкь kynde orojтыp kalbaska kerek. Kyn ыердең евешы көдырылеle ojto lo aza verer. ые оньң baыtapкь ыаркьнын көрөргө syreкеj sygyncily neme.

Balдар ыkoldon төң ыaar ыgyrip сыгар. Мында ok ондо çatкан ulustar иjtter ыуулар.

Савьста turgan булуттың куjuзы кьзаргьр keldi. Oncoзы cыданькpай sakыp çat.

Сарык ыаркьн ыайыла verdi. ыердин алдыңнан kyn сыгьр keldi. Balдар кьjгыгьзат: „Kyn, kyn!“ ыаш uulдар мытык adыp çat. Kargan da, ыаш ta ulustar koldorып cавьныp çat, воjы воjлорып kucактаньзыp, kyndi көrip sygyngilep çat. Ajudып balдары сылаp, balдар karga andанызыp ojnoj берет, olorlo kozo иjtter ojnojт.

Emdi kyn uzap турат.

Tyn talada kyndi syreкеj syyp çat. Tyn talada sranajla ыакшы cөс—оньзы kyn.

Nenetsterdin syngen kozоньнда мыnajда аjдылып çat.

*Men otъыр, talaj җааг көгөдим.
Мее, talaj la кынге.
Bis усуге җакъо етеј.*

Къс-Марија.

Jakut ulustar къс балањ vaza bis сылап къс деп ајдыр җадылар. Ol къс бала агаštardың, кыrlardың, суулardың орто-зънда кичинек көзнөкty җавъс турacакта җадыр җат.

Къс Маријаның җаткан туразың ајыл деп ајдар: ороонь деze Jakutija болор.

Olordың җаткан җеринде oncolorъ andap җат. Olordo аң аңдаар kolhoz бар. Аңсылар анды өлтырип алала тerezин kooperativka верип җат. Оноң деze kulur, сахар, kerosin, sitsa—вөс садыр алып җат. Къш баštалардан ala Marija školgo җырди.

Bastra Sovet Sojuzta vaza onojdo ok Jakutijada bicik bilbes kizi җок болор ucurlu. Казыла кын erten тура, тыш җа-пынаң ак кардың устыңce кичинек немелер кыжмыктап kelgi-леп җадат.

Marija školdo војының нөкөр кызысактарла козо оту-гьр җат.

Yredyci deze baldarga, җаан uдавай, җаан gorodtordogъ сылап kirpicten җаан җапы škol edер деп айтты.

Yredyci җаан gorod keregинде, ol војының җуртындагы baldardы yrederine yrenip alзың деп җурт sovет оны yredyге ijgenin кууcындап җат.

Marija, өскө дө baldar кууcындагы угьр җат. Yredyci deze olorgo Sovet Sojuz keregинде, Sojuzta җаткан albatъ-лар keregинде кууcындап җат.

Marija deze yredyci җаар көзiceгин keze көрип алган угьр отыгъ. Бытпей җат.

„Olorgo izy болып турган keregинде җаланаş җырып турган baldar бар емеş-pe? Biste deze къш korkuшту uzak, җай deze къска!“

Ol deze sooko тоңbosko җылу тере тон kijип алган.

Marija oncozın bilip, oncozına yrenip alarga turı.
Kicinek Marija školdon çanala, biçik alıp kьsьr tu-
rat. Onın kijninde karandaş alıp alala biçip çat:
Belen vol!

Mart ajdın segizinci kını.

Kalendar' listeri le şьbrajt. pojavr',
dekabr', janvar', fevral'
Ondogь biçigen bukvalarь elbendejт:—
Kara, kьzьl cıyler kьrinet.
Listerdi enem şındedi,
Temdeky kynderdin tolygın vyktedi.
— Ol mart ajdın segizinci kını—
Senin le menin çaan vajramьььь.
Syugen çakşь kьzььььььь.

Bir uezbek kьs balanın çurymı.

Niaz kulur bulga!
— Niaz ot sall!
Terlep kalgan Niaz ajldın eziginde iştenip çat.
— Men Hamre çaar varajььь,—dep Niaz enezinen sura-
nьp çat.
— Bar, çanьь oroomdo tokьnap tur-va.
Niaz stenede ilip kojgon parandazьь aldь. Bastra voьь;
koldorь, vazь buttarь parandazььna çazььь kaldь. Çyzin
deze kьldaң etken uula vөktөp aldь.
Niaz parandzalu varьp çat. Acarga çaravas: kьrgөн
ulus çaman ajdarlar. Hamre çaar keldi.
— Bilerin-be—dep Hamre ajttь: bistin yj ulustar çuulьp
turgan tura var, ondo çysti acsa kem çok. Onь klub dep
ajdar.

Eki yj kizi parandzalu bargьlap çat. Bөkcөjip kalgan
arajdan la baskьlap çat. Kargan emegender volvoj kajsьn.
Çaan taş tura bu turь. Kөznөktөri çaan, çarьk. Bu tu-
raga yj ulustar ekilezi kirgledi. Çyzindegi uularьn alğьlap
ijdi. Olor kargan emegender emes, çaş kьs valdar.
Çaan vijik turanьn icinde stoldьn arь çanььnda yj ulus-
tar otьrgladь.

Et kan çok orьь yj kizi ajdьp çat:

— Parandzanъ cecip aлыр salar kerek. Uzbek yj ulustar yzi vktyly yrer ucurlu dep kargan ulustar astra aj-dызыр at. Parandzadanъ su-kadyк volory yrelip at. Uzbek yj uluska yrenerge kerek. Ol tuzunda adarga enil volor. Krzgr, kanca krezi yj ulustar yzi asык yrip at. Sler a, sler iteriger. yzigerdi asыgar.

Niaz ugыр at. Kajkamсыktu. Ol bu kirege etre kacanda onды kиисып ukpagan

— Niaz, sen urok-ko varыр adyп va?

Niaz vazып kekijle, oromды kecire ygyrip at. Sarы plat'jalu vazыnda taakы vrykty. Parandza ok.

ygyrerde katкыгныр vraatty. Niaz tort vaka kizi volыр kaldы.

— Ujat ok!—dep, viuraja bergen kargan vgn ar-vanыр at.

— j-le vaza!—dep biryzi vaza ajдыр at.

e, Niaz ukpaj at. Ol kиuv aar ygyre verdi.

Peronы kolgo tudarga syrekej kыc. Niaz on ve ы yrgen, kacanda onды neme kлына tutpagan.

e, emdi oncoзы skrile bergen, sk ollo varar aпыsla vataarga kerek volgon.

Къзыl ordendu yj kizi.

Koljanъn enezi şkolgo kelele pal'tozъn cecti. Baldar onъn koftazъnda mъзыldar turgan Къзыl маанъ ordenъn kergylep ijdі.

— Bataa! yj kizi, voъ deze ordendu!—dep Klim ta-narkap ajttъ.

— Yj uluska ordendъ vaza vereten ok vedi?

— Voъn keriр turъn ne! Тапънър alganda vajla тапъ-nar usuryна çedingen turъ.

— Slerge ordendъ neniң usun vergen? Biske kuucъndap verzegep,—dep valdar suradъ.

Koljanъn enezi kylymzirenip ajttъ:

— Kem çok, valdar, kuucъndap verein.

Bu kerek 1919 çylda volgon. Ol tuzunda syrekeј kyc oј volgon. Generaldar, ofitserler, ol tuzunda çanъ tözөлгөн çaş Sovet respublikanъ vastra çanъnaң kurcap kelgender. Bistiң fabrikavyştъn vastra işmekçileri frontko varladъ.

Olor-lo kozo men vaza vardъm.

Bir katap çuulazъp turar tuzunda agaştъn ortozyнан sakъvas çanъnaң attu kazaktar cъkыlap keldi. Къзыl ceryci-ler çana тыşti, kezikteri мытыктаръn cackыlap, kacъp çygыр-diler.

Men encigip cъdap keriр volvoj salala, kыjъrdъm:— Nekerler, çana vaspagar!—Voъm deze мытыktu kazaktarga udura çygырdim. Meniң kijnimde „ura“ dep kыjъ çanъraj verdi. Bastra polk meniң kijnimnen voldъ. Oştysterdi kajra syrip saldъvъs.

Къзыl маанъ ordendъ men onъn usun aldъm.

Enemniң uckanъ.

Mart ajdъn

Bir kyni

Sanaamnan

Cъkpas voldъ.

Enemniң kijgen şlemъnda

Cickecek kajъş var.

Kijgen tonъ sarъ syryk.

Typtys ak çerde

Çalbak kелetkө,

Samolettiң aldъnda kелetkө

Bu kyn kajkamcъktu volgon

Uckan usun undulvas volgon

Propellerle

vaştapкъ, ikinci

virulganъ,

tam-la çaan

onoң çaan

Kapşagajъ

tam la vijik
 Оноң vijik
 Tamla cike
 Tockaga çyzyn volo verdi.
 Enemniң kijgen şlemьnda
 Cickecek kajьş var
 Kijgen tonь sarь syryk.
 Enemniң usun

Bir-de korkuvajdьm;
 Enem yrengen—biler,
 Kacan men ɵzip alzam,
 Baza onojdo uca vererim...
 Men de volzom, Enemde
 bolьzn,
 Sovet ucasьnnь maanьzn
 Kolьvьska tudarga turьvьs.

Ças.

Ças çañyla çedip kelerde,
 Ças oьndь baştaj verdi,
 Turalar ьjlazьp tura verdi.
 Çe, kɵstɵriniң çazь asьmьsktu emes:
 Ʋzun, uzun tongon tořtorь,
 Kalandap kalgan çaltьrazьp turь.

Ағаştaң başтапкь катaп келген telegramma.

Yyrly gractar usьlap keldi. Ағаştьn ortonьnda erte keleten kuckařtar kozonдоřкьlaj verdi. Kara vacьrtkanь, baza talan—kelendi sakьp turивьs.

Kajьlgan kardьn suuzь çoldolьp tořтьn aldьnda çuulьp çat. Ағаştьn ortonьnda tamьclar aғаřtagь kar kajьlp çat. Tynderdin sooktorь çьnrada toř tonьrat.

Ene kargaa vaštarkъ ɕmьrtkazьn saldı. ɕmьrtkaga vaza onьң özegindegi balazь toño verbezin dep kargaa ujazьn taštavaj ɕat. Kursaktъ ogo erkek karga ekeliр verip ɕat.

Suu toštьn ystьne ɕьgьр ɕat. Kar vuzulьр ɕat ɕajlar ojnop turь, tomtьrkalar tyvyldeде verdi.

Aju em turguza ujuktaganca.

Агаштың ортозындагы емчек балдар.

Kojon valdarьn төрөп алган. Tort-lo kardьn ystьne төрөгөн. Kojonьnь valdarь tykty ɕьkan, onьң ucun sookko alдырvaj vastra көзіle көргилеp ɕat.

Tijinder vaza valdarlu volo bergen. Tyk ɕok tas, көзі vaza асылваган... ɕьлу ujazьnda ɕatкьлар алган, yrgelep ɕadьлар. ɕaььsla enezin emerge uьgьььр ɕadьлар.

Enezin emip alala vaza ujuktaj verediler. Ajudьn icegeninde vaza valdar var. Ус krezi vala. Olor tegin emip ɕatkan emes, ɕe muzьkalu emerде, кьнзьзьр varkьldazьр ɕadar.

Borsukta borsugaštар var. ɕaandap kalgandar, ɕьkkan-naң veri bir aj volgondor. Olor кьнзьзьpas. ɕe olor кьнзьškanda volzo, ugьlvas volor, borsuktyң icegeni tereң. Borsuktyң valdarьnьң tьrmaktарь bek te uzun da kacан ɕaandap algazьn icegen kazar nemezi var.

ɕaskьda.

Bis varьр, varьр ɕadala,
tura tyzedibis;
agaš ɕalandь көrip
ɕilьbirkep turadьььs.
Agьр ɕatkan suucaktар

Kanajda tavьštаньр агьр
ɕatkanьн
kanajda talan kelender
kozondop tanьrap ɕatkanьн
Ugьр bister turadьььs.

Ваарськтар uscьр keldi.

Kөrzөгө, kara vaarsьk!—dep kem de кьjgьrdь.

ɕьndap ta, kara vaarsьktар vijik terektiң vazьnda vudakta oturдылар. Boro kuckaštardьn kijninde olorgo temik-pegeni ucun olор ɕaаньda, karazь da eң ötkyre volьр көrynip турат.

Kara vaarsьkta ujazьna ьenes, kɵvɵn tyk ьuup tura berdiler.

Olor tereң ujanь suup ьat. Onor kiske kolьn sugьp volvos, karga tumcugьn sugьp ьetpes.

Kara vaarsьk kacan da ьaskьda keјden de, agaьtan da kursak bedireves. Onьn kursagь ьerde, ьerdin kьrtьzьnьn altьnda. Ol, ьajдын turkunьna syrekeј kɵp sadka la maala ьamanьn ьetirer kurt konьstь ɵltyrip ьat.

Kacan ol grjadalardьn ortozьnda, kursak bedirep seki-rip ьyrgende, kɵrɵgɵ ьilbirly. Onьn vazьp ьyrgeni syrekeј tyrgen emeьle kɵzyyn aь veri ьajkanьp, tuurarlap sekirip turar. Kenetke tura tyzer, bir ьanьn ьaar, vaza vaьka ьanь ьaar vurulьp turar. Vazьn deze birde sol ьanь bir de on ьanь ьaar ьavьzadьp cokьp turar. Tudьp algan nemezini kap-ьagaj azьrap ijele, onon aь ьygyrer vaza la, vaza la cokьp turar.

Kara vaarsьkty erten tura erte kyn ььkalakta, kɵrip turganь artьk. Erten tura sadka kandьj bir ьerde ьaantajьn tьm oturar volzon vaarsьktar slerge yrene verer. Coјloьkon casьp verip turar volzogor, ortogor tam la ьuuktap turar. Bir kanca volgon vazьnda, vaarsьk kursakty slerdin kolьgardaң aьp, iјnigerge ɵtьrp turar.

Агаьтан tyrgen bicik keldi.

Агаьтын ortozьnda suu kɵdyrilgen.

Ьas kelip agaьтын ortozьnda ьatkandarga ьaan ьetker keldi. Kar kapьagaj kajьlgan, Suular ьaandap ьaradьnaң aza verdi. Kezik ьerlerde ььn-la ьajьk voldь.

Kazьla ьanьnaң biske suu kɵdyrilgeninen kɵp ɵlym voldь dep tavьь ugulat.

Oncoзьnaң la artьk koјondor, momondor, ьalanьn ььskandarь ьerge ьyreten, ьerdin altьnda icegeңge ьadatаn andar syrekeј ьucьradьlar. Suu olordьn ьatkan ьerine kirgen. Andar erik ьokto ьurtьn taьtap kactьlar. Kazьlarь da volzo, suudaң kandьj la var argazь la korulandьlar.

Ьarattan suu aza vererde momon ьerdin altьndagь icegeninde araj-la tumalanvadь. Ol ьerdin aldьnaң ььgьp kelele, suudьn ysti ьaar comьp ььkty: ezinip kurgak ьer bedredi. Amьr ency volьp turgan ьerge ьedip alala, oјto kaptap ьerge kire verdi.

Агаş ортозынан келген тырген telegramma.

Алтыгъ җанына кәрды кемде кәдырди, җаан казыр аң-пың кара вазь кәрынди. ОI ене ају еки валазыла ськкан. ОI, иҗегенинең сьгала, оозың асыр естеди, оның кижинде агаştың ортозың җаар варды. Балдарь деже кижиненң секиризип мантадылар.

Кыстың туркунына ол сырекеј арыктаган тыги җелбер во-льр калган.

Emdi ol, syrekeј uzak ujuktaganyна, torolop kалган. ОI көзине не ле учурагандь онсозың җип җат: тазыларды, ыльтыгъ җылдың өлөндөрін ваза җилектерін. Учурар тараганды, коҗонокты ваза возотрој җат. Балдарь оның емсегін емип җат.

Suudың тозь көккөлөп турар тузунда җети plotnik suудь канайда кесип ськты.

(Plotnikтың куусьпы).

Suудың өрөги җанынан тоş шуулар калырап сьгарды бис бир узык тоştың ортозына җууктар братканыбыс. Бу ок минутта менің видумның алтындагы тоş төмөн ага верди, мен tentирildim. Men suудың өрөги җаның җар көрөrimде кор-куганыма тамагым тунда верди, уним ськпай, көзім караңу-лана верди. Тоştың воро кыртзы тызбрызр кәдырылып турды. Араај шылар менің җанымда суу җорлоп сьгыр турды. Араај шуулар тавыстаныр турганының ортозында. Осиptyң тавызы җаңырап турды!

Tarkagar... taraj vazьgar — vaška-vaška vazьgar... Ba-
гьp çat, kalak varьp çat kapşagaj mendeer uuldar!

Оньң çyzyne adaru cakandьj sekirip kalьp turdь. Me-
niң budumньң aldьndagь toş oокtolo oодьлp, kьçьrazьp
turdь, buduma suu tijdi. Men turьp cьgala көзим көгвөj
Osip çaar kalьдым.

— Kajdar keldin,—dep ol кьjгьрдь.—Tur! мьнда tes-
kinbe! çaньs çerge çuulbagar, vazьgardь oодorьm!

— Suuga tyzerivis,—dep men arajьn ajttьm.

— Uncьkpal.. suuga tenekte cөгө berer, sen deze мь-
наң cьгьp al...

Ozo vaştap Mokej Budьrin suuga tuze verdi. Ol on-
covьstaң artьk çaltanvaj varьp çatkan, kenetke onь budьnaң
tartьp ijgen cьlap çogolo verdi. Toş ystynde onьң çaньsla
vazьla taktadaң tudungan kolь көryndi.

— Bolьş!—dep Osip кьjгьрдь:—kөdrөгөr ondo çuul-
bagar, bir eki kizi volьşşьn!

Mokej ajttь:

— Kederi varьgar uuldar!.. Men voььm, . Aldьrbas...

Toşko cьгьp alala silkinip ajttь:

— Kөr мьnajda cьndapta suuga cөгө bererin.

Suuga өdyp kalgan kijmderdi le өdygi kalьrga arca-
мьk edip төмөн tartьp turdь: bastrazь la çьlьrkaj көzy-
gьp кьjмьктаarga uur, араaj, ьлçьрма volo verdi. Osip
kojon cьlap bir toştоң vaza bir toşko kalьp turdь. Keci-
re kalьjla, bir sekuntka tura tyzet ajlandьra көrip тьп кьjгьrat:

— Ej kanajda varar kerek көriger!

Çaratka çuuktap keler le zajьn, tam la oокtolьp одь-
льp elep kalgan toş, ulustar ulam zajьn la suuga tyzip turdь.

Gorod çaньna bisti өtkyre aгьza verdi, udavas bisti
Volgaga alьp cьgar. Ondo toş em turguza кьjмьktagalak,
bisti onьң aldьna kijdre tartar.

— Cөгөrivisten maat çok,—dep Mordvin arajьn ajttь:
çe çaan toş kenetke çaratka varьp syze verdi.

— Çygyr!.. dep Osip кьjгьгьp cькть—kancala var ky-
ciң le çygyr!

Toşko kalьдь, tajkьlala çьгьla verdi. Mordvin la men
tura tyştivis. Osipka volьzarga sanaganьbьs.

— Çe çygyr!

— Turьgar өвөгөн...

Ol vazьn төмөндөtti

— Men budьm sьndьrgan oşkoşьm turьp volьboşьm.

Bis onь kedyrip alala apardьvьs ol deze arvanьp turdь:
— Suuga tyštiger uuldar!.. Ustynde kar çok toştь [tal-
dap vazьgar, ol bek volor...

Suuga edip kalgan vojlorьvьs, omok volьp çaratka
cьgьp keldibis.

Çaskь çañmьr.

Kөznөktin aldьnda em turguza çarьk,
Bulutardьn ortozьnanь kyn çaltьrajt,
Kuckaştar vojьnьn kanadь-la
Kumaka ezinip cьrkьldajt.
Tөneriden ala çerge çetre
Kөzөгө elbirep çuuktap kelet,
Altьn toozьnga tuttьrgandьj
Onon arь agaştar көrinet.
Eki tamcь көznөkkө cacyldь,
Çarььnganьnanь mөt çьtandь,
Nede sadka çuuktap kelet.
Çalbraktardь şьlьradat.

Кьra vaştaganьnьn vajramь.

Beş çys gektar çer syrerге kerek.

Beş cas erten tura kolhoz sygyncily tavьştana verdi.
MTS-ten traktorlu eki traktorcь keldi. Avralarla saldalar
oroomgo toloj verdi. Tavьş baldardь uьgustь. Olor orom
çaar' çygyrdiler. Bir canaktu atta maanь çajьlьp turdь. Onь
dugaa çava tanьp salgan emtir. At vazьn serpip turdь. Ma-
anь elbirep turdь.

Çalaң bu turь. Bastra çalandь typ tynej çiiрme bөlyk
edip salgan, kazьla bөlykke on saldadan vardь.

Kurc saldаның misteri eecij—teecij semis kara balkaştu
çerdi andandьra verdi. Kolhozçılar izin vaştadь.

Arakьzaktь la progul'şciktь karuuna.

Çalku Ferapont

Remontь udadьp saldь.

Ças çedip kelerde:

— „Emdi teginde kyn çetpes“—dep

Çalku ajdър turar boldь.
Arakъzak konjux attardь,
Torolodър argъзър saldь.
Onco ulustьң aldьnda
— „Adьcak emes çorgo“ dep
Ajdър turatan boldь.
Usьnda arakъzak la çalku
Çargъ aldьnda karuuna turdь.
Izin kiceeves. neme kereksives?
Çalkular la arakъzaktar,
Oncoзьнъң karuuna turър turar.

Çalku la kuckaş.

(Jakut ulustьң cөrcogi).

Çarъk çerdin ystynde çalku la vaza bir kuckaş çurta-
dьlar. Bir katyp çajgьda çalkuga syrekej izy boldь. Ol
ajttь:

— Oj kalak izyyzin! Emdi le varър suuga ezingen ki-
zi, çakşь volor edi.

— Ne oturьң, varър ezinzeң—dep kuckaş karuuzьң
ajttь.

Çalku deze suuga sygynip kirer edi, çе kijimin ceci-
nerge çalkurър turdь.

— Sege ajdarga çakşь—varър ezinzem, men suuga ty-
ze cөgөрimneң maat çok.

— Sen suudьң çaradьndagь өлөңneң tudunzan suuga
cөkpөziң.

— Men өлөңgө kolьm kьjdьrър alarьm.

— Sen tere meeley kijip alzaң:

— Olor suuga өdө verer.

— Sen kijninde kurgadър alarьң

— Kurgadър alzam, çьrtьla verer.

— Sen көktөp alzan.

— Ijnege men savarьm kadadър alarьm.

— Sen ojmok kijip alzan.

Kuckaş kicinekte volzo, çе çalkudь yredip turganь
ogo ujat boldь. Ol kuckaştь tudarga tura çygyrерde, kuckaş
kalьrt edip uca verdi.

Çaан çaңмыр келер еmdir.

Çaskьda kicinek çeenderi,
Çaraş kyn taadyzь la cылар
Bulutтар kajnar ojnody.

On çaңыndağь talaazь
Çaңьs tuduş bulutka
Bektelip tumandady.
Çergelej боро ucuktar
Çerge çetre cөijldi.

Çe bulut ickerlep keldi—
Çaан çaңмыр келер турды!
On çaңьнса sygyncily çarьды,
Ondo çaңмыр toktop turь.

Bakanьң kuvulğanь.

Kөldөgi vakalar uьguna verdi. Suudyң ystyne cығьp, tumcuk yjterile yc ajь tolyktu oostoryң suudyң ystynde tuttyлар. Bir çaан vaka suudyң çaradyна oturьp alala, vudyçaktarьп epтер salған kijninde paрьdadь:

— Bak, vak...

— Bak, vak, vak— dep өskөleri karuузың verdi. Bak, vak, vak, vak, vak, vak.

Bak, vak, vak—dep vaza kozondoglaјt.

Bak, vak, vak—dep өskөleri karuың verdiler.

Bakalar yrkenezin suuga төgip salдылар. Bазь la yrkenezin ajlandra çьmzak өtkyre çarьk көriner çelim le tuduş-тырьp kojгон.

Çьlu voldь, көl çazьldana verdi: çelimdej yrkenezin kyn cыьdat. Olor kapşagaj өzip çat. Onoјьp турғаньның vazьnda, olordьң icinde cickecek kujruktu, kicinek vaştu volcok nemeler kьjмьktandy. Yrkenezi icinde çadarga olorgo tapcь voldь. ol çarьldь, çajьm çerge ezine verdi. Bазьның eki çaңьnda tyугen çakady тьnатын саңьтарь өsti.

Emeş өsti çoonody, көstөri acьldь, oozь temdekteldi.

Ol suudagь өзөр nemeden kursaktapьp tura verdi.

Çaан udagan çok volcok vaştardьң kijin çaңьnda buttarь tura verdi. vaza bir nedelenin vazьnda, aлың koldorь өsti.

Bakacaktьң icinde өpkөzi өsti.

Bolcok vaştar ulam saјьп la suudyң ystyne ezingilep cығьp, тыңьp turar voldьлар.

Kujrugъ çyre kьskara verdi, ucunda çanьs coltugaş artь.
Bakacaktır suudaң cьgьp alala suuda da, çerde de çy-
rip turar boldьlar.

Emdi olor suuda өзөр nemedен kursaktanarga turgan-
darь çok, çarşьk kurttardь kalagalu kurttardь, vөkөнөktөrdi,
cьmьndardь çiglep çat.

Tiry turacaktır.

— Karşagaj! veri keliger!

Baldar koktьj çanьna çygyryp keldiler.

Koloskonьn tyvinde vatkalgalan cөptin ortozьnda vol-
cok nemeler arajьn kьjмьktar vargьlap çattь. Olordь çal-
braktardan çelimdep etkendij volgon. Bolcok neme cirip kal-
gan çalbraktardьn ortozьna çatkazьn, onь açaarvazьn. Bol-
cok nemedен vuducaktarь cьgьp kalgan. Olor çalbraktardь
vojь çaar karşagaj tartьp alьp turdь.

Bolcok nemenin icinde kem de çadьp çat. Bolcok ne-
menin icinde kem çadьp çat? Kөрөlikter. Bolcok nemeni cь-
garьp aldьlar. Bolcok nemenin icinen, uzun, suudьn ak kurtь
cьktь. Altь vudьcaktu, vaştu. Kurt bir balanьn kolьnda aң-
danьp çattь. Ol alakanьn suuga suktь.

Kurt tajkьlp toolonolo suudьn tyvi çaar cөгө verdi.
Suuda çyrer çaan koңs kurtьn kijninen syryşti, tudьp aldь,
Kurt vөzonorgo albadandь, çе sondop kalgan volgon.
Koңs vazьnan өtkyre tiştөp alala çip saldь.

Çuukanьn tyvindegi ondьj turacaktarda көp kurttar çur-
tap çat. Kynder өdip kurtar çaanap çat.

Kurt özip çaandap cьgarda, turacagь tapcьp boldь. Kurt
onь kenidip çazadь. Onь sranaj cymi çok ep arga la edip
turgan. Kurt cirip kalgan çalьrak taap algan. Onь kemirip
yzip alala, çөrgөmin çeliminин volьzь-la turacaktьn kuju-
zьna çarşьrьp aldь. Kөp yzykterdi çuup alala, çelimdep
turdь. Turacagьna çatsa koңs onь көrip volbos.

Bөkөнөktin өlymi.

Bөkөнөk vиuntьk suudьn ystynce ucьp oturala kьңь-
lap kozondodь.

Men vөkөнөk, kargan vөkөнөk.

Қанаттарым çuka,

Buttarым uzun,
Tumcugым ыткыр,
Symelyum, ыaltanvazым syrekej.
Oncozь menen korkьjt.
Oncolorьn tudarga vilerim
Aн tudarым, kuш tudarым,
Kizini de kavарым,
Kan iceeci culmus meni
Bir de neme tudьr volvos.

Segertkiш onь ugala ajttь:

Bөkөнөk symecin-le epiline maktanva. Yrgilep turgan
agaшtьn ortozьnda, ыitkek sasta ыөrgөmөш өзip ыat.

— ыe tudup kolvos emej! dep bөkөнөk ajttь.

Кьнылар kozondojlo uca verdi.

Uckan, uckan bөkөнөk, ыөrgөmөшtin ujazьna varьp oturdь.

Cickicek usuktarь bөkөip, bөkөнөktin edin tudьr aldь,
bөkөнөkti ыalvrakka ыava tartь.

Bөkөнөk kanattarьn

Talьynarga sanagan

Kanattarь arьdь:

Buttarь la vazarga sanagan

Buttarь vadaldь:

Tumcugьn ыьгарьp alarga sanagan.

Tumcugь ыаршьndь.

ыөrgөmөш bөkөнөktin kalgancь tamь ыаньna ыetire
soordь.

Bөkөнөk mьnda өldi. ыөrgөmөш emdide sasta ыadьp
ыat, өskө bөkөнөkter sakьp ыat.

**Uzun tumcuktu Bөkөнөk Bөkөнөkөvic la
kьska kujruktu.**

ыelber Miшka kereginde cөrcөk.

Uzun tumcuktu Bөkөнөk Bөkөнөkөvic ыalvak ыalvraктьn
aldьna kirele, ujuktar kaldь. Ujukь arazьnda korkuшtu kьjь
ыььp turganьn ugьp ыat.

— Oj kalak! kalak, kalak ajrьgar!

Bөkөнөk Bөkөнөkөvic, ыalvraктьn aldьnan ыььp kelele
vaza kьjьььp ыьktь:

— Ne volo verdi? Nege kьjьььььp turьgar?

Bökөнөктөр deze уккылар, кыңлазыр, кыулет, бир де неме аайлар болвос.

Калак өрөкөн! Бистин сазыыска ажу келген, ужуктаарга чада верди. Өлөнгө чадар тузунда, тургузала чаңыс аай чыс бөкөнөк, ылса төзөндү, улу тынарда, чыс бөкөнөкти чуда салды. Ож карындаштар, четкер тавылды.

Узун тумчукту Бөкөнөк Бөкөнөкөвич тургузала цугулданды:

— Токтогор, кыңлашпазатар!—деп ол кыжгырар сыкты. Мен емдиле ажуды ваза сыйр саларым.

Ож, өвөгөн сен бу кайда келип чадыр алган?—деп Бөкөнөк Бөкөнөкөвич кыжгырар сыкты.

Челбир Миша бир көзин ачты бир де неме көрүнбөй чат. Ваза бирзин ачты срааайла онын тумсугынын чапында бөкөнөктөр учур турганын, араждан ла көрүп алды.

— Сеге не керек?—деп Миша адаыр сыкты.

— Слер, өвөгөн, ezen-амыр, су-кадык тузында тынап аты варыгар.

Миша еки көзин ачты, тыр турган танма чаар көрөлө, тумсугыла тыркылдаты, бир чапы чаар анданыр алала, тургуза ла козырктар верди.

Бөкөнөк Бөкөнөкөвич воынын бөкөнөктөрине ошто учур барала ваstra saska чапылта айдур чат:

— Челвер Мишаны мен ерты коркытым:

Бөкөнөктөр oncoзь Бөкөнөк Бөкөнөкөвичти еесий учтылар. Учур келеле көрөр болзо, ажу кыжыктаныр чатканы чок, чадыр.

— Че, мен слерге айткан чоым-ва: көөркий коркыган воынса, өлүп калган,—деп Бөкөнөк Бөкөнөкөвич мактаныр турды. Кары емеш ачу болды, чааны канды ажу едил!

— Бу ужуктар чаткан тур не карындаштар!—деп ажудын тумсугына келеле, ажу кайра туртынарда тумсугына арайла кирбеген кичине бөкөнөк кыңлар айтты.

— Канды ужалва танма! Канды чыс чок едил! дезип бөкөнөктөр oncoзь кыңлазыр, oncoзь чаңыс аай коркушту кыулеп көдырдилер.—Беş чыс бөкөнөкти ылса төзөнгөн, чыс бөкөнөкти чуда салган, воы deze бир де керек етпеген болдоду ужуктар чат.

Челвер Миша deze ужуктар, тумсугы ла сыгырар чадыр.

Бөкөнөк Бөкөнөкөвич учур келеле, ажудын кара тумсугына узун тумсугын кадаарда,—Миша тура чыгырды. Коль ла тумсугын кармай алды, Бөкөнөк Бөкөнөкөвич касанда болвонгон немедий уца верди.

Қапайтты өвөгөн қаравай тұр-ва?—деп Бөкөнөк Бөкөнөкөвич кыңладь,—вар мынаң ағы, оның өскө коомой болор.

— Мен варвазым,—деп кийін видьна кайра отурала, ажу адылды.

Мен слерди онцогорды ылса вазарым.

Бөкөнөк Бөкөнөкөвич ваза ысыр келеле ажудың көзінен келіп тутты.

Ажу сугулданды. Бір кайыңды тазылы ла құла тартып ала-ла, оны ла бөкөнөктерди тоқпөктор тура берді.

Сокон, сокон, сағы сыға берді, бөкөнөктер деже оның ыстыне кыңлазыр кыулезіп турды.

Усунда Мішаның төрт цинезі сыға берді. Бөкөнөктерди онцозып ылса төзөнергө өлөңгө тоғолоныр тура берді Бөкөнөктер деже оның ыстынде кыңлазыр турды.

Ажу тумсугын қеніске қазырды, бөкөнөктер деже ажудың куйругына қарсындылар.

Михайл Ивановичка варарға керек, ұятты неме, көркүңсәк деп ақдарлар.

— Михайл Иванович, слер қаан кизи ылар-ла не верізіп, воіғырды амьратпай тұрығар! Оңды керекке водолвос немени неге водор тұрығар,—деп саста вака ермектөندی.

— Сындап та не верізер олар ло, деп ажу сыгынп айтты:

Місқа бурұлып алған воіыңса ла састаң қасыр маңтады. Бөкөнөктер деже кыңлазыр қат.

— Ой, қарындастар тұтсағар! Ажу қаса верер... Тұтсағар!..

Erten tura.

Қыдыстар қалтыразыр өтті. Булуттар отты болды.

Ақ туман өзөктер күйіп қайды.

Қысқиды сууда, қырааның вьсырағ вурывен вері, Таңдақталыр кызы таң қайылат.

Сергек кулузын ыргилейт. Айландыра кизи, табыс қок.

Calьndu cicke çolьsak көrinet,
 Çьraa agaška tavarzaң çyzine senin.
 Çalbraktardьn mөnyndij calьn төgylip kelet:
 Kicenek salkьn kelgende-suudьn ystyn tyryltet.
 Salkьnak kelet, suudьn çyzin kylymzredet.
 Tavьštaпьp өrtөktөr usьp-çogolot.
 Raakta, uraakta kyzyni şьпьrajt.
 Çapaştаgь valьkсьlar uьgunat.
 Uularьn, kajьktарьn алганca kemege kelet.
 Kyn cьgьзь кьp кьzara кyjiр cьgat.
 Kuckaştар kyn saьп kozoң салат.
 Agaştар da kuuzь kirip kylymzrenet.

Өртөктің балдарь-la balдар.

Çoldo tooзьпнь ortozьnda men derevnениң balдарь
 çyrgenin көrdim, olor bөrky-le neni de sogьp çadьlar. Ka-
 can men olorgo çuuktap kelzem, olordьn koьnda birden
 çerdin өrtөginiң balдарь var emtir. Kicinek, çerdin өrtөgi
 çoldь kecire derevnени aьлапьp balдарьn suu çaar apарьp
 çatkanьn ugьp aldьm.

— Sler emdi olordь kanajдарьgar?—dep olordon men
 katulanьp suradьm,

Olor karuzьn ajttьlar:

— Bозodьp ijeribes.

— Sler vozodorgo turgаньgar ol turь—dep men katula-
 ньp ajttьm—sler onь ne kerekty tutkanьgar? Olordьn ene-
 zi emdi kajda?

— Ol oturь—dezip balдар mege çanьs yn le кьjгьrь-
 зьp ajttьlar.

• Kədrləri urak emes çerde par tartkan tən çaar kolın uladılar.

Онъ устынде korkugанына оозып асыр алган өртөк отурдь.

— Kəşsagaj vozodьgar! dep men baldarga kьjgьrdьm. Barь өртөктің valdarьn vozodьgar.

Olor sygyngen neme сылар өртөктің valdarьn tudungan-са tənнің ysti çaar çygyrdiler. Enezi emeş kajra усть, kacan valdar çyre vererde, valdarь çaar mēdep keldi. Voь-ның tilile olorgo nenide kəşsagaj ajdala, sula salgan kьra çaar çorgoloj verdi. Онъ eecij veş toolu valdarь çorgoloştь Sula salgan çerdi өtkyre derevneni ajlanьзьp, bir vile өртөктөр kəl çaar çoruktар vгаattьlar.

Men sygyngenime vorkymdi cecip, olор çaar talvan- dadьp kьjgьrdьm:

— Örtөктің valdarь, çolьgar ьгьstu volзьn!

Baldar katkьгьшть.

— Sler nege katkьгьзьp turugar, valdar?—dep men baldarga ajttьm—örtөктің valdarьna kəlgə çederge çenil volor dep turьgar-va? Kəşsagaj vorkygerdi cecip, çakşь volзьn!—dep kьjgьгьzagar

Borykter kejde cьkьladь. Baldar oncozь çaңьs yn-le kьjgьгьштьlar:

Örtөктің valdarь, çakşь volзьn!

Mənyzy kajdan baştap agьp çat.

Mənyzy tьm agьp çat, cьrajь ery, taştьn çaңьnda, eme-ze artuda mənyndij çaltьrap turat.

— Mənyzy kajdan baştalьp agьp çat?—dep Iljuşa Sinitsin suradь.

— Grivanovodon baştap akkan—dep Kolja Klimov karu-зьn ajttь.

— Grivanovadan emes, Dubtsovton—dep Sema Kosa- rev ajttь.

— Ol kanajda Dubtsovton keleten?—Dubtsь—tuku kaj- da turь, Mənyzy deze mьnartaң agьp kelip çat.

— Mьndьj volзьn, karьndaştар,—dep Iljuşa ajttь, suudь çaratар өrө varalьktар, voьgьvьs bilip alarьvьbьstar.

— Raak volzo, kanajdar?

— Oşkoş-lo varalьktар.

Bir kyn өткөн кижинде бистің чорыксыларыбыз, Мөһөңзү кайдаң агыр келген вазып таварга чыре вердилер. Олор беҗ кизи болгон. Сранай-ла чаан дегени—Петја Ыков—арказына калаш ла кортоско салыр алган кичинеке таар чыктенген колында алгыжу варыр чатты.

Мөһөңзү кичинеке кара сууга четире кичинекеп браатты, оны кечире ченил калыр ийгедий болгон. Мынды черде суу тын шырлап чатты. Кезик черлерде тууразь чаандар чаан емес келдиди турды. Суу анды черде тым турган. Чаныс ла мында чаратка уја салатан карилаҗастар учур, суудын кужузында балктар сомыр турды.

— Тукү ондо канды-да дөрөвнө тур—деп Колја икери колун улар айтты.

— Онызъ Александровка,—деп Петја айтты.

Сагалы чаан крест'янин, бистің чорыксыларыбыз көрөлө, кыжырды:

— Еј валдар, слер кайдан келгенигер?

— Бис Лопуховкадан келгенибис.

— Кайдаар варыр чадьгар?

— Мөһөңзү кайдаң ваҗтар акканын көрөгө турбыз. Крест'янин каткырды.

— Ол слерге неге керекты?

— Тегин-ле билерге чадьбыз. Слер, өвөгөн кайдаң ваҗтар акканын билеригер-бе?

— Билеј кайдаын, војым ого варыр чыргем ол, валдар, сранай ла Көринер деп туудын едигинде болор.

— Көринер?

— Онды, онды, онын вазына сыгыр алгазын, ајландра ураак көринет, онын учун оны көринер деп адалан.

— Ол кайда?

— База үс километр крези барзагар, Мөһөңзү он чанын чаар бурлар, мында eski теермен болор, слер он чанын чаар көригер, чараттын вазына кыр чакшы көринер.

Касан кичинеке чорыксылар чурт чаткан черге келерде, кын чавызай берген болгон. Чолдо крест'янга туштаар тунда олор Гриваново деп дөрөвнеге варыр, угыр алгандар.

Уулктар ором-ло еки тураны өткөлөктө, кенетке кичинеке чөлвер ийдик мантап келе, чаркырада уйр олорго калыр верди. Ол Колжанын тосыгынан арајла тистеведи.

Турдан уј кизи сыкты. Ол уј кизи балдардан сурды:

— Еј уулктар, кайдан келдигер?

— Бис Лопуховкадан келдибіз.

— Kajdaar varьp çadьgar?
 — Kөriner dep tuu çaar.
 — Ne kerekty?
 — Mөnyzy kajda vashap akkanьn bilirge turьbьs.
 — Mөnyzy? Ol slerge ne kerek?
 — Tegin-le bilirge turьbьs. Ol kajda vashap akkanьn bilirge-be?

— Sler çeder çerigerge çuuktap keldiger. Bu suudь çakalar bargan çol-lo, varьgar. Kara suu slerge çolьgar, ondo edip salgan sruv var.

Seryyn agaştьn ortoьpca, suudь çakalaj valdar vardьlar. Mьnda ol taştьn arazьnda emeş-le korlop çattь.

Burulьkta ulcaktar çarьk ucar suu taştan tyzip çatkanьn көrdiler. Mьnda çuuka çaar suu kazьla çapьnaç kelip turdь.

Olor oncoь çuukadan arь bir kanca kulaş çerden cььp turgan emtir. Çaan kara-suu sruvtaң agьp çattь.

— Kөrzөгө, çerden suu kanajda cььp çat.

— Ura! Tapьbьs! Bistin Mөnyzyvis mьnaç agьp turgan emtir ne.

Çazьl tavьş.

Çazьl tavьş kyylep keldi,
 Çazьl tavьş, çastьn tavьzь.
 Kenetke salkьn oьnop çajьlat,
 Agaştardьn byrin çajkandь-
 rat.

Cecekterdin tooььnьn көdy-
 ret,
 Tenerige cььarat! Kej de,
 suuda
 Oncoь çazьl...

Çazyl tabьş kyylep keldi
 çazyl tabьş çastьn tabьzь.
 Sytle cасьp salgandьj.
 Vişnjаньn sadtarь turat,
 Arajdan tabьştanat
 Çьlu kynge çььp kal-
 Karagaj agaş anda

Çardak, omok şuulajт.
 Çanь çazьldardьn çanьnda
 Kuu çalьraktu lipa
 Ak kajьn vaza mьnda
 Şankazьn çajgan turat.
 Kicinek bargaa tabьştanat
 Uzun eləndər tabьştanat
 Çanь kozon kozonđozot.

Çajьda.

Tan erten. Agaştardьn arь çanьnan kyn kəryndi.
 Agaştar tabьştana verdi. Kuckaştar kozondəştь. Agaş
 ortozьnda çurtaacьlar oncozь iştengilej verdi.

— Tr-ru-ru-ru-u! Tram-tam-tam. Tru-ru-ru-u.

Bu ne boldь? Kem oncozьn cəcьttь?

Çalanga gorn-la varavanьn tabьzь-la kolonnalu valdar
 cьktь. Vozatьj komanda verdi:

— Otrjad tur! Çe valdar, vis ajьььsta. Bajkanьььstь
 çazajьktar.

Bir cas volgon çok, vastra çalanda bajkandar agara
 verdi. Baldar agaştьn ortozьnan odu odurar budak teerip
 vardьlar. Agaştьn ortozьnda çyzyn-çyur ynder çьңьrap
 turdь:

— Kərzən, bu kurtardьn kəvizin!

— Bu kurt volьptьr-val! Cьmalь emtir!

— Kərzən, kərzən bu kurtьn çoonьn.

— Men çaan konьs taap aldьm.

— Baldar bileriger-be?—dep Senja ajttь—kolleksiya edip
 alalьktar. Onьzь bistin şkolgo lagerden apargan sьjьььs
 volor.

— Syrekej çaradь. Sanja çakşь sananьp taptьn.

Baldardьn izi kajnaj verdi. Olor çyzyn-çyur kurttar,
 agaştьn ortozьnda, suuda çyieten nemeler salar bankalar,
 kicinek kajьrcaktar, knigalar taap aldьlar.

Çajьla la çuudьlar. Kandьj neme agaştьn terezinde çada-
 tanьn, kandьj nemeler çalьraktan turacak edip çat, kandьj
 nemeler çadьk-tənəştin altьnda çadьp çat, onь oncozьn bi-
 lip aldьlar. Biryzi de onьn kijninde cьmalььn kurt dep
 ajtpas boldь.

Ağaş.

Yrgilep turgan azyl ağaştıñ,
albraktarın tandıak arǵdat.
Otko arǵtkan buluttar,
Şiliden koryngendij sunda korynet.
Korımga sygara cecекter osti,
Sygala vazyna turyp kor,—
Tumandy otkyre! kandyj uzak korynet.
Tuurazında arajdan urt korynet
Kuckaştardın uni анылань төgylet.
Neni kozondop atkanь वोjьñ bil.
Byşkan mazak neni сымыранат?
Karasu neni куусындаjt.

*Ağaş kor bolzo kaz kor, kaz
kor bolzo az kor, suu kor bolzo
olon kor. Biz ağaştan biz
kanca million sezenke edez,
biz sezenkele deze, kanca
million ağaştı oztop salaz.*

Ağaştıñ ezizi.

Ağaştıñ насьзы vol, onь korula.

Ağaştıñ насьзы, vyr сындырvas, ağaştıñ terezin sojbos.
Ol albraktar yspes, vekoјtpes, aş ağaştı ajkavas. Ol ağaş-
ka сыkpas, tazyln da kespes.

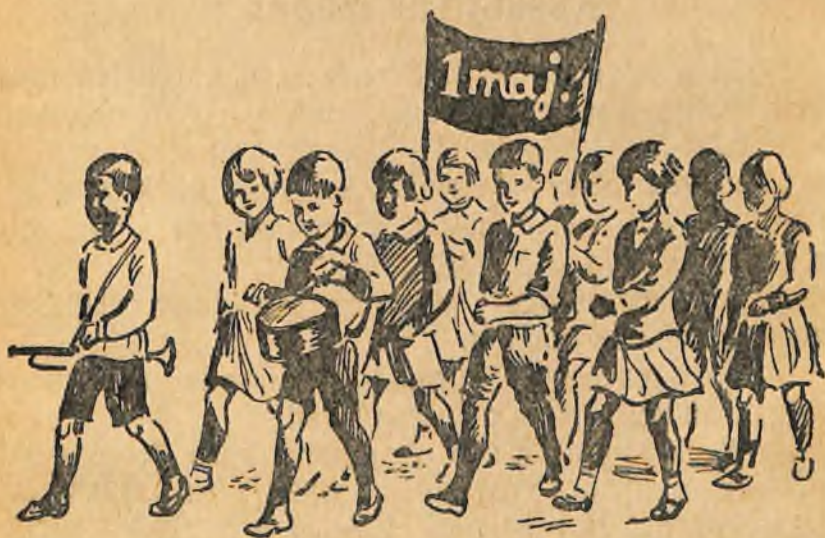
Ağaştıñ насьзы ağaştıñ ortozynda ot salyp oрт сыgar-
vas. Ağaştıñ насьзы ağaştıñ terezin kemirip albraktarın
kertip turgan yzyn—ууr kurtardan kuştar korulap turganьñ
biler. Ağaştıñ насьзы kuştardın ujazьñ sacpas. Kuştardın
ujazьndağь сымырткань alvas. Kuştıñ balazьñ tudyp alğan-
da, onь ujazьna salyp kojorgo kiceenip at.

Ağaştın ortalığında.

Ağaştın ortalığında çalan çerdij çajm emes: çe izy tal tyşte ondo syrekej çakşy... Ağaştın ortalığında kizi neni körwös dep ajdar: kızı, kyren uzun karagajlar ijnedij byrlerin kalandadyr algan turarlar. Çazyl çojgonoktor, војњың katu byrlerin bykter algan tur. Çydy çaraş byrly, byçyraş kajynda çaran byr kalgan makat byr tur. Boro aspak kaltyrazat.

Ölennin ortalığında çer çijleginin ak cecекteri көrynip tur, çanynda deze çydy çaraş çijlek kızaryp klatkan çadat.

Men sege ezendy keldim,
Kyn çykkany ajdarga sanady,
Ony izy çarygyna,
Çalbraktar kalbandaza verdi.
Bastra agaştar ujugunany,
Kaz la byrler ujugunany,
Kaz la kuştar kalbagany,
Çaska sygynip çyrgaganany,
Sege ajdarga keldim.

Başapky Maj.

Bis var byr çadybyr...
Bister krajdan,
Krajga çetire
Kanca, kanca milliondor.

Ej baldar,
Bis çaar keliger,
Bistin kolonovska
Kelip kozo vazygar.

Мааньлардың тiл алышкань.

Майдьн ваҗтапкь куньнде ваstra телекеј устынiн кол кыци ле җаткандарь оромго сыгыр җат.

Bistin орооньвьстьн iшмекчилери, колхозсыларь, ваstra кол кыци ле җаткандарь кьзы мааньлу варгылар җат.

Bistin sovet respublikavyстьн кьзы мааньзь ваstra телекеј устынiн iшмекчилерине ајдыр җат:

— Bis җены җенип алдывьс. Bis куктывьс. Bis ле козо вазьгар. Bis slerge воьзарьвьс.

— Баҗтапкь мај езендик волзын!

Bu ok кынде, gran арь җапындагы iшмекчилер izin таҗтаp demonstratsijaga варь җадылар.

Ondo sovetter җок, Gran арь җапында iшмекчилердин кьзы мааньларь капиталисттерге ајдыр җат:

— Sler-le, вазьсыктаp тургандарла—капиталисттер ле удыр җуулазарга iшмекчи класс велеп туру. Soviet орооньпын iшмекчилерини кьсьруузын bis угьр җадывьс. Olor bisке воьзар. Bis куктывьс. Bis җеныге җедип аларьвьс.

— Баҗтапкь Мај езендик волзын!

Кьскылым маань.

Җколдын езиги минут тоозьна ла асыльр, җавыльр турды. Baldar җколго кийдире җыгырдилер, кuckаҗтар оҗкоҗ җуркуньзыр турдылар.

Oroomnon җеze вазьа онды-ок җардак омок тавьҗ угульр турды. Kajra асыльр калган көзнөктөн кын кийдире җальр җактань җарьк едип темдектер җадат.

Җколдын каруулсыгы Трофимовна, вазьа оньн җеени Степа көзнөктин алдында турдылар.

— Җаан ене, ьллар туругар-ва? Baza-la ада енемди сажьҗка алындыгар-ва? Җе куусьндагар!

— Neni куусьндарым? Sagьзьма кирип ле келgende, карьксына вередим. Meniң уулым, seniң адаң җардак, сась васьраҗ козонсь кизи волгон... Җаантажьн ла алвать керегинде, җажьм җырым керегинде козондоp туратан... Bir катп ол ајдыр җат: „Баҗтапкь мај ваstra iшмекчилердин вайрамь“.

Kөрзөм seniң адан ла енең еку gorodьтн арь җапы җаар варарга җьждьньр турдылар. Енең вазьа фабрикада iштеp турган.

Olorgo fabrikadan nökörlöri keldi, olor ajdıştı:

— Aleşa, sen kuıcsın ajdarın.

Ondıj kuıcsındar kereginde Aleşa tyrmäge vaza kör-
le oturgan. Men ogo ajttım:

-- Aleşa, severlener kerek!

Ugatan bedi menin sözimdi! Çanııs la katkırdı. Barar-
ga veletene verdi.

Kyn vaza bygıngi ok ылар ылар turgan, e mındıj
tavıı ok volgon: eskide işmekci kizide vajram var emes...

Olor vararga sanadılar, sen deze nötijn ciler uıgunır
kelele, ыljaj verdin. „Ene!“ Ol tuzunda sen bir aıtu
volgon.

Çyre verdiler. Men olordı sakır otırm. Kursak ve-
leter salganm. Kelbediler. Saktadımla saktadm. Kyn azyr
vraatkan, ucunda anııs Nastja andı. Çyzyn kizi körer aajı
ok emtir.

— Alešan'ka,—dep kıjırdım,—ol kanajtı?

Arajdan la artına ығыр aldıм... İşmekciler gorodтын
ағы апына уulgan. Мааның kedyrip аја tudır turдыlar.

Војының kозоның başadılar. Kuıcsın ajdadan ulustar
agaıka ығыр aldı. Seniң adan vaza agaıka ыкkan... Оның
yni art, sraıaj la андıj volgon. Ulustar оның kuıcsының
ugır at. Kөerkijlerdi kazaktar kurcagan... Mantatкыlap ke-
lele kamсы-la sogır tura verdiler..,

Atкыlap tura verdiler... Alešanь agaıtan oklo ltyre
adıp tyzyrdiler.

Nastja işke ölinip turdı... Erikcil volgonь onьң çyregini çip salğan. Çetkyrer volo verdi. Kwartira сыktu çaman. Oorьj la ölip kaldь. Bis eky-le artьp kaldьbьs.

Ex, emdi көрзөн! Bistin ulustar kolonnaga turьp çat, мааньbьz velen...

Çaпыs la emdi кьзыl маань usun kizini ajtpaj çat...

Şkol valdarьnьң kolьnda çap çat bicikty кьзыl маань çalьrap turдь. Ondo bicigeni: „I кь maj ezendik volьzn!“ . Ozo kacan bir öltьrtken işmekcilerdin kanьndьj kicinek кьзыl çьldьstar baldardьң tьzinde kyjip turдь.

— Çe, çaan ene men varadьm! Stepa alanьzvaj tьң-tьң vazьp kelele, şkol valdarьna koştoьj tura verdi.

Majdьң vajramь kaan tuzьnda.

Çaan oroomnьң arь çaпыnda tolyktan baştalğan kapcal oromdo, çys krezi kizi çuuldь. Onьң ortozьnda Vesovşci-kovtьң yni çaпыланьp turдь:

— Кьзыl—kattьң kanьп сыga tudьp алғань сыlap bistin каньbьsть сыga tutкьlap çat.

— Сып—dezip bir kanca ynder сыньrap karuzьn ajtьlar.

— Kiceenip ok çat!—dep Andrej ajttь—акьr, men вагьr ogo volьzajьn!.. Onьң koо yni сыньraj verdi:

— Nөkөrlөр! Bastra çerdin ystynde:—evrejler, nemets-ter, anglicandar, tatarlar, onoң do өskө çyzyn—çyyr alvatь çadьp çat dep ajdьzat. Men ogo vytrej çadьm. Eki le çyzyn alvatь var, voьj voьjlorьң көrişpes kacanda amьr çadьp volvos alvatь var,—çoktu la vajlar. Baj frantsuztar, nemets-ter, anglicandar işmekci alvatьnь kanajda tudьp turganьp көrөr volzogor, olor oncozь işmekcilerge өşty volgonьp, olordьң tamagьna sөök volgonьp көrip alarьgar.

Ulustar ortozьnda kemde katкьrdь.

— Bir çaпыnaң көrөr volzogor, işmekci—frantsuz, tatar, turok, bis orus işmekciler ijtin çadьnьp kanajda çadьp çadьbьs, olor vaza onojdo ok çadьp çat.

Oroomnoң alvatь tam-la көptөp kelgilep turдь. Birzi birzinin kijninen unсыkraj moьnьp сөjip, vidunьң vazьna turьp, асьktanьp көrine le, kicinek orom çaar kirgilep turдь.

— Politsija!—dep kemde кьjгьrdь.

Çaаn оroomноң кичинеk оroom çaаr турган улустъ көс-
төр, камсыларың чапыр, төрт attu politsijalar mantatкылар кы-
гырдылар:

— Tarkagar!

Ulustar куун—кыс çok attarga çoldъ vozodъp çysterin
сыгсыжыр турдъ.

Bir kezekteri cedenge сыктылар.

— Cockonyң valдарың atka mindirglep salgan, olor
deze мыркыldазыр çat, vis çuucыл dep vodongылар çat,—dep
kemniң de yni ajtkaы uguldъ.

Andrej kapcal оroomның ортозында чапыскан artыр kal-
ды: ogo vaştarың serpip eki at tavaгыр турдъ.

Belen vol!

Telekejdyң ystinde,
Кызы маанылар çайылыгар.
Ішmekcilerdin valдары,
Bisle kozo vазыгар.

Çarkынду çyрым,
Çuuktap klat ol,
Pionerdin sezi,
„Kacanda belen vol!“

Garri Ajzman.

Garri Ajzman Amerikada şkoldo yrengen. Мында ol
pionerdin otrjadың төзөdi, otrjadka şkoldo yrenip турган
proletarlardyң valдары oncoзы kirdiler. Nөkerleri le kozo
ol bir kanca pionerdin otrjadың төзөгөн.

Bir katap pionerlerdin çuuny boldъ.

Bastra telekej ystynde sovet vaşkaru ederine Garri val-
dardъ кысыгыр турдъ.

Attu politsijanyң otrjadъ mantadъp keldi. Politsijalar
pionerlerdin ортозына kirdi. Kacan bir politsija Garri Ajz-
manga çuuktap çortъp kelerde, onъзы attың tiskininen tutъ.
Garrini turguzala arestovat' ettiler.

Bir kanca kyn volgon vазында, Garrini çargыladылар.
Çargысылар Garrini altъ aj tyymege oturar edip çargыladъ
tyrmede Garrini uucсылар la kozo oturgustъ. Onъ syrekej
katu tutълар.

Kacan Garrinin oturъp vozoor өji çedip kelerde, tyr-
menin nacal'niгы ajttъ:

Sen biske baza katap tuturzan sege koomoj volor.

Çe Garri deze korkıjtan kizi emes volgon.

N'ju-lorktın çys muñ işçileri „Kursak, emeze 'aş“ berzin dep nekeltely oromgo cıktılar.

Garri olorlo kozo volgon. Онъ baza katap arestovat' etti-ler baza katap çargıladılar

Beş çıl tyrmege oturar edip çargıladılar.

Uur çadın.

Kara negrdın çadınъ uur.

Сугуль садусъ кудъ согър турат.

Енези іште, Сали онъ la kozo,

Ееzi, baldardъ kozo aldırgan.

Сали enirge çetre belin vıktejt,

Kara edinen ter toolonъr agat.

Izy kynnen көzi karanujlanat.

Ogo kyc te volgondo, ajdarga çaltanat.

Pioner Tiv.

İşmekci Rami Tivka ajttı:

— Sen tamcıdъj kicinek. Tamcъ enirde oromdorgo togolono vergezın, kandъj bir kizi sezip salgaj—ne?

— Birde kizi sespes—dep Tiv ajttı.

— Anajdarda fabrika çaar togolon, тьнь арагър çар-şыгър sal.

Rami Tivka çaan list verdi.

Erten tura fabrikaıñ eziginde көр ulus çuuldъ. Bijk sındı Aman çар—çart кьсırdъ.

Bis torolop çadıvъs. Encigerge emdi volor! Bajlar çok volzın! Bastra telekejdin tolyktarında ulu tartъzu ödip çat. İşmekciler kapitalisttarla tartъзъr çat.

Kenetke kolında agaştı, kol mыltıktu ulustar keldi. Ulustardъ toskırdъ. Amandъ avtomobil'ga oturgъзъr apardılar.

Enirde Tiv Ramini bedirep таар aldı.

— Rami,—dep Tiv ajttı—men senin listerindi kyn zajın tynde çарşыгъr turarım. Olor oncozın кьсıгъr turzın:

„Encigerge emdi volor. Bajlar çok volzın!“

Tiv kicinek pioner volъr aldı.

Onoң öskө volorgo çarabas.

Togus çastu Karl bygyn kvartirazynda çañskan artkan Enezi çyre bergen. Adazь көрүпвей kalgанына veri eki nedele boldь. Çe adazьn politsija bedirep turgаныn Karl biler. Karlдың adazь kommunist.

Karl kizi baskанын tavзын uktь. Ezik acьldь. Ус kizi kirdi.

— Sen uulcak мында çañskaan ва?

— Çañskaan...

— Ёнен kajda?

— Çyre bergen.

— Adaң kajda?

— Adam çorьk bərgan,—dep ol turguza la symelenip sanandь.

Kajdaarь?—Karl bilbezim dep karuun verdi.

Uzun syndu kizi uulcak adazьnьn bərgan çerin ajdьp berzin dep albadanьp turdь.

— Çok, çok! Men bilbezim,—dep Karl ajdьp çat.

Men seni tyrmege aparaгьm,—dep uzun syndu kizi ajdat. Karlдың çyregi typyldej verdi. Çe ol bir de neme ajtpadь.

Karlдың тыкагь арагьp avtomobl'ge oturgustь.

Çaгьm castьn vazьnda ol çaan çarьk komnatada kelgenin bilindi. Onьn aldьnda politsijanьn kijimin kijgen kizi oturdь.

— Sen kanca çastu? Adaң kem? Şkolgo çyrip turьn-ва? Karl karuzьn ajttь.

— Kursak icerge turьn-ва? Icerge turgan oşkoş.

Eki, yc minutтьn vazьnda. Karl kalaş, kalvasa çip oturdь.

Kenetke politsejskij arajьn tyrgen ermektenip suradь:

— Seniң adaң kajda? Karl unсьkpadь,

— Seniң adan kajda tijdim? Ун çok.

— Adaң kajda dep men surap çadьm! Karl unсьk-pajt.

Komnatada tavьş çok, çañs la stenenin cazь catьldajt. Kenetke Karlga ьгьs boldь, kandьj da kizi kelele politsejskijdi kьсьгьp apardь, politsejskij cuguldanala, komnatadan cьga verdi.

Bir kanca minut өtii. Birde kizi kelgeni çok. Karl ezikke çygyrip varala actь.

Ezik асылды. Karl сыгыр keldi. Soldattar uulcaktъ ачаа-
гыр турганъ çok. Ol aйлъ çaar çygyre verdi.

Çarым castың vazыnda ol aйлында tözөktө çattъ. Ol
ujuktaarga velen turды, çе kenetke ujkuлу ун-le surady:

— Kommunist predatel' volor usury çok volgonъ сын-ва?

Boжының etken keregi çakşъ volgonьna izenip, Karl bek
ujuktap kaldъ.

Tanja revoljutsionerka.

Bu kerek kaan tuzunda volgon. Men ol tuzunda on eki
çaştu volgom.

Meniң adam navorçik (bukva çuıjcy) volgon, enem
deze, көктөнөci portnixa. Adam revoljutsioner volgon.

Ol enir emdide meniң sanaamnan сыкpaj çat.

Bir katap ujky arazыnda ugъp çatsam; adam çardak kir-
di. Eneme ajdat:

— Men aлып алдым... Erten kanca mun listoktor kepke
vazarъvъs. Nөkөрlөр оны заводtorgo tarkadar.

Ol stolgo şrifttar temir bukvalar urды.

Men ne volъp çatkanъn turguzala bilip алдым. Olor bu
bukvalarla kaan la vajlardъ çamandap listovkalar kepke بازارlar.

Men ujuktaj verdим. Kenetke ujku arazыnda ugъp çatsam,
kem de çastъgымды кыжыktadyр çatkandyj voldъ.

Kөzimdi actым: enem men çaar enceip алган, çyzi kup-
kuu, meniң çastъgымның алдына neni de sugъp çat. Koştоj
кыpta uur буттар tokыldadyр çat.

— Ene,—dep men сытыrandым,—ondo kem?

— Tinty balam. Sen ujukta, ajsa seni kyzeves volor-vo.

Men kолымды çastыkтың алдына suksam, bөskө orop sal-
ган şrift çadyр. Tapsa, çaman volor. Sugъp salarga kerek.
Kapşagaj. Kajdaar sugar! Peckege? Şkafka? Taap alar.

Kenetke sanaama kirdi. Kөznөktө kuvşin turды. Oның
icinde kavorto syt var.

Men араaj көznөkkө çygyrip varala, kuvşinga şriftъ.
urъp ijdim. Boжым oјto orыnga сыga verdим.

Kirgiledi. Bedirep tura verdiler. Oncoзын la çoktogъ-
ladъ. Meni tözөktөң көdyrdiler.

Adamның çyzi kup-kuu turды. Enem toлықta сыгыныр
kalgan turды.

Bedregen, bedregen bir-de neme tapadyлар.

Касап oncoзъ сыре верерде, адам айтты:

— Кажамсыкту неме, шрифт tort lo сууга сөккөн немедиј boldъ.

Men deze katкыръ сыктым, кыжыръ айттым:

— Сууга емес, адам, сытке сөккөн.

Adam katкырна la kuvşindъ варъ tuttъ;

— Танжуша.—деп айтты,—онъ вого—сен салдың—ва?

Mege çuuktap kelele, meni војна çава kucактапыр айтты:

— Mende кыс vytken emtir. Senen сыр-сын revolju-tционерка volor.

Bistin өштылерибис le наçыларывыс.

Bistin ороонывыс—SSRS.

Telekej ystynde onon do өскө ороондор var.

Ol ороондordo çatkandardan surajы:—Slerdin ајыlda-зыгар кем?

Olor karuun ајдат:—Sovet Sojuzъ.

Sovet Sojuz degeni ne?—деп surajы:

Işmekciler ајдар:—Bistin en артык наçывыс.

Kapitalisttar ајдар: Bistin sranaj казыр өштыбис.

Nenin ucun наçыгар, деп? işmekcilerden surajы:

Ondo бол'шевиктер. Bol'şevik partiја ајткан:

„Çer ystynin proletariјларъ, birikleger!“ Bol'şevik partiја ајткан: Fabrikтар la zavodtor slerdin. Çalandар, ағаштар slerdin деп Pomeşcikтерdi le fabrikanttardъ syrip салыгар.

Bol'şevik partiја—bistin өштылерибис—деп kapitalisttar ајдар.

— Nenin ucun?

— Partiја мында „çer ystynin proletariјларъ birikleger!“—деп ајтканъ ucun. Ol ороондордын işmekcileri ајткандар: „Fabrikтар la zavodtor bistin“. „Çalandар, ағаштар bistin!“ Olor bisti syrip салган. Olor bisten oncoзън ајрыр алган.

Sovet ороонның işmekci krest'jandarъ ајткандар:

— Bistin өштылерибисти bis syrip салдывыс, Emdi—onco-зъ bistin.

— Војывыстың ороонывысты төзөрибис,—деп partiја айтты:

— Војывыстың ороонывысты төзөрибис,—деп işmekci krest'-jandar айтты.

Çazaldan ugulgan ynder.

- Bis elektrostantsija edip çadъvъs.
 - Bis çaнъ temir çol saldъvъs.
 - Bis çaнъ zavod ettibis.
 - Bistiң fabrikavъstyң cъgarъp turgan nemezін eki ka-
tap көp ettibis.
 - Bis çaнъ turalar edip çadъvъs. İşmekcilerge çaнъ go-
rodtor edip çadъvъs.
 - Bis eң ozo aş salar işteң vozodъvъs.
 - Bis kapşagaj, ucar көp aeroplандar ettibis.
-

Bastra la çerde iş
Oroon kajnap çat.
Zavodtor edip çat.
Turalar özip çat.

Казъ la kizi,
Бу çыı turқынына,
Neni etkeniniң,
Otcodъn berer ucurlı.

ВАЗАЛЬКАТАРЬ.

	Str.		Str.
Erten tura — A. Puşkin	3	Bistin oqoonybbs	48
Çaltanbas—Neverov	—	Temir çol—Uşinskij	49
Urgyn çanmyr—Tembellini	4	Pioner Abrosimov—A. Prişelets	50
Kykyrt—L. Tolstoj	—	Turksib	51
Meşke alarga baralyktar—Tembellini	5	Temdek—V. Garşin	52
Tylkycektar—Sakonskoj	6	Rulevoj	53
Kuzuk—Solov'eva	—	Uckanb kereginde	54
Çılan—Uşinskij	7	Aeroplandar—Zilov	55
Mecik—Marşak	8	Kejdn işçileri—V. Tambri	56
Suuga ezingeni—Ural'skiy	—	Celjuskinitster	57
Lagerde otrjad—Marşak	9	M. Gor'kiydin naçylar—Sandomir- skij	60
Bolışçylar	—	Radiolo	62
Maala—N. Cukovskij	10	Radio syyci	63
Bistin maalaıbbs	11	Çapşybr salgan passazir—Marşak	64
Tazyb-va ajla vazb-va?	12	Postonyn vagonında—Marşak	64
Karustanyn көвөлөgi	13	Kandj korkuştı neme edi—Plavil'- şçikov	65
Baka	—	Kicinek par—Perovskaja	—
Sad	14	Tylki le kara-kula	67
Əske vyr—Uşinskij	15	Sanitar ijt—Ivansen	—
Jabloko — A. Puşkin	16	Karuulçyk	68
Micurlınnın sadında	—	Kicinek poctar'	—
Çuluk—Novikov	18	Bœriler	70
Karuulçyk	—	Bœri baldarın kanajda yredip çat—L. Tolstoj	71
Karlagastar—Majkov	19	Çaltanbas kojın—M. Sibirjak	72
Kıybagan ajılçylar	20	Syzegen uj—Uşinskij	73
Bydymcily karuulçyktar	21	Sogbş	75
Kys—A. Tolstoj	—	Ak-kijiktin balazb—M. Sibirjak	76
Boro kuckaştın ujazb—M. Gor'kiy	—	Kerek neme bolboj kaldı	78
Kys—A Fet	23	Kulun	79
Ozogb la emdigizi—Ruderman	—	Ça annyn kulunb la şakalb	80
Saştyn ordında	24	Kan-kerede—Kajgorodov	81
Çazal	26	Martuşka la ocki—I. Krylov	82
Elektricestvo — Neverov	—	Ooru çaan (slon) Taraxovskaja	83
Eki lampa—Marşak	27	Akula L. Tolstoj	84
MTS-teñ kelgen ajılçylar	28	Boro kuckaş Bıkov	86
Ozogb ejde—I Vol'nov	29	San başka tsıruşka	87
Kezilbegen kıra—Nekrasov	31	Korkyttul Pravil'sçikov	88
Kaan uzunda bis zavodto kanajda işteditibis	32	Ele tricestvo lo çımyrtka bastırganb	—
V. I. Lenin (işmekcinin kuucıbn)— A. Fortunafova	—	Ajldın eez yj kizi le takaa	89
Başçınnıñ elğeni	37	L. Toistoj	—
Leninnıñ elgenine—D. Bednıy	—	Tırmakca er—N. Nekrasov	—
Başçyla kalğancıznıñ ezendeşkeni	—	Baldardı satkanb Prişvin	90
Başçb, yredyci, naçb	38	Van'ka Zukov . Cexov	—
Iosif Vissarionovic Stalin	—	Balbık sadar lavkada—M. Gor'kiy	92
Oktjabr' voıgonco turb—Neusixin	41	Çol acıyk	—
Bis edip çadıbbs—Miller	42	Kyn ajıldap kelgeni	93
Bistin zavodtorıbbs la fabriktarıbbs— Abramov	—	Kıb-Marija Dobrinskiy	95
Çanşkan edip bolbozo, kozo edip alarıbbs—Majakovskij	43	Mart ajldın segezinci kyni	96
Çendirgen suu—Marşak	44	Bir uezbek kıb balanbıñ çyrymi	—
Bygyn le erten	45	Kızıl ordundu yj kizi	98
Kooruda	—	Enemnin uckanb—Sakonskaja	—
Ceryge alğabı	46	Ças	99
Kızıl Cerycinin bicigi	—	Ağaştan naştapkı katap kelgen telegramma	—
Kızıl İetciktnıñ symezi	47	Ağaştn ortoızındagb emcek baldar— Pravil'sçikov	100
Əske le voıynb—Barto	48		

Çaskıda—N. Nekrasov	100	Erten tura—I. Nikitin.	110
Baarsıktar usır keldi Bogdanov —		Örtektin baldar-la baldar.—Priş-	
Ağaştan tyrgen bıclık keldi—Bianki	101	vin	111
Ağaş ortalıktan kelgen tyrgen te-		Mönynzy kajdan baştap agır çat—	
legrama.—Bianki	102	Jakovlev	112
Suudın tozı keçkelep turar tuzunda,		Çazıl tabı.—Nekrasov	114
çeti plotnik suudı kanajda keçip		Çajıgda	115
сықты.—M. Gor'kij	102	Ağaş—I. Nikitin	116
Çaskı çanmır A. Fet	104	Ağaştın ezizi—V. Bianki	116
Қыра başтағанның vajramı—Akul'-		Ağaştın ortalıktında	117
şın	—	Men sege ezendı keldim A. Fet	—
Arakızaktı la progul'sciktı karuuna		Baştapkı Maj	—
D. Bednıj	104	Maanılardıñ til alıskan	118
Çalku la kuckaş (jakut ulustın çer-		Kıskıltım maanı—P. Mark	118
cögi)	105	Majdın vajramı kaan tuzında—	
Çaan çanmır keler emtir N. Nekra-		M Gor'kij	120
sov	106	Belen vol!	121
Bakanın kuvulgan	—	Garri Ajzman	121
Tıry turacaktır	107	Uur çadın	122
Bekenektin ölymi—V. Bianki	—	Pioner Tiv	—
Uzun tımcıktı Bekenek Bekenek-		Onon eske bolorgo caravas	123
vic la kyska kujruktı. Çelber Miş-		Tanja-revoljutsionerka	124
ka kereginde çerçek.—Sibirjak	108	Bistın eştyleribis le paçylar	125
		Çazaldan ugulgan ynder	126

Ответственный редактор—А. Г. Шабураков.

Технический редактор—А. В. Малахова.

Сдано в производство 15/IX-1937 г. Подписано к печати 22/X-1937 г.
Формат 62X94¹/₁₆. Тираж 1200. Бум. лист. 4. Печ. лист. 8. Уч.-авт. лист. 8,125.
Знаков в бум. листе 82560. Индекс У-1-а (н). Изд. № 1918. Заказ № 3430.
Новосибирск. Типография № 1 ОблИКа. Уполоблита № 4860 от 22/X-1937 г.

Цена книги 55 коп. Переплет—25 коп.

✓

Ваазь 80 акса
Цена коп.